

**διαχείριση
εκπαιδευτικής
αλλαγής:
έρευνα
πολιτική
πράξη**

χαιρετισμός

Χαιρετισμός

Με ιδιαίτερη χαρά σας καλωσορίζω στο 11^ο Παγκύπριο Συνέδριο της Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου, με θέμα «Διαχείριση Εκπαιδευτικής Αλλαγής: Έρευνα, Πολιτική, Πράξη».

Φαινόμενο των τελευταίων δεκαετιών αποτελούν οι ραγδαίες αλλαγές που έγιναν στην εκπαίδευση. Οι νέες τεχνολογίες, η μεγαλύτερη πολιτισμική πολυμορφία, η μεταβαλλόμενη οικονομία, οι νέες προσεγγίσεις για τη διοίκηση και διαχείριση, καθώς και οι σύγχρονες τάσεις για τη διδασκαλία και τη μάθηση οδηγούν παιδαγωγούς και ερευνητές σε νέες κατευθύνσεις. Έχοντας υπόψη μας αυτές τις προκλήσεις καλούμε όλους τους εμπλεκόμενους φορείς να οικοδομήσουν μια συνεργατική κουλτούρα που θα οδηγήσει σε εποικοδομητικές αλλαγές στην εκπαίδευση.

Μέσα σε αυτό το συγκείμενο, της αναβάθμισης και του εκσυγχρονισμού της Κυπριακής εκπαίδευσης, προτάθηκε από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού η αναθεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η ανάγκη για θετική αλλαγή στην Κυπριακή εκπαίδευση είναι προτεραιότητα. Το φετινό συνέδριο στοχεύει στην προώθηση και επέκταση της επιστημονικής και δημόσιας συζήτησης για τις εκπαιδευτικές αλλαγές. Ελπίζω πως τα θέματα των εισηγήσεων θα δώσουν ερεθίσματα για προβληματισμό και ευκαιρίες ανταλλαγής απόψεων στην εκπαιδευτική και ερευνητική κοινότητα.

Ως πρόεδρος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου εκφράζω εκ μέρους του διοικητικού συμβουλίου της τις ευχαριστίες μας σε όσους βοήθησαν στην διοργάνωση αυτού του συνεδρίου. Ευχαριστώ θερμά τους εκλεκτούς εισηγητές που αποδέχθηκαν την πρόσκληση για να παρουσιάσουν τις εισηγήσεις τους σε αυτό το συνέδριο. Τέλος, ευχαριστώ όλους τους προσκεκλημένους που μας τιμούν με τη παρουσία τους.

*Νίκη Τσαγγαρίδου
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Τμήμα Επιστημών της Αγωγής
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

περιεχόμενα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Πρόγραμμα	11
Περίληψεις ανακοινώσεων στην ολομέλεια	21
David Reynolds	23
Roger Slee	23
Περίληψεις ανακοινώσεων σε παράλληλα συμπόσια (σε αλφαβητική σειρά)	25
Αναγνώστου Γαρύφαλλος & Τσολακίδης Συμεών	27
Αννίβα Ευρυδίκη	27
Αντωνίου Αντώνης & Τσιάκκιρος Ανδρέας	28
Αντωνίου Δέσποινα & Νεοφύτου Σωτήρα	29
Αντωνίου Παναγιώτης	30
Απέργη - Γρηγορίου Καλυψώ	31
Βαλιαντή Σταυρούλα & Αφαντίτη - Λαμπριανού Θέκλα	32
Βαλιαντή Σταυρούλα, Κουτσελίνη Μαίρη & Κυριακίδης Λεωνίδα	32
Βασιλειάδης Γιαννάκης	33
Βότσης Εύανδρος	34
Γαβριηλίδου-Τσελεπή Ελένη	35
Δαμιανίδου Ελένη & Φτιάκα Ελένη	36
Δημητρίου Άντρη & Φτιάκα Ελένη	37
Δημητρίου Δημήτρης	38
Ερημάκη Ελένη, Ζαχαρίου Χριστίνα, Χρυσοστόμου Αγγέλα, Γαγάτσης Αθανάσιος, Καλογήρου Παναγιώτα	39
Ηλία Ιλιάδα, Αριστάρχου Ελισάβετ, Νίκη Χατζηγαβριήλ - Σιεκκέρη & Καλογήρου Παναγιώτα	40
Θεοδότη Αναστασία & Μιχαηλίδης Μιχάλης	41
Θεοδώρα Ελένη	42
Ιακώβου - Χαραλάμπους Μαρία & Φτιάκα Ελένη	43
Ιωαννίδου Έλενα	44
Ιωάννου Άντρια & Ιερωνυμίδα Στάλω	45
Κοντοβούρκη Σταυρούλα	46
Κούβαρου Μαρία & Γεωργίου Μαρία	46
Κυριακίδη Έλενα & Ξενή Έλενα	47
Κυριακίδης Λεωνίδα & Δημητρίου Δημήτρης	47
Κωνσταντινίδης Πάνος	48
Λευτεράτος Χρυσόστομος και Τσαγαρίδου Νίκη	49
Μαυραδά Μαρία	50
Μαύρου Κατερίνα	51
Μιχαηλίδου Μαρία & Κωνσταντίνου Κωνσταντίνος Π.	52
Μπάτελμαν Ανδρεανή & Κορφιάτης Κωνσταντίνος	53
Μουσέως Νίκη & Μιχαηλίδης Μιχάλης	55
Νεοφύτου Άντρη	56

Νεοφύτου Λεύκιος	57
Νεοφύτου Σκευή	58
Οικονομίδου - Σταύρου Νατάσα	59
Ορφανός Στέλιος 1	60
Ορφανός Στέλιος 2	61
Πάμπουλου Ηλιάδα	62
Παπαλεοντίου –Λουκά Ελεονώρα & Κύρου-Θωμά Νίκη	62
Παπανικόλα Ευάνθη	63
Παπανικολάου Ιουλία & Κουρέα Λευκή	64
Περιδου Μύρια	65
Πολυδώρου Έμιλυ & Φτιάκα Ελένη	66
Σαββίδου Εύη, Κουρέα Λευκή και Κοντοβούρκη Σταυρούλα	66
Σελιά Άννα & Ιωαννίδου Έλενα	67
Σοφοκλέους Παρασκευή & Φιλίππου Γιώργος	68
Συμεού Λοΐζος, Καραγιώργη Γιασεμίνα & Ρουσουνίδου Ελένη	69
Συμεωνίδου Σιμώνη & Κυριακίδη Έλενα	70
Σωκράτους Μιχάλης	70
Τζιαλλή Δώρα, Λουκά Λουκάς & Ζαχαρία Ζαχαρίας	71
Τσαγγαρίδου Νίκη	72
Τσιπλάκου Σταυρούλα	73
Φαίδωνος Φαίδη & Γεωργίου Στέλιος	73
Φιλίππου Σταυρούλα & Συμεωνίδου Σιμώνη	74
Φιλίππου Σταυρούλα & Χατζηπαύλου Εύη	75
Χαραλάμπους Ανθή	76
Χαραλάμπους Έλια & Φτιάκα Ελένη	77
Χατζηναστάση Μαρία	77
Χατζηλουκά-Μαυρή Ειρήνη	78
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα & Τσολακίδης Συμεών	79
Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα Κλέα	80
Χρίστου Ευθυμία	80
Ψάλιου Πόπη & Φτιάκα Ελένη	81
Κατάλογος Ανακοινώσεων και E-mails Επικοινωνίας	83

πρόγραμμα

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Παρασκευή, 4 Ιουνίου 2010

Αίθουσα Τελετών Πανεπιστημίου Κύπρου, οδός Καλλιπόλεως

18.00-18.30	Εγγραφή συνέδρων
18:30-19:00	Χαιρετισμοί Νίκη Τσαγγαρίδου , Πρόεδρος Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κύπρου Μαίρη Κουτσελίνη , Πρόεδρος Τμήματος Επιστημών της Αγωγής Πανεπιστημίου Κύπρου Αθανάσιος Γαγάτσης , Κοσμήτορας Σχολής Κοινωνικών Επιστημών και Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστημίου Κύπρου Κωνσταντίνος Χριστοφίδης , Αντιπρύτανης Πανεπιστημίου Κύπρου Ανδρέας Δημητρίου , Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού
19:00-20:00	Ομιλία στην Ολομέλεια <i>The Management of Change-evidence from research, policy and personal experience</i> David Reynolds , University of Plymouth Συντονιστής: Λεωνίδας Κυριακίδης

Σάββατο, 5 Ιουνίου 2010

8:30-9:00 Εγγραφές

	Αίθουσα E002	Αίθουσα E003	Αίθουσα E004	Αίθουσα E111	Αίθουσα E112	Αίθουσα E005	Αίθουσα E006	
9:00-10:30	Η Γλώσσα και η Διδακτική της I	Ενιαία Εκπαίδευση I	Εκπαιδευτική Αξιολόγηση I	Τεχνολογία στην Εκπαίδευση	Δημιουργική Έκφραση στο Σχολείο	Διδακτική των Μαθηματικών	Ο Σύγχρονος Εκπαιδευτικός	
10:30-11:00	Διάλειμμα – Καφές							
11:00-12:00	Ομιλία στην Ολομέλεια: The Global Reach of Collective Indifference <i>Roger Slee, Institute of Education, University of London</i> Συντονίστρια: Ελένη Φτιάκα							
12.00-14:00	Η Γλώσσα και η Διδακτική της Γλώσσας II	Ενιαία Εκπαίδευση II	Εκπαιδευτική Αξιολόγηση II	Φυσική Αγωγή I	Διαπολιτισμική Εκπαίδευση I	Διδακτική των Φυσικών Επιστημών	Εκπαιδευτική Ψυχολογία	
14:00-15:00	Διάλειμμα							
15:00-16:00	Γενική Συνέλευση							
16:00-17:30	Η Γλώσσα και η Διδακτική της III	Ενιαία Εκπαίδευση III	Εκπαιδευτική Αξιολόγηση III	Φυσική Αγωγή II	Διαπολιτισμική Εκπαίδευση II			
17:30-18:00	Κλείσιμο Συνεδρίου							

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Σάββατο, 5 Ιουνίου 2010

09:00-10:30 Παράλληλα Συμπόσια

<p>Η Γλώσσα και η Διδακτική της Ι Συντονίστρια: Σταυρούλα Τσιπλάκου E002</p> <p>Τσιπλάκου Σταυρούλα Η λειτουργική διδασκαλία της δομής της γλώσσας στο πλαίσιο ενός προγράμματος κριτικού γραμματισμού</p> <p>Ιωαννίδου Έλενα Οι εφαρμογές των διδακτικών εγχειριδίων της γλώσσας στην πρώτη τάξη του δημοτικού. Προκλήσεις για την προώθηση του κριτικού γραμματισμού</p> <p>Κοντοβούρκη Σταυρούλα Διαμόρφωση νοημάτων γραμματισμού ως αποτέλεσμα αλυσιδωτών αποφάσεων και ιδεολογικών συγκρούσεων: το παράδειγμα μιας τρίτης τάξης</p>	<p>Ενιαία Εκπαίδευση Ι Συντονίστρια: Ελένη Φτιάκα E003</p> <p>Πολυδύρου Έμιλυ και Φτιάκα Ελένη Οικογενειακά προβλήματα και προβλήματα συμπεριφοράς: Μια μελέτη περίπτωσης</p> <p>Ψάλιου Πόπη και Φτιάκα Ελένη Η αναπηρία στο λογοτεχνικό έργο της Αλκυόνης Παπαδάκη</p> <p>Φιλίππου Σταυρούλα και Συμεωνίδου Σιμώνη Αναπτύσσοντας Προγράμματα για την Ενιαία Εκπαίδευση: Μια προσέγγιση στην πρόκληση της διαφοροποίησης</p>	<p>Εκπαιδευτική Αξιολόγηση Ι Συντονιστής: Λεωνίδας Κυριακίδης E004</p> <p>Συμπόσιο: Δυνατότητες αξιοποίησης του δυναμικού μοντέλου εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας για σκοπούς βελτίωσης της ποιότητας της εκπαίδευσης.</p> <p>Δημητρίου Δημήτρης Αντιπαραβάλλοντας μηχανισμούς αυτοαξιολόγησης της σχολικής μονάδας σε σχέση με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της στην Κύπρο: προοπτικές αξιοποίησης του δυναμικού μοντέλου εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας</p> <p>Αντονίου Παναγιώτης Στάδια Ανάπτυξης Διδακτικών Δεξιοτήτων: Δυνατότητες αξιοποίησης του δυναμικού μοντέλου για σκοπούς επαγγελματικής βελτίωσης των εκπαιδευτικών</p> <p>Χαραλάμπους Ανθή Η συνεισφορά του δυναμικού μοντέλου στην αντιμετώπιση και μείωση της εκφοβιστικής συμπεριφοράς</p>
---	---	--

<p>Τεχνολογία στην Εκπαίδευση Συντονίστρια: Μαύρου Κατερίνα E111</p> <p>Μαύρου Κατερίνα Εισαγωγή της Υποστηρικτικής Τεχνολογίας στο Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα: προκλήσεις και προοπτικές για πολιτική και πρακτική</p> <p>Νεοφύτου Σκεύη Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής στο νηπιαγωγείο: παραδείγματα σχεδίασης και υλοποίησης σεναρίων χρήσης διαφόρων εκπαιδευτικών λογισμικών κατάλληλων για παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης από μελλοντικές νηπιαγωγούς</p> <p>Πάμπουλου Ηλιάδα Η χρήση των συλλογών και συστημάτων συμβόλων σε γενικά σχολεία στην Κύπρο και Αγγλία</p> <p>Βασιλειάδης Γιαννάκης Καλλιέργεια κριτικής σκέψης σε μαθητές του δημοτικού σχολείου μέσα από την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή</p>	<p>Δημιουργική Έκφραση στο Σχολείο Συντονίστρια: Οικονομίδου Ν. E112</p> <p>Οικονομίδου-Σταύρου Νατάσα Ξεκινώντας με τη σημειογραφία στο μάθημα της Μουσικής: Μια πρόταση για ένα "μουσικό", ευχάριστο και βιωματικό μάθημα στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου</p> <p>Σαββίδου Εύη, Κουρέα Λευκή και Κοντοβούρκη Σταυρούλα Η συμβολή του θεατρικού παιχνιδιού στην ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων των παιδιών με ελαφριά και μέτρια νοητική καθυστέρηση</p> <p>Χαραλάμπος Έλια και Φτιάκα Ελένη Δημιουργική κίνηση και αναπηρία: Κίνηση για όλα τα παιδιά</p>	<p>Διδακτική των Μαθηματικών Συντονίστρια: Ηλιάδα Ηλία E005</p> <p>Ηλία Ηλιάδα, Αρίσταρχου Ελισάβετ, Χατζηγαβριήλ-Σιεκκέρη Νίκη και Καλογήρου Παναγιώτα Στάσεις και πεποιθήσεις των νηπιαγωγών αναφορικά με τα Μαθηματικά και τη διδασκαλία τους</p> <p>Σοφοκλέους Παρασκευή και Φιλίππου Γιώργος Επιστημολογικές πεποιθήσεις και επίδοση σε αριθμητικά έργα με το μηδέν</p> <p>Αννίβα Ευρυδίκη Οι στάσεις των εκπαιδευτικών δημοτικής εκπαίδευσης προς το μάθημα των Μαθηματικών</p> <p>Ερημάκη Ε., Ζαχαρίου Χ., Χρυσοστόμου Α., Γαγάτσης Α. και Καλογήρου Π. Η επίδοση και τα συναισθήματα των μαθητών σε ασυνήθιστα προβλήματα κάλυψης επιφανειών</p>	<p>Ο Σύγχρονος Εκπαιδευτικός Συντονιστής: Μιχάλης Σωκράτους E006</p> <p>Σωκράτους Μιχάλης Οι παράγοντες που συνθέτουν την επαγγελματική ικανοποίηση των φοιτητών του Τμήματος Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου</p> <p>Αντωνίου Αντόνης και Τσιάκκιρος Ανδρέας Η επαγγελματική ανάπτυξη των καθηγητών Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής</p> <p>Μαυραδά Μαρία Εισαγωγή, εφαρμογή και αξιολόγηση των καινοτομιών του Ενιαίου Λυκείου στην Κύπρο: Οι απόψεις των εκπαιδευτικών που εργάζονται στο Ενιαίο Λύκειο</p>
--	---	---	--

10:30-11:00 Διάλειμμα – Καφές

11:00-12:00 Ομιλία στην Ολομέλεια, Αίθουσα Τελετών: Roger Slee, ‘The Global Reach of Collective Indifference’

12:00-14:00 Παράλληλα Συμπόσια

<p>Η Γλώσσα και η Διδακτική της II Συντονίστρια: Έλενα Ιωαννίδου E002</p> <p>Χατζηλουκά-Μαυρή Ειρήνη Γραμματισμός: Κριτικός (δεν) είναι και (δε) φαίνεται – Ενδείξεις από αναστοχαστικές συζητήσεις με εκπαιδευτικούς της Δημοτικής Εκπαίδευσης</p> <p>Κυριακίδη Έλενα και Ξενή Έλενα Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στο γλωσσικό μάθημα: η περίπτωση του λογισμικού Inspiration κατά την επιμόρφωση εκπαιδευτικών φιλολογικών μαθημάτων</p> <p>Παπανικόλα Ευάνθη "Πώς πάμε στο «και» περνώντας από το δρόμο του «τζαι;»" ή αλλιώς διδασκαλία εκπαίδευση και μεταγλωσσική ενημερότητα στα πλαίσια της παιδαγωγικής του κριτικού εγγραμματισμού. Η περίπτωση της Α΄ Δημοτικού</p>	<p>Ενιαία Εκπαίδευση II Συντονίστρια: Σιμώνη Συμεωνίδου E003</p> <p>Συμεωνίδου Σιμώνη και Κυριακίδη Έλενα Η διαφοροποίηση στο γλωσσικό μάθημα: Δυνατότητες και περιορισμοί του μαθήματος της Σχολικής Εμπειρίας</p> <p>Ιακώβου-Χαραλάμπους Μαρία και Φτιάκα Ελένη Σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής: αυθεντική στρατηγική ένταξης ή κατασκευή συναίνεσης;</p> <p>Λαμιανίδου Ελένη και Φτιάκα Ελένη Η επαγγελματική αποκατάσταση των αναπήρων στην Κύπρο και ο ρόλος του σχολείου: Μια μελέτη περίπτωσης</p> <p>Γαβριηλίδου-Τσελεπή Ελένη Η σχολική μονάδα ως βασική αρένα τροποποίησης της επίσημης πολιτικής</p>	<p>Εκπαιδευτική Αξιολόγηση II Συντονιστής: Δημήτρης Δημητρίου E004</p> <p>Βαλιαντή Σταυρούλα, Κουτσελίνη Μαίρη και Κυριακίδης Λεωνίδας Αποτελέσματα έρευνας για την εφαρμογή και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαφοροποίησης της διδασκαλίας στις τάξεις μικτής ικανότητας</p> <p>Κούβαρου Μαρία και Γεωργίου Μαρία Το Δυναμικό Μοντέλο στην αξιολόγηση της σχολικής μονάδας</p> <p>Λεωνίδας Κυριακίδης και Δημήτρης Δημητρίου Η πολιτική του σχολείου για τη διδασκαλία και το περιβάλλον μάθησης: Διερεύνηση παραγόντων που καθορίζουν τη σχολική αποτελεσματικότητα</p> <p>Ορφανός Στέλιος Οι πρακτικές του αποτελεσματικού εκπαιδευτικού στην Κύπρο</p>
--	--	--

<p align="center">Φυσική Αγωγή I Συντονίστρια: Ν. Τσαγγαρίδου E111</p> <p>Λευτεράτος Χρυσόστομος και Τσαγγαρίδου Νίκη Διαθεματική προσέγγιση της σχολικής φυσικής αγωγής βάσει του Sport Education</p> <p>Βότσης Ευάνδρος Ανασκοπική μελέτη ως προς την επίδραση διαφορετικών μεθόδων μάθησης στην απόκτηση αντιληπτικό-κινητικών δεξιοτήτων</p> <p>Κωνσταντινίδης Πάνος Οι στάσεις των μαθητών του δημοτικού προς τη Φυσική Αγωγή</p>	<p align="center">Διαπολιτισμική Εκπαίδευση I Συντονίστρια: Σ. Φιλίππου E112</p> <p>Φιλίππου Σταυρούλα και Χατζηπαύλου Εύη Η Αλήθεια της 'Ευρώπης' στο Πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης της Ελληνοκυπριακής Εκπαίδευσης: Μια Φιλοσοφική Προσέγγιση</p> <p>Χρίστου Ευθυμία Η έννοια της πολιτότητας και η εκπαίδευση του πολίτη</p> <p>Χατζηπαναγιωτίδη Άννα και Τσολακίδης Συμεών Διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Κύπρο: Πραγματικότητα ή μύθος;</p> <p>Νεοφύτου Άντρη Ερμηνεία και Παρερμηνεία του "Εμείς και οι Άλλοι": Οι στάσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων φοιτητών απέναντι στον "άλλο".</p>	<p align="center">Διδακτική των Φυσικών Επιστημών Συντονίστρια: Κ. Κορφιάτης E005</p> <p>Μπαίτελμαν Α. και Κορφιάτης Κ. Η προώθηση της επιστημονικής εγγραμματοσύνης μέσω της αξιοποίησης κοινωνικό-επιστημονικών ζητημάτων</p> <p>Μιχαηλίδου Μ. και Κωνσταντίνου, Κ.Π. Ανάπτυξη και ερευνητική εγκυροποίηση κλιμάκων για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ κινήτρων και αυτορρυθμιστικών στρατηγικών μάθησης στις Φ.Ε.</p> <p>Τζιαλλή Α., Λουκά Α. και Ζαχαρία Ζ. Συγκριτική μελέτη των απόψεων προπτυχιακών εκπαιδευτικών δημοτικής εκπαίδευσης για τη φύση της Επιστήμης</p>	<p align="center">Εκπαιδευτική Ψυχολογία Συντονίστρια: Παπαλεοντίου Ε. E006</p> <p>Παπαλεοντίου-Λουκά Ελεονώρα και Κύρου-Θωμά Νίκη Αυτορρύθμιση σε παιδιά προσχολικής ηλικίας</p> <p>Φαίδωνος Φαίδη και Γεωργίου Στέλιος Σχολική Επιθετικότητα και Θυματοποίηση: Μοντέλα Ερμηνείας με βάση τη Σχέση Γονιού-Παιδιού</p> <p>Θεοδότου Αναστασία και Μιχαηλίδης Μιχάλης Μορφές εκδήλωσης βίαιης εκφοβιστικής συμπεριφοράς (bullying) και τα χαρακτηριστικά των παιδιών – θυμάτων σε μαθητές Α' λυκείου στη Λεμεσό</p> <p>Νεοφύτου Λεύκιος Η διαδικασία εγκυροποίησης του EQ-i στην Κύπρο</p>
--	--	---	---

14:00-15:00 Διάλειμμα

15:00-16:00 Γενική Συνέλευση, Αίθουσα Τελετών

16:00-17:30 Παράλληλα Συμπόσια

<p>Η Γλώσσα και η Διδακτική της III Συντονίστρια: Λευκή Κουρέα E002</p>	<p>Ενιαία Εκπαίδευση III Συντονίστρια: Ελένη Φτιάκα E003</p>	<p>Εκπαιδευτική Αξιολόγηση III Συντονιστής: Σταυρούλα Βαλιαντή E004</p>
<p>Παπανικολάου Ιουλία και Κουρέα Λευκή Εκπαιδευτική παρέμβαση δευτεροβάθμιας πρόληψης: Βελτιώνοντας την αναγνωστική ικανότητα παιδιών δημοτικού σχολείου</p> <p>Σελιά Άννα και Ιωαννίδου Έλενα Ιδεολογίες για τη γλώσσα στις κυπριακές εφημερίδες: Η περίπτωση του γραμματισμού</p> <p>Ιωάννου Άντρια και Ιερωνυμίδα Στάλω Η θέση των δίγλωσσων ή πολύγλωσσων μαθητών στην τάξη: <i>Γραμματισμός για ποιους;</i></p>	<p>Αντωνίου Δέσποινα και Συμεωνίδου Σιμώνη Διαφορετικότητα και παραμύθι: Μια διδακτική προσέγγιση</p> <p>Δημητρίου Άντρη και Φτιάκα Ελένη Ένταξη ή αποκλεισμός; Η στάση των παιδιών χωρίς ειδικές ανάγκες προς τα παιδιά με ειδικές ανάγκες</p> <p>Πιερίδου Μύρια Οι επιπτώσεις των ειδικών μονάδων στην ένταξη παιδιών με αναπηρίες: Μία μελέτη περίπτωσης στην Κύπρο</p>	<p>Βαλιαντή Σταυρούλα και Αφαντίτη-Λαμπριανού Θέκλα Αξιολόγηση εφαρμογής και αποτελεσματικότητας εργαστηριοποίησης μαθημάτων στη Μέση Εκπαίδευση</p> <p>Ορφανός Στέλιος Πόσο αξιόπιστες, αντικειμενικές και χρήσιμες είναι οι αξιολογήσεις εκπαιδευτικών από τους διευθυντές δημοτικών σχολείων;</p> <p>Μιχαηλίδης Μιχάλης και Μουσέως Νίκη Οι απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με το διπλό ρόλο του επιθεωρητή ως αξιολογητή και συμβούλου</p> <p>Απέργη-Γρηγορίου Καλυψώ: Η εισαγωγή καινοτομίας στον σχολικό οργανισμό: Μία μελέτη περίπτωσης</p>

Φυσική Αγωγή II
Συντονίστρια: Ν. Τσαγγαρίδου
E111

Τσαγγαρίδου Νίκη

Πρόγραμμα Σπουδών Φυσικής Αγωγής

Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα Κλέα

Η Γυναίκα στον Αθλητισμό: Εκπαιδευτικές αλλαγές για τη βελτίωση της θέσης και του ρόλου της

Αναγνώστου Γαρύφαλλος και Τσολακίδης Συμεών

Σχολικός λόγος και φυσική αγωγή: Συμβολή στη μελέτη της επίδρασης των λεκτικών πλευρών των στιλ διδασκαλίας της Φυσικής Αγωγής στη διαμόρφωση εγγράμματων υποκειμενικότητων

Διαπολιτισμική Εκπαίδευση II
Συντονίστρια: Ελένη Θεοδώρου
E112

Θεοδώρου Ελένη

Χαρτογραφώντας τη διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική στην Κύπρο:

Θεωρία, παραδοχές και πράξη

Χατζηαναστάση Μαρία

Αξιολογώντας βιώματα και διεκδικήσεις ενός εθνικού εαυτού μέσα από τις αναπαραστάσεις και το δεσμό των ανθρώπων με την πατρίδα τους στην ελληνοκυπριακή παιδική λογοτεχνία

Συμεού Λοΐζος, Καραγιώργη Γιασεμίνα και Ρουσούνιδου Ελένη

Έρευνα, πολιτική και πράξη για τη διαχείριση μιας εκπαιδευτικής 'αλλαγής': Η ένταξη των Ρομά στο ελληνοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα

περιλήψεις στην ολομέλεια

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

The Management of Change-evidence from research, policy and personal experience

David Reynolds
University of Plymouth

The lecture reviews the academic research upon how to generate and manage educational change from the 1960's to date, and evaluates the lessons of the attempts in the UK particularly to promote change through state involvement in areas such as the curriculum, assessment and professional development. It concludes by drawing on the presenter's considerable experience in education policy formulation additionally to outline a new paradigm for successful change and change management.

David Reynolds is Professor of Education at the University of Plymouth and has an international reputation as one of the founders of the international school effectiveness and improvement movement .He has published 21 books, over 200 articles and chapters and has held research grants totaling over £2 million. He has also extensive experience of advising governments internationally and being on the boards of many educational agencies in the UK.

The Global Reach of Collective Indifference

Roger Slee
Institute of Education, University of London

This address seeks to provide a context for Education For All and for the apparent acceptance of the discourse of Inclusive Education. Commencing on global dimensions there will be an examination of exclusion and disadvantage to understand the way in which we feel entitled to exclude increasing numbers of vulnerable students. Fusing the work of Richard Sennett and Zygmunt Bauman we will explore the creation of "surplus populations" as a forerunner to thinking about irregular rather than special or regular schooling. The work is largely drawn from my recent work for the book entitled, The Regular School.

Roger Slee is the Founding Editor of the International Journal of Inclusive Education and Editor of the London Review of Education. He is presently the Chair of Inclusive Education at the Institute of Education, University of London. he has formerly been the Deputy Director General of the Queensland Ministry of Education in Australia and a Dean of Faculties of Education in England, Australia and Canada. His most recent book is called The Irregular School.

**περιλήψεις σε
παράλληλα
συμπόσια**

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ ΣΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΣΥΜΠΟΣΙΑ (σε αλφαβητική σειρά)

Σχολικός λόγος και φυσική αγωγή: Συμβολή στη μελέτη της επίδρασης των λεκτικών πλευρών των στίλ διδασκαλίας της Φυσικής Αγωγής στη διαμόρφωση εγγράμματων υποκειμενικότητων

Αναγνώστου Γαρούφαλλος & Τσολακίδης Συμεών
Πανεπιστήμιο Frederick Πανεπιστήμιο Frederick

Στην εργασία αυτή παρουσιάζουμε και σχολιάζουμε πλευρές του μαθήματος της φυσικής αγωγής οι οποίες σχετίζονται με τη γλωσσική και την ταυτοτική ανάπτυξη των μαθητών. Σύμφωνα με τον Halliday (1978) μέσω της γλώσσας διαμορφώνουμε (κοινωνικά) την ταυτότητά μας, τις αξίες, τις πεποιθήσεις και τις γνώσεις μας, κάτι που σημαίνει ότι αναπόφευκτα η γλώσσα ως μέσο διδακτικής πρακτικής παίζει έναν σημαντικότερο ρόλο όσον αφορά το πώς το περιεχόμενο των μαθημάτων και η διδακτική μεθοδολογία επιδρούν στη διαμόρφωση εγγράμματων μαθητικών και κοινωνικών υποκειμένων (πβ. Κουτσογιάννης, υπό δημοσίευση).

Σε επίπεδο διδακτικής της Φυσικής Αγωγής εστιάζουμε σε εκείνη την παράδοση που προβάλλει ως βασικό της εργαλείο τα στίλ διδασκαλίας, δηλ. εκείνες τις στρατηγικές ή τους συνδυασμούς στρατηγικών που αφορούν το "πώς" της διδασκαλίας, και οι οποίες κατηγοριοποιούνται με κριτήριο το αν οι αποφάσεις κατά τη διδασκαλία λαμβάνονται είτε από το δάσκαλο είτε από τον μαθητή είτε και από τους δύο μαζί. Τα στίλ διδασκαλίας συνδέονται ρητά όχι μόνο με την ανάπτυξη διαφορετικών γνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων αλλά και με τη διαμόρφωση διαφορετικού τύπου κοινωνικών υποκειμένων (Mosston & Ashworth 2002, Παπαϊωάννου, Θεοδωράκης & Γούδας, 2006).

Στην εργασία μας εξετάζουμε τα στίλ παραγγέλματος (command style) και αποκλίνουσας παραγωγικότητας (divergent production): 1) ως μακροκειμενικά είδη (macrogenres• βλ. Christie 2002) εστιάζοντας στις αλυσίδες διδακτικών και λεκτικών συμβάντων από τις οποίες αποτελούνται, 2) ως προς τα διδακτικά σχήματα με τα οποία συνδέονται (πβ. Κουτσογιάννης, υπό δημοσίευση), και 3) ως προς τα χαρακτηριστικά της γλωσσικής διεπίδρασης μεταξύ διδασκόντων και διδασκόμενων.

Το βασικό συμπέρασμα της εργασίας μας είναι ότι τα στίλ διδασκαλίας της Φυσικής Αγωγής δεν είναι μόνο διαφορετικοί τρόποι μετάδοσης και εμπέδωσης γνώσεων αλλά και διαφορετικά μέσα διαμόρφωσης μαθητικών και κοινωνικών υποκειμένων-ταυτοτήτων, επειδή κάθε στίλ διδασκαλίας μπορεί να ασκήσει με διαφορετικό τρόπο τα παιδιά ως προς τα όρια ή το είδος της γλωσσικής και γενικότερης αλληλεπίδρασης τους τόσο με τους συμμαθητές τους και με τον διδάσκοντα όσο και με τα υπόλοιπα μέλη του κοινωνικού συνόλου στο οποίο ανήκουν.

Οι στάσεις των εκπαιδευτικών δημοτικής εκπαίδευσης προς το μάθημα των Μαθηματικών

Αννίβα Ευρυδίκη
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η συγκεκριμένη έρευνα επιχείρησε να διερευνήσει τους παράγοντες που σχετίζονται με την οικογένεια, το σχολείο αλλά και τα προσωπικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών

δημοτικής εκπαίδευσης και τον τρόπο με τον οποίο επιδρούν στη διαμόρφωση των στάσεων τους προς τα Μαθηματικά. Σύμφωνα με τις μέχρι τώρα έρευνες που έχουν γίνει τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό, το οικογενειακό υπόβαθρο, το σχολικό υπόβαθρο, καθώς και τα προσωπικά χαρακτηριστικά των δασκάλων είναι παράγοντες που επηρεάζουν σημαντικά, είτε θετικά είτε αρνητικά, τις στάσεις τους προς το μάθημα των μαθηματικών. Αρχικά, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η εν λόγω έρευνα εμπίπτει στην κατηγορία της έρευνας δράσης, και ως εκ τούτου έγινε σε μια μόνο σχολική μονάδα της επαρχίας Λευκωσίας και το δείγμα της αποτέλεσαν οι 19 εκπαιδευτικοί οι οποίοι απάντησαν σε ένα έγκυρο και αξιόπιστο ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο που έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με τα ερωτηματολόγια των Φιλίππου και Καϊλα (1993) και των Sue, Wadlington και Bitner (2001) περιλαμβάνει δύο βασικά μέρη. Στο Μέρος Α' του ερωτηματολογίου περιλαμβάνονται 22 δηλώσεις, στην κλίμακα Likert, οι οποίες ερμηνεύονται σε συναισθήματα, σε στάσεις – απόψεις και σε εμπειρίες. Στο Μέρος Β' περιλαμβάνονται 10 ερωτήσεις κλειστού τύπου στις οποίες περιγράφεται το δείγμα που έχει λάβει μέρος στην έρευνα. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων φάνηκε πως οι συμμετέχοντες στην έρευνα έχουν αρκετά θετικές στάσεις και πολύ θετικά συναισθήματα προς τα Μαθηματικά. Παρόλα αυτά έχει διαπιστωθεί ότι οι στάσεις των δασκάλων προς τα μαθηματικά δεν επηρεάζονται από τους πιο πάνω παράγοντες (οικογένεια, σχολείο και προσωπικά χαρακτηριστικά). Αντιθέτως έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει μεγάλη συσχέτιση ανάμεσα στα θετικά συναισθήματα των δασκάλων προς τα Μαθηματικά και των σχολικών εμπειριών που οι ίδιοι είχαν ως μαθητές. Αξιοσημείωτο είναι και το αποτέλεσμα που παρουσιάζει τους συμμετέχοντες, στην πλειοψηφία τους, να προέρχονται από το πρακτικό (Σ2) και να έχουν υψηλές βαθμολογίες στα μαθηματικά, χωρίς ωστόσο να υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στο συνδυασμό μαθημάτων στο λύκειο και την υιοθέτηση θετικών στάσεων και συναισθημάτων προς τα μαθηματικά. Συμπερασματικά τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας υποστηρίζουν ότι οι στάσεις των δασκάλων προς τα Μαθηματικά είναι ανεξάρτητες τόσο από το οικογενειακό και σχολικό υπόβαθρο όσο και από τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά.

Η επαγγελματική ανάπτυξη των καθηγητών Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής

Αντωνίου Αντώνης & Τσιάκκίρος Ανδρέας
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού & Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις ανάγκες των Καθηγητών Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής (ΣΕΑ) όσον αφορά στην επαγγελματική τους ανάπτυξη. Η σπουδαιότητα της έρευνας καταδεικνύεται από το γεγονός ότι μέσα από τη συλλογή πληροφοριών σε σχέση με τις ανάγκες και την αποτελεσματικότητα των Καθηγητών ΣΕΑ θα μπορέσει να προσφερθεί η κατάλληλη μορφή επαγγελματικής ανάπτυξης για αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρουν, ώστε η πρακτική της αλλαγής στο συγκεκριμένο τομέα να έχει στο τέλος τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Για μεθοδολογικούς σκοπούς, η αξιολόγηση των αναγκών έγινε σε σχέση με την ανάπτυξη γνώσεων, την αυτογνωσία και το περιβάλλον (Fullan, 1992). Διενεργήθηκαν αρχικά συνεντεύξεις με ένα δείγμα Καθηγητών ΣΕΑ και στη συνέχεια χορηγήθηκε ερωτηματολόγιο σε όλο τον πληθυσμό των Καθηγητών ΣΕΑ, κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς 2008-2009. Με τη μικτή αυτή μεθοδολογία δόθηκε η δυνατότητα να διερευνηθούν οι ανάγκες όλων των Καθηγητών ΣΕΑ, αλλά και να συγκριθούν οι απόψεις

τους, ενώ για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε τόσο περιγραφική όσο και επαγωγική στατιστική ανάλυση.

Μέσα από την ανάλυση φάνηκε ότι οι Καθηγητές ΣΕΑ για την επαγγελματική τους ανάπτυξη, σε γνωστικό επίπεδο, έχουν περισσότερο ανάγκες συμβουλευτικών συναντήσεων και λιγότερο ανάγκες διοικητικής εποπτείας. Ταυτόχρονα, θεωρούν ότι αυτή η επαγγελματική ανάπτυξη πρέπει να σχεδιαστεί από την Υπηρεσία Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής (ΥΣΕΑ). Οι ανάγκες αυτογνωσίας και τα κίνητρα γι' αυτή την επαγγελματική ανάπτυξη έχουν να κάνουν με το καλό κλίμα στο χώρο εργασίας. Όσον αφορά στο περιβάλλον των Καθηγητών ΣΕΑ αξιολογήθηκαν σε πολύ χαμηλό βαθμό οι δηλώσεις σε σχέση με τη διαθεσιμότητα των οικονομικών πόρων, την ενθάρρυνση για επαγγελματική ανάπτυξη, την ηγεσία που συμβάλλει στη δημιουργία κλίματος υποστήριξης αυτών των προσπαθειών και την άποψη ότι υπάρχει στρατηγική του διευθυντή και της ΥΣΕΑ που να προάγει την επαγγελματική ανάπτυξη των Καθηγητών ΣΕΑ. Η έμφαση τέλος γι' αυτή την επαγγελματική ανάπτυξη αναφέρουν ότι πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων των Καθηγητών ΣΕΑ.

Τα αποτελέσματα της έρευνας ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό υφιστάμενες θεωρίες. Ενισχύεται η άποψη της συμμετοχής των εκπαιδευτικών στην επαγγελματική τους ανάπτυξη, της σωστής αξιοποίησης όλων των οικονομικών και ανθρώπινων πόρων (Hoy & Miskel, 2008) και της έμφασης που πρέπει να δίνεται στις ανθρώπινες σχέσεις (Πασιαρδής κ.ά., 2005). Αναδεικνύεται, παράλληλα, ο ηγετικός ρόλος των διευθυντών (Tell, 2001) και του προϊσταμένου της ΥΣΕΑ. Διαφωνίες υπάρχουν ως προς τη διάρκεια των προγραμμάτων επαγγελματικής ανάπτυξης, αλλά και τη μορφή που αυτά θα έχουν. Είναι γι' αυτό το λόγο που εισηγούμαστε δύο διαφορετικά προγράμματα, ένα για νεότερους και ένα για παλαιότερους Καθηγητές ΣΕΑ.

Μέσα από την έρευνα επιβεβαιώνεται η ανάγκη συνέχισης των συμβουλευτικών συναντήσεων των Καθηγητών ΣΕΑ και οριοθετείται ξεκάθαρα η χρονική τους διάρκεια. Αποσαφηνίζεται, παράλληλα, ποιοι θα πρέπει να εμπλακούν στο σχεδιασμό και στην αξιολόγηση αυτής της ανάπτυξης, πώς αυτή θα υλοποιείται και πού θα δίνεται η περισσότερη έμφαση (Middlewood, 1998). Διαφαίνεται, επίσης, η ανάγκη ανάπτυξης διαφορετικών προγραμμάτων, με βάση τα χρόνια υπηρεσίας, τα οποία θα εξυπηρετούν διαφορετικούς σκοπούς, κάτι που υποδεικνύει ότι η πολιτική στη διαχείριση της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής αλλαγής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των ίδιων των εμπλεκόμενων.

Διαφορετικότητα και παραμύθι: Μια διδακτική προσέγγιση

Αντωνίου Δέσποινα & Συμεωνίδου Σιμώνη
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στο άρθρο αυτό παρουσιάζεται μια διδακτική προσέγγιση για τη διαφορετικότητα που πραγματοποιήθηκε σε ένα νηπιαγωγείο της Κύπρου. Η προσέγγιση στηρίχθηκε κυρίως στην επεξεργασία παραμυθιού με θέμα τη διαφορετικότητα και πλαισιώθηκε από δραστηριότητες έκφρασης και δημιουργίας.

Αναλυτικά, στο άρθρο παρουσιάζεται σύντομη κριτική ανάλυση μερικών παραμυθιών που πραγματεύονται θέματα διαφορετικότητας. Μερικά παραμύθια είναι επεξηγηματικά μιας κατάστασης που διαφέρει από τη νόρμα μιας κοινωνίας (π.χ. επεξήγηση μιας μορφής αναπηρίας), άλλα πραγματεύονται θέματα αποδοχής ή απόρριψης χαρακτήρων που είναι διαφορετικοί από την πλειονότητα (π.χ. αποδοχή/απόρριψη παιδιών

διαφορετικών εθνικοτήτων, αποδοχή/απόρριψη παιδιών με αναπηρίες, αποδοχή/απόρριψη φανταστικών χαρακτήρων) και άλλα το θέμα της ένταξης των παιδιών στο γενικό σχολείο (π.χ. ένταξη παιδιών με αναπηρίες, ένταξη παιδιών διαφορετικών εθνικοτήτων κτλ.).

Ακολουθώντας, περιγράφεται η ενότητα που σχεδιάστηκε με θέμα τη διαφορετικότητα. Οι Στόχοι της ενότητας ήταν ο διαχωρισμός των εννοιών ‘γενικό’ και ‘ειδικό’ σχολείο, η διαμόρφωση της αντίληψης ότι όλα τα παιδιά δικαιούνται να εκπαιδεύονται στο γενικό σχολείο και ότι όλοι είμαστε διαφορετικοί αλλά ίσοι. Σχολιάζεται η εφαρμογή των δραστηριοτήτων, ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώθηκαν οι αντιλήψεις των παιδιών και ο τρόπος που αυτές οι αντιλήψεις εκφράστηκαν στα σχέδια και στις κατασκευές τους. Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τη συγκεκριμένη διδακτική εφαρμογή.

**Στάδια Ανάπτυξης Διδακτικών Δεξιοτήτων:
Δυνατότητες αξιοποίησης του δυναμικού μοντέλου για σκοπούς επαγγελματικής
βελτίωσης των εκπαιδευτικών**

*Αντωνίου Παναγιώτης
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η εκπαίδευση και η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών αποτελούν βασικούς μηχανισμούς βελτίωσης της ποιότητας της διδασκαλίας και ανάπτυξης της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων. Παρόλα αυτά, η αποτελεσματικότητα των διαφορετικών προσεγγίσεων εκπαίδευσης ή/και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών δεν έχει μέχρι στιγμής τεκμηριωθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο. Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω, η έρευνα αποσκοπεί στην πειραματική εφαρμογή και σύγκριση της «Ολιστικής Προσέγγισης Επιμόρφωσης» και της «Δυναμικής Ενδιάμεσης Προσέγγισης» με στόχο τη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της κάθε προσέγγισης στη βελτίωση των διδακτικών δεξιοτήτων, στη βελτίωση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών καθώς και στη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Σημειώνεται πως η ανάπτυξη της Δυναμικής Ενδιάμεσης Προσέγγισης στηρίχθηκε σε προηγούμενα ερευνητικά πορίσματα σύμφωνα με τα οποία οι διδακτικές δεξιότητες που περιλαμβάνονται στο Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας (ΔΜΕΑ) μπορούν να ομαδοποιηθούν σε πέντε επίπεδα / στάδια. Τα στάδια αυτά είναι ιεραρχικά δομημένα ως προς το βαθμό δυσκολίας τους και έχουν βρεθεί να σχετίζονται με αντίστοιχη πρόοδο στα μαθησιακά αποτελέσματα, δηλαδή οι εκπαιδευτικοί που βρίσκονται σε ένα υψηλότερο στάδιο διδακτικών δεξιοτήτων είναι πιο αποτελεσματικοί από αυτούς που βρίσκονται σε ένα χαμηλότερο στάδιο. Ως εκ τούτου, η Δυναμική διάσταση της προσέγγισης αυτής στηρίζεται στο γεγονός πως το περιεχόμενο της απορρέει από την ομαδοποίηση των διδακτικών δεξιοτήτων του ΔΜΕΑ και διαφοροποιείται ανάλογα ώστε να ανταποκρίνεται στις προτεραιότητες βελτίωσης που παρουσιάζουν οι εκπαιδευτικοί σε κάθε στάδιο διδακτικών δεξιοτήτων.

Ο ερευνητικός σχεδιασμός στηρίχθηκε σε πρότυπα πειραματικής έρευνας με τυχαία κατανομή των εκπαιδευτικών του ίδιου αναπτυξιακού σταδίου στις πειραματικές ομάδες της έρευνας (group randomization experimental design). Τα επιμορφωτικά – παρεμβατικά προγράμματα όλων των πειραματικών ομάδων και για τις δύο προσεγγίσεις διήρκεσαν όλο το σχολικό έτος 2008 – 2009 και υλοποιήθηκαν σε οκτώ συνολικά συναντήσεις. Η συλλογή των δεδομένων της έρευνας στηρίχθηκε στις παρακολουθήσεις διδασκαλίας, στη χορήγηση ερωτηματολογίων σε μαθητές και εκπαιδευτικούς καθώς και στη χορήγηση δοκιμίων αξιολόγησης των μαθητών στα Μαθηματικά. Διεξήχθησαν

αρχικές και τελικές μετρήσεις ώστε να διαφανεί η πραγματική συμβολή της κάθε προσέγγισης στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται και διατυπώνονται επίσης εισηγήσεις για την ανάπτυξη εκπαιδευτικής πολιτικής σε σχέση με τη δομή και το περιεχόμενο των προγραμμάτων εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Διατυπώνονται, τέλος, εισηγήσεις για τη διεξαγωγή περαιτέρω ερευνών στον εν λόγω τομέα.

Η εισαγωγή καινοτομίας στον σχολικό οργανισμό: μία μελέτη περίπτωσης

Απέργη-Γρηγορίου Καλυψώ
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης, που ολοκληρώθηκε το 2009, ήταν να μελετηθεί και να διερευνηθεί η εισαγωγή και διαχείριση μίας οργανωτικής καινοτομίας που έλαβε χώρα σε ένα αστικό λύκειο της Κύπρου, με πρωτοβουλία του ίδιου του σχολικού οργανισμού. Η καινοτομία που εισήχθη αφορούσε το καθεστώς των ειδικών αιθουσών διδασκαλίας και την επέκταση του θεσμού σε όλο το σχολείο με τέτοιο τρόπο, ώστε μετά τον καταμερισμό τους ανά καθηγητή η κάθε αίθουσα διδασκαλίας να αποτελεί συγχρόνως και ειδική αίθουσα.

Η παρούσα έρευνα αποτελεί προσπάθεια παρουσίασης του τρόπου εισαγωγής των καινοτομιών στις σχολικές μονάδες και εστιάζεται, μέσω της μελέτης περίπτωσης, στη Μέση Εκπαίδευση και δη στη λυκειακή βαθμίδα της Κυπριακής Εκπαίδευσης. Έχει στόχο να παραθέσει τους παράγοντες που επηρεάζουν την εισαγωγή της καινοτομίας στους σχολικούς οργανισμούς.

Παρουσιάζει μία μελέτη περίπτωσης, η οποία αναδεικνύει τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ο σχολικός οργανισμός στην προσπάθεια εισαγωγής της καινοτομίας. Επίσης, εντοπίζει τις δυνατότητες που είχε η σχολική μονάδα για την ανάπτυξη καινοτομικών δραστηριοτήτων. Είναι μία ερευνητική προσπάθεια της οποίας η μεθοδολογική προσέγγιση στηρίχθηκε στο ποιοτικό παράδειγμα και τα στοιχεία συγκεντρώθηκαν με τη μέθοδο της μελέτης περίπτωσης, με την ελπίδα να εμπλουτίσει ο προβληματισμός στο πεδίο της εισαγωγής καινοτομιών στο Κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα.

Τα πορίσματα της έρευνας καταδεικνύουν πως η εισαγωγή των ειδικών αιθουσών για όλες τις ειδικότητες και η κατανομή τους ανά καθηγητή χαρακτηρίζεται ως μία καινοτομία bottom-up, επειδή ήταν μία πρωτοβουλία της σχολικής μονάδας. Μπορεί όμως να θεωρηθεί τοπικά και ως μία καινοτομία top-down, διότι ήταν απόρροια έμπνευσης του ηγέτη της σχολικής μονάδας. Δεν ήταν το αποτέλεσμα μία συλλογικής σκέψης, προβληματισμού και απόφασης των μελών του συλλόγου διδασκόντων, ή μιας ακόμα πιο διευρυμένης ομάδας που θα συμπεριλάμβανε και την μαθητική κοινότητα, όπως και τον σύνδεσμο γονέων. Έτσι, τον κύριο ανασταλτικό παράγοντα στην επιτυχή εισαγωγή της καινοτομίας αποτέλεσε ο ανθρώπινος παράγοντας. Τα άτομα που εφάρμοσαν πιλοτικά την καινοτομία ήταν ανέτοιμα για την εισαγωγή αυτής της καινοτομίας. Επίσης, οι πόροι ήταν ανεπαρκείς, ο χρόνος περιορισμένος και απουσίαζε η βοήθεια από εξωτερικούς παράγοντες.

Αξιολόγηση εφαρμογής και αποτελεσματικότητας εργαστηριοποίησης μαθημάτων στη Μέση Εκπαίδευση

Βαλιαντή Σταυρούλα   *Αφαντίτη-Λαμπριανού Θέκλα*
Κέντρο Εκπαιδευτικής   *& Κέντρο Εκπαιδευτικής*
Έρευνας και Αξιολόγησης   *Έρευνας και Αξιολόγησης*

Το παρόν άρθρο παρουσιάζει τα αποτελέσματα έρευνας για την αξιολόγηση εφαρμογής και αποτελεσματικότητας της εργαστηριοποίησης των μαθημάτων της Τεχνολογίας και της Πληροφορικής στην Α΄ Λυκείου. Στα πλαίσια της έρευνας πέρα από την καταγραφή στατιστικών στοιχείων για την εφαρμογή της εργαστηριοποίησης από όλα τα Λύκεια της Κύπρου, διερευνήθηκαν οι στάσεις, οι θέσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών που εφαρμόζουν την εργαστηριοποίηση. Ταυτόχρονα διερευνήθηκε μέσω παρατήρησης 33 διδασκαλιών η ποιότητα της διδασκαλίας και μάθησης κατά της ώρα της εργαστηριοποίησης.

Για την παρατήρηση της διδασκαλίας δημιουργήθηκε και χρησιμοποιήθηκε κλειδα παρατήρησης η οποία στηρίχθηκε στη κλειδα διαφοροποίησης της διδασκαλίας (Βαλιαντή και Κουτσελίνη, 2010) και στα κριτήρια ποιοτικής διδασκαλίας όπως παρουσιάζονται στη διεθνή βιβλιογραφία.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας η εργαστηριοποίηση εφαρμόζεται σε μεγάλο βαθμό και έχει ένα σχετικά καλό επίπεδο ποιότητας διδασκαλίας. Υπάρχουν όμως σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της ποιότητας της διδασκαλίας και μάθησης στα πλαίσια της εργαστηριοποίησης. Παράλληλα, μέσα από την έρευνα έχουν διαφανεί τα προβλήματα που παρουσιάζονται από τη μερική εργαστηριοποίηση των μαθημάτων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας καθιστούν απαραίτητη την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα ποιοτικής και αποτελεσματικής διδασκαλίας στα πλαίσια της εργαστηριοποίησης και παράλληλα διαφαίνεται έντονα η ανάγκη για πλήρη εργαστηριοποίηση των μαθημάτων με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας και την αποτελεσματικότητα για όλους τους μαθητές.

Αποτελέσματα έρευνας για την εφαρμογή και αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαφοροποίησης της διδασκαλίας στις τάξεις μικτής ικανότητας

Βαλιαντή Σταυρούλα   *Κουτσελίνη Μαίρη*   *Κυριακίδης Λεωνίδας*
Κέντρο Εκπαιδευτικής   *Πανεπιστήμιο Κύπρου*   *Πανεπιστήμιο Κύπρου*
Έρευνας και Αξιολόγησης

Οι παιδαγωγικές προκλήσεις που δέχεται η σημερινή εκπαίδευση για αποτελεσματικότητα, στα πλαίσια της κοινωνικής ισότητας, στις έντονα και πολυδιάστατα διαφοροποιημένες τάξεις μικτής ικανότητας, προτάσσουν την ανάγκη για έρευνα και αξιολόγηση διδακτικών πρακτικών που θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις κοινωνικές και εκπαιδευτικές επιταγές των καιρών. Θεωρητικά οι προκλήσεις αυτές μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μόνο μέσα από μια διδακτική μέθοδο που θα μπορούσε να ανταποκριθεί στις ανάγκες όλων των μαθητών μεγιστοποιώντας τις ευκαιρίες μάθησης για όλους. Η διαφοροποίηση με βασικό θεωρητικό υπόβαθρο, τη διδασκαλία διαφορετικών μαθητών με ποικίλους και ιεραρχημένους βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων τρόπους, μέσα, διαδικασίες με στόχο την ανταπόκριση στις διαφορετικές ανάγκες των μαθητών (Κουτσελίνη, 2006)

μπορεί να καθοδηγήσει την πράξη κάθε επιμορφωμένου εκπαιδευτικού και να οδηγήσει στην επιθυμητή αποτελεσματικότητα για όλους τους μαθητές.

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί την εφαρμογή και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διαφοροποίησης στις τάξεις μικτής ικανότητας, επιδιώκοντας ταυτόχρονα την κάλυψη του κενού αξιολόγησης της αποτελεσματικότητας της διαφοροποίησης, στις τάξεις μικτής ικανότητας. Μέσα από την εφαρμογή της διαφοροποίησης επιχειρείται η συστηματική μελέτη των προϋποθέσεων και των διαδικασιών της επιτυχημένης διαφοροποίησης καθώς και τις δυσκολίες και τα προβλήματα στην εφαρμογή της. Παράλληλα η έρευνα στοχεύει στη δημιουργία και εγκυροποίηση οργάνου αξιολόγησης της ποιότητας της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και τον έλεγχο της επίδρασης της ποιότητας της διδασκαλίας στα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών.

Η έρευνα διενεργήθηκε την περίοδο Μαΐου 2008 - Ιουνίου 2009 και σε αυτήν συμμετείχαν 24 τμήματα Δ' τάξης δημοτικού σχολείου και 14 εθελοντές εκπαιδευτικοί δημοτικής εκπαίδευσης, οι οποίοι επιμορφώθηκαν και εφάρμοσαν τη διαφοροποίηση στο μάθημα της γλώσσας για μια ολόκληρη σχολική χρονιά. Η έρευνα ακολούθησε μικτό μεθοδολογικό σχεδιασμό και για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν ταυτόχρονα ποσοτικά ερευνητικά εργαλεία: τεστ αξιολόγησης, ερωτηματολόγιο ΚΟΕ, κλειδα παρατήρησης διδασκαλίας και ποιοτικά ερευνητικά εργαλεία: συνεντεύξεις εκπαιδευτικών και μαθητών καθώς και τήρηση αναστοχαστικού ημερολογίου από την ερευνήτρια.

Τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν ότι υπό προϋποθέσεις η εφαρμογή της διαφοροποιημένης διδασκαλίας είναι εφικτή (Βαλιαντή & Κουτσελίνη, 2008; Βαλιαντή, 2010) με στατιστικά σημαντική αποτελεσματικότητα συγκρινόμενη με την παραδοσιακή διδασκαλία. Ταυτόχρονα η έρευνα οδήγησε στην εγκυροποίηση της κλειδας παρατήρησης και αξιολόγησης της διαφοροποιημένης διδασκαλίας και στην ανάδειξη της επίδρασης της ποιότητας της διαφοροποίησης στην επίδοση των μαθητών.

Καλλιέργεια κριτικής σκέψης σε μαθητές του δημοτικού σχολείου μέσα από την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας με τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή

*Βασιλειάδης Γιαννάκης
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η έρευνα είχε σκοπό να διερευνήσει κατά πόσο η χαρτογράφηση επιχειρημάτων, με την αξιοποίηση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και τη χρήση του λογισμικού Rationale, ενθαρρύνει την απόκτηση και τη χρήση βασικών δεξιοτήτων κριτικής σκέψης. Στην έρευνα έλαβαν μέρος τρία τμήματα της Στ' τάξης του δημοτικού σχολείου που αποτελούσαν τις δύο πειραματικές ομάδες και την ομάδα ελέγχου αντίστοιχα, έγινε στα πλαίσια του μαθήματος των Ελληνικών και είχε διάρκεια τεσσάρων μηνών. Δόθηκε σε όλους τους μαθητές προπειραματικό και μεταπειραματικό δοκίμιο με ασκήσεις που αξιολογούσαν τις δεξιότητες και το επίπεδο κριτικής σκέψης, τις δεξιότητες επιχειρηματολογίας, την ικανότητα ανάπτυξης γραπτού επιχειρηματολογικού λόγου και το επίπεδο κατανόησης επιχειρηματολογικών κειμένων.

Στο χρόνο που μεσολάβησε από τη χορήγηση των δύο δοκιμίων έγινε παρέμβαση στις δύο πειραματικές ομάδες. Κατά τη διάρκεια της παρέμβασης οι μαθητές της πρώτης πειραματικής ομάδας εργάστηκαν σε ομάδες των τριών, με ένα υπολογιστή για κάθε ομάδα, σε δραστηριότητες επιχειρηματολογίας, αξιοποιώντας το λογισμικό Rationale, που βοηθά τους μαθητές να δημιουργήσουν και να διαχειριστούν χάρτες επιχειρημάτων. Οι μαθητές της δεύτερης πειραματικής ομάδας χρησιμοποίησαν φύλλα εργασίας που

περιλάμβαναν τις ίδιες δραστηριότητες επιχειρηματολογίας με τους μαθητές της πρώτης πειραματικής ομάδας, αλλά, δεν χρησιμοποίησαν το λογισμικό. Οι δραστηριότητες που χρησιμοποιήθηκαν για τις δύο αυτές ομάδες αναπτύχθηκαν από τον ερευνητή και αξιοποιήθηκαν επιχειρηματολογικά κείμενα και δραστηριότητες που βρίσκονται στα εγχειρίδια των Ελληνικών της Στ' τάξης του δημοτικού σχολείου και καλύπτουν τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος των Ελληνικών για την καλλιέργεια δεξιοτήτων επιχειρηματολογίας. Οι μαθητές της ομάδας ελέγχου χρησιμοποίησαν τις δραστηριότητες επιχειρηματολογίας που υπάρχουν στα βιβλία των Ελληνικών της Στ' τάξης και δεν έγινε ποιαδήποτε άλλη συγκεκριμένη παρέμβαση στην τάξη τους.

Από τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων του προπειραματικού δοκιμίου προκύπτει ότι τα δύο τρίτα των μαθητών που έλαβαν μέρος στην έρευνα πήραν βαθμολογία κάτω από τη βάση και φαίνεται να μην κατέχουν τις βασικές δεξιότητες κριτικής σκέψης και επιχειρηματολογίας. Η ανάλυση των δεδομένων του μεταπειραματικού δοκιμίου δείχνει ότι ο αριθμός των μαθητών που πήραν βαθμολογία κάτω από τη βάση μειώθηκε, κυρίως, λόγω της επίδοσης των μαθητών της πρώτης πειραματικής ομάδας. Επίσης, δείχνει πως υπάρχουν διαφορές ανάμεσα στην επίδοση των μαθητών της πρώτης πειραματικής ομάδας και των δύο άλλων ομάδων τόσο στο πρώτο μέρος όσο και στο δεύτερο μέρος του δοκιμίου, με τους μαθητές της πρώτης πειραματικής ομάδας να σημειώνουν καλύτερες επιδόσεις. Τέλος, η σύγκριση των μέσων όρων επίδοσης στο προπειραματικό και μεταπειραματικό δοκίμιο, δείχνει στατιστικά σημαντική διαφορά μόνο στην πρώτη πειραματική ομάδα της οποίας ο μέσος όρος σημείωσε αύξηση.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η διδασκαλία δραστηριοτήτων επιχειρηματολογίας με την αξιοποίηση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και τη χρήση του λογισμικού Rationale μπορεί να βοηθήσει καλύτερα τους μαθητές να δημιουργήσουν, να διαχειριστούν και να αξιολογήσουν χάρτες επιχειρημάτων. Αυτό μπορεί να ενισχύσει την απόκτηση και τη χρήση βασικών δεξιοτήτων επιχειρηματολογίας και να έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της κριτικής σκέψης των μαθητών που εμπλέκονται στην όλη διαδικασία. Τα αποτελέσματα της έρευνας μπορεί να αξιοποιηθούν για τον περαιτέρω σχεδιασμό τέτοιων δραστηριοτήτων επιχειρηματολογίας, που θα αξιοποιούν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή ως γνωστικό εργαλείο μάθησης και διδασκαλίας με τη χρήση εξειδικευμένων λογισμικών, που να ενισχύουν το σχολείο στην προσπάθειά του για την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών.

Ανασκοπική μελέτη ως προς την επίδραση διαφορετικών μεθόδων μάθησης στην απόκτηση αντιληπτικό-κινητικών δεξιοτήτων

*Βότσης Εύανδρος
International Centre of Sport Research and Development*

Σκοπός της παρούσας ανασκοπικής εργασίας ήταν να εξετάσει σε βάθος τις μεθόδους έκδηλης και άδηλης μορφής μάθησης και να παρουσιάσει τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της κάθε μεθόδου ως προς την απόκτηση κινητικών ή αντιληπτικών ικανοτήτων κατά τη διάρκεια του μαθήματος της φυσικής αγωγής. Παρουσιάζονται και αναλύονται εκτενέστερα α) ποιος είναι ο πιθανός μηχανισμός λειτουργίας της έκδηλης και άδηλης μορφής μάθησης, β) οι επικρατέστερες θεωρίες που υποστηρίζουν την απόκτηση κινητικών και αντιληπτικών ικανοτήτων, γ) η κατηγοριοποίηση των μεθόδων μάθησης δ) ποια είναι τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των μεθόδων αυτών, ε) σε ποιες ηλικιακές κατηγορίες θα πρέπει να εφαρμόζονται και ζ) ποιες είναι οι πρακτικές τους εφαρμογές. Μέσα από τα συμπεράσματα της μελέτης φάνηκε ότι η μέθοδος της έκδηλης διαδικασίας

μάθησης παρουσιάζει γρηγορότερα αποτελέσματα στην απόκτηση κινητικών δεξιοτήτων και είναι πιο αποτελεσματική σε σύνθετες δεξιότητες. Η άδηλη μορφή μάθησης παρουσιάζει σταθερότερη απόδοση μακροπρόθεσμα και κάτω από συνθήκες άγχους. Παρόλα αυτά όμως θεωρείται ότι στην άδηλη μορφή μάθησης η πρακτική εφαρμογή της στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι πολύ πιο δύσκολη. Γενικότερα μέχρι σήμερα, λίγες είναι οι έρευνες που έχουν ασχοληθεί με τη σύγκριση των δύο μεθόδων μάθησης. Πιστεύεται ότι η μελέτη των μεθόδων έκδηλης και άδηλης μορφής μάθησης κατά τη διαδικασία εξάσκησης κινητικών και αντιληπτικών ικανοτήτων προσθέτουν επιστημονική γνώση ως προς την κατανόηση των διαδικασιών μάθησης και τη συμμετοχή τους στην απόκτηση της αντιληπτικό-κινητικής αριστείας.

Η σχολική μονάδα ως βασική αρένα τροποποίησης της επίσημης πολιτικής

*Γαβριηλίδου – Τσελεπή Ελένη
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας*

Μετά την ψήφιση και την επίσημη εφαρμογή του νέου νόμου για την εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες στην Κύπρο, αρκετοί ερευνητές καταγράφουν την αδυναμία του να τροποποιήσει σημαντικά την καθημερινή πρακτική στα σχολεία και να οδηγήσει σε ένα πιο συμπεριληπτικό σύστημα εκπαίδευσης. Σε μια προσπάθεια ανάλυσης των βασικών λόγων που παρεμποδίζουν αυτή την αλλαγή στα νηπιαγωγεία της Κύπρου, κύρια εισήγηση της παρούσας έρευνας είναι πως η επίσημη πολιτική, όπως για παράδειγμα οι νόμοι, δεν τροποποιούν άμεσα την έμπρακτη πολιτική, δηλαδή την καθημερινή πρακτική στα σχολεία. Αυτό συμβαίνει γιατί καμία σχολική μονάδα δεν αποτελεί παθητικό δέκτη εντολών που έρχονται από την πολιτεία. Τα σχολεία έχουν την ικανότητα να τροποποιούν αυτές τις εντολές μέσα από μια εσωτερική διαδικασία λήψης αποφάσεων και να εφαρμόζουν ή όχι την επίσημη πολιτική. Αυτό καθιστά τις σχολικές μονάδες βασικά κέντρα λήψης αποφάσεων ή αρένες όπως ονομάζει η διεθνής βιβλιογραφία τον οποιονδήποτε χώρο στον οποίο λαμβάνονται πολιτικές αποφάσεις. Δεν έχει μόνο η κυβέρνηση και οι κρατικοί φορείς το δικαίωμα να παίρνουν αποφάσεις που αφορούν στην καθημερινή πρακτική και τον τρόπο λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος. Αντιθέτως οποιοσδήποτε χώρος, με δεδομένο πως λαμβάνει αποφάσεις και έχει την δύναμη να τις εφαρμόσει, μπορεί να αποτελεί μια αρένα. Οι αποφάσεις αυτές αποτελούν πολιτική η οποία επηρεάζει στον ίδιο ή και σε μεγαλύτερο βαθμό τη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος.

Στην περίπτωση του σχολείου, στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στον καθορισμό της καθημερινής πρακτικής συμμετέχουν οι εκπαιδευτικοί και η διευθύντρια του νηπιαγωγείου, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο οι γονείς, οι διάφοροι ειδικοί που επισκέπτονται το σχολείο ή ακόμα και οι αντιπρόσωποι του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ) όπως για παράδειγμα οι Συνδεδειγμένοι Λειτουργοί. Όλοι αποτελούν πιθανούς συντελεστές στο καθορισμό της πολιτικής μέσα από τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να εξετάσει, μέσα από πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα συμμετοχικής παρατήρησης και συνεντεύξεων, το ρόλο των συγκεκριμένων συντελεστών, οι οποίοι συμμετέχουν στην διαδικασία λήψης αποφάσεων καθοδηγούμενοι, μεταξύ άλλων, από προσωπικά και επαγγελματικά συμφέροντα και χρησιμοποιούν διαφορετικές τεχνικές για να προωθήσουν τις πολιτικές εκείνες αποφάσεις που τα εξυπηρετούν. Μέσα από μια συνεχή πορεία αλληλοεπηρεασμού ο κάθε συντελεστής καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα του συνομιλητή του να

συμμετέχει στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και κατά συνέπεια να διαμορφώσει την καθημερινή πολιτική και πρακτική του σχολείου.

Η επαγγελματική αποκατάσταση των αναπήρων στην Κύπρο και ο ρόλος του σχολείου: Μια μελέτη περίπτωσης

Δαμιανίδου Ελένη & Φτιάκα Ελένη
Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Κύπρου

Παρά την επιθυμία των περισσότερων ανέργων με αναπηρία να εργαστούν και παρά τα συνεπαγόμενα θετικά οφέλη ως προς τη βελτίωση της αυτοεικόνας και της αυτοπεποίθησής τους, τα ποσοστά εργοδότησης ανάπηρων υπαλλήλων παραμένουν χαμηλά. Αυτό συμβαίνει ακόμα και στις περιπτώσεις που οι ανάπηροι εργαζόμενοι έχουν και τα απαιτούμενα τυπικά προσόντα και τα απαραίτητα έτη υπηρεσίας για πλήρωση μιας θέσης. Το πιο παράδοξο όμως είναι ότι την ίδια στιγμή που τα δικαιώματα των αναπήρων παραβιάζονται κατάφωρα και οι ίδιοι εξευτελίζονται σχεδόν καθημερινά μέσα από τις διακρίσεις και τον υποβιβασμό τους σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας, παρατηρείται παράλληλα μια έντονη κινητικότητα διεθνώς για άρση των φραγμών στην ένταξη και για εξάλειψη της κοινωνικής ανισότητας και των διακρίσεων εις βάρος των αναπήρων.

Επειδή λοιπόν η υφιστάμενη σχέση μεταξύ θεωρίας και πράξης αναφορικά με την επαγγελματική ένταξη των αναπήρων παρουσιάζεται ως άκρως αντιφατική, διεξήχθη ποιοτική έρευνα, ώστε να εξεταστεί το τι πραγματικά συμβαίνει στην Κύπρο σχετικά με την επαγγελματική αποκατάσταση και την ποιότητα των εργασιακών εμπειριών των προσοντούχων ανάπηρων ατόμων, καθώς και τις κυρίαρχες σχέσεις στον εργασιακό χώρο ως αντανάκλαση των κοινωνικών συνθηκών, στάσεων και απόψεων που επικρατούν. Επιπρόσθετα, μέσα από τη μέθοδο της μελέτης περίπτωσης στόχος της έρευνας επίσης ήταν να ακουστεί η φωνή των αναπήρων, ώστε να περιγραφεί αυτούσια και αυθεντικά το πρόβλημα της επαγγελματικής αποκατάστασης, μέσα από τις προσωπικές εμπειρίες μιας εικοσιτετράχρονης άνεργης γυναίκας με κινητική αναπηρία, η οποία είναι απόφοιτος Λυκείου και διπλωματούχος γραμματειακών σπουδών. Παράλληλα, σε μια προσπάθεια τριγωνοποίησης, χρησιμοποιήθηκαν πληροφορίες και σχολικές εκθέσεις για τη συμμετέχουσα από υφιστάμενο αρχειακό υλικό, ώστε να εξεταστεί ο ρόλος του σχολείου σε σχέση με την καταλληλότητα και την αποτελεσματικότητα της προετοιμασίας των ανάπηρων μαθητών για επαγγελματική αποκατάσταση.

Τα κύρια συμπεράσματα που προέκυψαν μέσα από τη συνέντευξη, τη μελέτη στατιστικών στοιχείων, καθώς και την εξέταση της κυπριακής περί αναπηρίας νομοθεσίας ήταν ότι στην Κύπρο φαίνεται να επικρατεί όντως μια αναχρονιστική κατάσταση, αφού πέραν των διακηρύξεων και των προσυπογραμμένων συμφωνιών, το ποσοστό ανεργίας για τα ανάπηρα άτομα είναι ιδιαίτερα υψηλό, ενώ οι εργοδότες φαίνονται να τηρούν μια αρνητική και μάλλον ρατσιστική στάση απέναντι στην πρόσληψη ανάπηρων εργαζομένων, αλλά και να απορρίπτουν υποψηφίους απλά και μόνο γιατί είναι ανάπηροι, έστω και αν πληρούν όλες τις άλλες προϋποθέσεις. Έτσι, ενώ τα προσόντα που αποκτούνται στο σχολείο και σε περαιτέρω σπουδές είναι αρκετά για την εξεύρεση εργασίας, όταν το άτομο που αποτελείται για δουλειά είναι ανάπηρο, τότε αυτό που έχει σημασία δεν είναι ούτε τα προσόντα ούτε και οι σπουδές αλλά μόνο η αναπηρία. Επομένως, το σχολείο που θα έπρεπε να συμβάλλει στη δημιουργία μιας ενταξιακής κοινωνίας, η οποία να εγκολπώνει και να αποδέχεται ως ίσα τα ανάπηρα άτομα, παρά τη φαινομενική αποδοχή των

ανάπηρων μαθητών εντός του σχολικού χώρου, μοιάζει να έχει αποτύχει να εκπληρώσει αυτή την αποστολή, αφού δεν έχει καταφέρει να από-οικοδομήσει την κατασκευασμένη αναπηρία και τα κυρίαρχα στερεότυπα.

Ως εκ τούτου προτείνονται αλλαγές ώστε να από-οικοδομηθεί η κατασκευασμένη αναπηρία και να πραγματοποιηθεί τελικά η επαγγελματική ένταξη και αποκατάσταση των αναπήρων με επιτυχία, ως θέμα απονομής κοινωνικής δικαιοσύνης, κατάργησης των διακρίσεων και παροχής ίσων ευκαιριών.

Ένταξη ή αποκλεισμός; Η στάση των παιδιών χωρίς ειδικές ανάγκες προς τα παιδιά με ειδικές ανάγκες

Δημητρίου Αντρη & Φτιάκα Ελένη
Πανεπιστήμιο Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στην έρευνα έχουν εξεταστεί οι στάσεις των μαθητών χωρίς ειδικές ανάγκες απέναντι στους συνομηλίκους τους με ειδικές ανάγκες. Η παρούσα έρευνα έγινε σε ένα αστικό σχολείο. Ως μέσα συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν η παρατήρηση και οι ημιδομημένες συνεντεύξεις. Εξετάστηκε το κατά πόσον η στάσεις των μαθητών χωρίς ειδικές ανάγκες του συγκεκριμένου σχολείου επηρεάζονται από το είδος και τη φύση της αναπηρίας, το πλαίσιο επαφής (δομημένο ή μη), τη συμπεριφορά του παιδιού με ειδικές ανάγκες και τη στάση που επιδεικνύει σε διαφορετικής φύσεως μαθήματα καθώς και τις αντιλήψεις του διδακτικού προσωπικού για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες και το θεσμό της ένταξης.

Μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα, φάνηκε ότι τα παιδιά χωρίς ειδικές ανάγκες επηρεάζονται από 1) το είδος και τη φύση της ιδιαιτερότητας του παιδιού με ειδικές ανάγκες, 2) το δομημένο ή μη δομημένο πλαίσιο μάθησης, 3) τη φύση του μαθήματος, 4) τη στάση των συνοδών και 5) τις αντιλήψεις – στάσεις του διδακτικού προσωπικού του σχολείου.

Αντιπαραβάλλοντας μηχανισμούς αυτοαξιολόγησης της σχολικής μονάδας σε σχέση με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της στην Κύπρο: προοπτικές αξιοποίησης του δυναμικού μοντέλου εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας

Δημητρίου Δημήτρης
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στο άρθρο παρουσιάζονται τα σημαντικότερα πορίσματα έρευνας για την αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας που υλοποιήθηκε την σχολική χρονιά 2007-2009 σε σχολεία δημοτικής εκπαίδευσης στην Κύπρο και η οποία στηρίχθηκε στη μεθοδολογία της πειραματικής έρευνας. Διαμορφώθηκαν τέσσερις ομάδες σχολείων που αποτελούνταν από 4 σχολεία η κάθε μια. Η Ομάδα Ελέγχου αποτελείτο από τυπικά σχολεία στα οποία έγιναν μετρήσεις των μαθησιακών αποτελεσμάτων στην αρχή και το τέλος της σχολικής χρονιάς, με τον ίδιο τρόπο που έγιναν και στις πειραματικές ομάδες και που θα περιγραφεί στη συνέχεια. Κάθε πειραματική ομάδα σκοπό είχε να επιχειρήσει να αναπτύξει ένα σχέδιο δράσης για τη βελτίωσή της. Εντούτοις, δεν παρασχέθηκε καμία υποστήριξη από τον ερευνητή στα σχολεία της 1ης Ομάδας. Ειδικότερα, η 1η Ομάδα αποτελείτο από σχολεία

που χρησιμοποιούν, μετά από επιμόρφωση, όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς) για την ανάπτυξη μηχανισμού αυτοαξιολόγησης με σκοπό να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητά τους. Όμως, τα σχολεία αυτά, δεν δεσμεύτηκαν για τον τρόπο που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τους φορείς αυτούς, καθώς και τα δεδομένα που πιθανόν να πρόεκυπταν από τους φορείς. Με αυτόν τον τρόπο, τα σχολεία της 1ης Ομάδας αφέθηκαν ελεύθερα να αναπτύξουν δικό τους θεωρητικό πλαίσιο για την αυτοαξιολόγησή τους και για το πώς να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία που μπορεί να συγκεντρώνει ένα τέτοιο σύστημα.

Τα σχολεία της 2ης Ομάδας πληρούσαν ότι έχει αναφερθεί πιο πάνω για την 1η Ομάδα. Επιπλέον, στα σχολεία αυτά, όλοι οι εμπλεκόμενοι εκπαιδευτικοί φορείς (εκπαιδευτικοί, διευθυντές, επιθεωρητές) έτυχαν επιμόρφωσης για το θέμα της πολιτικής διάστασης της αξιολόγησης. Για αυτόν το σκοπό χορηγήθηκε έντυπο υλικό στους εμπλεκόμενους φορείς από τον ερευνητή για το θέμα της πολιτικής διάστασης της αξιολόγησης και οργανώθηκαν συναντήσεις με σκοπό την ανάπτυξη κλίματος αποδοχής της αλλαγής στους εκπαιδευτικούς.

Τέλος, η 3η Ομάδα συγκέντρωνε τα σχολεία που χρησιμοποιούσαν το ΔΜΕΑ (Creemers & Kyriakides, 2005; 2006) ως το θεωρητικό πλαίσιο για την αξιοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς και για το πώς να επεξεργαστούν τα δεδομένα που μπορεί να συγκεντρώνει ένα τέτοιο σύστημα. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς των σχολείων της 3ης Ομάδας έτυχαν επιμόρφωσης με σεμινάρια - εργαστήρια που οργανώθηκαν, καθώς και με έντυπο υλικό που τους χορηγήθηκε. Τα σεμινάρια έγιναν για σκοπούς επιμόρφωσης των εμπλεκόμενων φορέων της 3ης Ομάδας για το ΔΜΕΑ, καθώς και για τους τρόπους αξιοποίησης των θεωρητικών επιταγών του για την ανάπτυξη και λειτουργία ενός συστήματος εσωτερικής αξιολόγησης της σχολικής μονάδας.

Από την πιο πάνω περιγραφή, φαίνεται ότι στον πειραματικό σχεδιασμό που αναπτύχθηκε, δόθηκε στην κάθε ομάδα κάτι επιπρόσθετο από όσα παρασχέθηκαν στην αμέσως προηγούμενη ομάδα. Προκειμένου να εξεταστεί η επίδραση των τριών διαφορετικών τρόπων ανάπτυξης μηχανισμών αυτοαξιολόγησης της σχολικής μονάδας, έγιναν μετρήσεις στο γνωστικό επίπεδο των μαθητών των σχολείων των τριών ομάδων στη αρχή και στο τέλος κάθε σχολικής χρονιάς στα μαθηματικά με δοκίμια που αξιολογούν τις γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών στα μαθηματικά όπως προσδιορίζονται στο ΑΠ σπουδών της Κύπρου. Παράλληλα, έγιναν μετρήσεις και των τριών μεταβλητών (δηλ. του τρόπου χρήσης των πολλαπλών πηγών συγκέντρωσης δεδομένων, του τρόπου αξιοποίησης του ΔΜΕΑ (Kyriakides & Demetriou, 2008) και της ύπαρξης κλίματος αποδοχής της αλλαγής – πολιτική διάσταση), προκειμένου να γίνουν συγκρίσεις και μεταξύ των σχολείων που ανήκουν στην ίδια πειραματική ομάδα. Τα πορίσματα της έρευνας φανερώνουν τις δυνατότητες αξιοποίησης του ΔΜΕΑ ως της βάση για την ανάπτυξη πολιτικής σε σχέση με την αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας στην Κύπρο σε σχέση με την πρόοδο των μαθητών.

Μια πρόταση για ένα εναλλακτικό Αναλυτικό Πρόγραμμα στο μάθημα της Επιστήμης στη Β' τάξη του δημοτικού

<i>Ερημάκη Ελένη</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>	<i>Ζαχαρίου Χριστίνα</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>	<i>Χρυσοστόμου Αγγέλα</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>
<i>Γαγάτσης Αθανάσιος</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>	<i>Καλογήρου Παναγιώτα</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>	

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί η ικανότητα των μαθητών να αναγνωρίζουν το είδος του προβλήματος ανάλογα με τον αριθμό των λύσεών του (μόνο μία λύση, πολλές λύσεις, χωρίς λύση) μέσα από τη διαδικασία επίλυσης προβλημάτων κάλυψης επιφανειών. Παράλληλα διερευνήθηκαν οι στάσεις και οι πεποιθήσεις τους, καθώς και η επίδραση του διδακτικού συμβολαίου στην επίλυση τους.

Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν εκατόν είκοσι επτά μαθητές οι οποίοι κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα δοκίμιο. Το συγκεκριμένο δοκίμιο απαρτιζόταν από δυο μέρη. Το πρώτο μέρος περιλάμβανε συνολικά έξι προβλήματα όπου υπήρχαν δυο προβλήματα που είχαν μόνο μια λύση, δυο προβλήματα χωρίς λύση καθώς και δυο προβλήματα με πολλές λύσεις. Κάτω από το κάθε πρόβλημα δόθηκαν τρεις ερωτήσεις κλειστού τύπου οι οποίες διερευνούσαν την πεποίθηση των μαθητών για την ικανότητά τους να διαχειρίζονται παρόμοια έργα, την πεποίθηση των μαθητών για την ευκολία/δυσκολία του συγκεκριμένου έργου και τη στάση των μαθητών απέναντι στο συγκεκριμένο έργο. Στο δεύτερο μέρος του δοκιμίου παρατέθηκαν 17 δηλώσεις οι οποίες διερευνούσαν τις γενικές πεποιθήσεις και τις στάσεις των μαθητών για τα προβλήματα με μία λύση, με πολλές λύσεις και χωρίς λύσεις, αλλά και πεποιθήσεις που απορρέουν από το διδακτικό συμβόλαιο.

Μέσα από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφάνηκε ότι τα προβλήματα που έχουν μόνο μία λύση παρουσίασαν τα υψηλότερα ποσοστά επιτυχίας από τους μαθητές. Η χαμηλότερη επίδοση παρουσιάστηκε σε ένα εκ των δυο προβλημάτων που δεν είχαν λύση. Αυτό ίσως οφείλεται, από όσο φαίνεται από τις απαντήσεις των μαθητών, στο ότι τα παιδιά ασχολούνται συχνότερα στην τάξη με προβλήματα με μία λύση, λιγότερο συχνά με προβλήματα που έχουν πολλές λύσεις και με προβλήματα που δεν λύνονται ασχολούνται από σπάνια έως ποτέ. Επίσης παρατηρήθηκαν υψηλά ποσοστά θετικών πεποιθήσεων σχετικά με την ικανότητά τους για χειρισμό των συγκεκριμένων προβλημάτων. Οι θετικότερες πεποιθήσεις αφορούσαν τα προβλήματα με μόνο μια λύση και αυτό ίσως οφείλεται στο ότι οι μαθητές είναι πιο εξοικειωμένοι με τα προβλήματα μίας λύσης. Επιπλέον, ευκολότερα θεωρούνται από τους μαθητές τα προβλήματα με μόνο μία λύση. Όσον αφορά στις στάσεις των μαθητών παρατηρήθηκαν θετικότερες στάσεις σε πρόβλημα με μόνο μια λύση, ενώ τις αρνητικότερες στάσεις παρουσίασε το ένα εκ των δυο προβλημάτων χωρίς λύση. Μέσα από τα διαγράμματα ομοιότητας φάνηκε να ομαδοποιούνται τα δύο προβλήματα με μόνο μία λύση μαζί με την πεποίθηση ότι τα προβλήματα μίας λύσης είναι εύκολα και με δυο από τις δηλώσεις του διδακτικού συμβολαίου, οι οποίες αναφέρουν ότι όλα τα προβλήματα λύνονται και όλα τα προβλήματα έχουν μόνο μια λύση. Επίσης, παρατηρήθηκε ομαδοποίηση μεταξύ των προβλημάτων που δεν λύνονται καθώς επίσης και των προβλημάτων που έχουν πολλές λύσεις. Οι δύο αυτές ομαδοποιήσεις πιθανό να συμβαίνουν γιατί οι μαθητές χειρίζονται με τον ίδιο τρόπο προβλήματα του ίδιο είδους.

Συμπερασματικά, μέσα από τα αποτελέσματα φάνηκε ότι οι μαθητές είναι κατά ένα μεγάλο βαθμό επηρεασμένοι από το διδακτικό συμβόλαιο αφού φαίνεται να προβάλλουν

θετικότερες στάσεις και πεποιθήσεις σε προβλήματα μόνο μιας λύσης, γεγονός που οδηγεί και σε μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας σε αυτού του είδους προβλήματα.

Στάσεις και πεποιθήσεις των νηπιαγωγών αναφορικά με τα Μαθηματικά και τη διδασκαλία τους

<i>Ηλία Γλιάδα</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>	<i>Αριστάρχου Ελισάβετ</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>
<i>Χατζηγαβριήλ-Σιεκκέρη Νίκη</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>	<i>Καλογήρου Παναγιώτα</i> <i>Πανεπιστήμιο Κύπρου</i>

Βασικός σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνηθούν οι στάσεις και πεποιθήσεις των νηπιαγωγών ως προς τα Μαθηματικά, αλλά και ως προς τη διδασκαλία των Μαθηματικών στο νηπιαγωγείο. Για τη διεξαγωγή της έρευνας καταρτίστηκε ένα δοκίμιο, το οποίο δόθηκε σε 54 νηπιαγωγούς.

Το ερωτηματολόγιο ήταν χωρισμένο σε τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος οι νηπιαγωγοί έπρεπε να συμπληρώσουν τα προσωπικά τους στοιχεία και συγκεκριμένα το φύλο, κατά πόσο παρακολούθησαν ενισχυμένα μαθηματικά στο λύκειο, εάν εργάζονται σε δημόσιο ή ιδιωτικό νηπιαγωγείο, τα χρόνια υπηρεσίας, τις εβδομαδιαίες περιόδους διδασκαλίας των Μαθηματικών και εάν παρακάθισαν τα μαθηματικά για εισαγωγή στον κλάδο Νηπιαγωγικών Σπουδών. Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου περιείχε 20 δηλώσεις γενικών πεποιθήσεων για τα Μαθηματικά σε κλίμακα Likert 1-5 (π.χ. τα μαθηματικά είναι ένα σύνολο από αλγόριθμους και διαδικασίες, οι μαθηματικές προτάσεις είναι αιώνιες αλήθειες). Το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου περιείχε 18 δηλώσεις σε κλίμακα Likert 1-5, που αναφέρονταν σε στάσεις των νηπιαγωγών προς τα μαθηματικά (π.χ. Στα Μαθηματικά νιώθω σιγουριά για τον εαυτό μου), καθώς και πεποιθήσεις προς τη διδασκαλία των μαθηματικών (π.χ. Έχω τις ικανότητες να διδάξω Μαθηματικά στο νηπιαγωγείο). Στο τέταρτο μέρος υπήρχε μια ερώτηση ανοικτού τύπου, όπου οι νηπιαγωγοί έπρεπε να αναφέρουν, με συγκεκριμένα παραδείγματα, τι κάνουν στα πλαίσια του διδακτικού τους χρόνου, ώστε να βοηθήσουν τα παιδιά της τάξης τους να αναπτύξουν μαθηματικές έννοιες και διαδικασίες.

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας χρησιμοποιήθηκαν μόνο το δεύτερο και τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πρόγραμμα C.H.I.C., από το οποίο προέκυψαν δύο διαγράμματα: το διάγραμμα ομοιότητας και το συνεπαγωγικό διάγραμμα. Το Διάγραμμα Ομοιότητας, παρουσιάζει ομάδες μεταβλητών που δημιουργούνται με βάση τις ομοιότητες στις απαντήσεις των νηπιαγωγών σε αυτές τις μεταβλητές. Το Συνεπαγωγικό Διάγραμμα εμφανίζει αλυσίδες συνεπαγωγής, οι οποίες παρουσιάζουν συνεπαγωγές της μορφής $A \rightarrow B$. Δηλαδή, επιτυχία στην ερώτηση Α υπαινίσσεται επιτυχία στην ερώτηση Β.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι πεποιθήσεις των νηπιαγωγών αναφορικά με τη διδασκαλία των Μαθηματικών δεν σχετίζονται με τις γενικές πεποιθήσεις τους για τα Μαθηματικά, ενώ σε πολύ μικρό βαθμό σχετίζονται με τις στάσεις που έχουν για τα Μαθηματικά. Αυτό πιθανόν να οφείλεται στον ιδιαίζοντα χαρακτήρα των μαθηματικών εννοιών που καλούνται να διδάξουν οι νηπιαγωγοί, το οποίο αποτελείται από απλές μαθηματικές έννοιες.

Μορφές εκδήλωσης βίαιης εκφοβιστικής συμπεριφοράς (bullying) και τα χαρακτηριστικά των παιδιών – θυμάτων σε μαθητές Α΄ λυκείου στη Λεμεσό

*Θεοδότου Αναστασία
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

*Μιχαηλίδης Μιχάλης
& Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο
Κύπρου/Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Βίαη εκφοβιστική συμπεριφορά (Β.Ε.Σ.) είναι η συστηματική και επαναλαμβανόμενη άσκηση βίας, η παρενόχληση και ο εκφοβισμός η οποία εκφράζεται είτε από ένα μαθητή προς κάποιο άλλο, είτε από ομάδες μαθητών προς κάποιο άλλο μαθητή που είναι αδύναμος να αντισταθεί (Besag, 1989). Η επιστημονική έρευνα για τη βίαη εκφοβιστική συμπεριφορά ξεκίνησε από τον Olweus (1973) και συνεχίστηκε από πολλούς ερευνητές (π.χ. Hawker & Boulton, 2000; Smith & Brain, 2000; Junonen et. al, 2001; Smith et al., 2004; Salmivalli et.al, 2005). Η συμπεριφορά αυτή πλέον αποτελεί ένα σοβαρό κοινωνικό πρόβλημα σε παγκόσμια κλίμακα.

Σκοπός της ερευνητικής πρότασης, είναι να ανιχνεύσει μέσα από τις απόψεις και εμπειρίες των μαθητών της Α΄ Λυκείου στη Λεμεσό:

α) τις διάφορες μορφές εκδήλωσης βίαιης εκφοβιστικής συμπεριφοράς στο σχολικό χώρο και β) τα χαρακτηριστικά των παιδιών-θυμάτων βίαιης εκφοβιστικής συμπεριφοράς.

Τα ερευνητικά δεδομένα συλλέχθηκαν με συνδυασμό (triangulation) της ποσοτικής μεθόδου της επισκόπησης με ερωτηματολόγιο και της ποιοτικής μεθόδου της συνέντευξης. Στην έρευνα τον υπό μελέτη πληθυσμό αποτελούν όλοι οι μαθητές Α΄ τάξης ενός Λυκείου στη Λεμεσό, ηλικίας 15 χρονών. Από τα 9 τμήματα της Α΄ Λυκείου (σύνολο 210 μαθητές) έχουν επιλεγεί με τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας 4 τμήματα (σύνολο 92 μαθητές), στους οποίους χορηγήθηκαν ερωτηματολόγια. Η εκπόνηση του ερευνητικού εργαλείου βασίστηκε στο ερωτηματολόγιο του Olweus (1996). Στα πλαίσια της διεξαγωγής των συνεντεύξεων, πραγματοποιήθηκε δειγματοληψία σκοπιμότητας. Από τα 17 θύματα Β.Ε.Σ τα οποία εντοπίστηκαν μέσω της ποσοτικής ανάλυσης των ερωτηματολογίων, επιλέχθηκαν 8 με κριτήρια τη συχνότητα εκδήλωσης της Β.Ε.Σ., το φύλο και την καταγωγή τους.

Το ερευνητικό σχέδιο λειτούργησε κάτω από το πρίσμα της αξιοπιστίας και εγκυρότητας, λαμβάνοντας υπόψη ηθικά διλήμματα και θέματα δεοντολογίας τα οποία είχαν προκύψει κατά την πραγματοποίηση της έρευνας. Ένεκα των περιορισμένων χρονικών περιθωρίων αλλά και από πρακτικής απόψεως, η παρούσα πρόταση περιορίστηκε σε δείγμα που προέρχεται από ένα μόνο Λύκειο.

Αναφορικά με τις μορφές εκδήλωσης της Β.Ε.Σ. εντοπίστηκε ο διαχωρισμός του άμεσου εκφοβισμού μέσω σωματικής ή λεκτικής βίας και του έμμεσου μέσω κοινωνικής απομόνωσης. Αναδείχθηκε ωστόσο η λεκτική μορφή ως η πιο διαδεδομένη μέθοδος και για τα δύο φύλα (Lind & Maxwell, 1996), με αμέσως επόμενη την κοινωνική απομόνωση. Επιπλέον, σε απάντηση του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, διαφάνηκε ότι η απομόνωση, η καταγωγή των αλλοδαπών μαθητών, η σωματική αδυναμία ειδικά για αγόρια, καθώς και η στέρηση βασικών κοινωνικών δεξιοτήτων είναι μερικά χαρακτηριστικά τα οποία μπορεί να αυξήσουν τον κίνδυνο θυματοποίησης. Ειδικότερα, μέσα από τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων εντοπίστηκε ο ισχυρισμός που συνάδει με τη βιβλιογραφία ότι η Β.Ε.Σ. επηρεάζει αρνητικά την ανάπτυξη θετικού συναισθήματος στα παιδιά που την υφίστανται.

Μια τελευταία εισήγηση αφορά στη διεξαγωγή στο μέλλον μιας έρευνας μεγαλύτερης εμβέλειας, με βάση το συγκεκριμένο θέμα, ώστε να μπορούν να γενικευθούν

τα αποτελέσματα για όλους τους μαθητές Α΄ Λυκείου στην Κύπρο, η οποία θα προσφέρει χρήσιμα στοιχεία στους φορείς εκπαιδευτικής πολιτικής για διάγνωση παραγόντων που σχετίζονται με τη Β.Ε.Σ. και για σχεδιασμό προγραμμάτων αντιμετώπισης της παραβατικής συμπεριφοράς.

Χαρτογραφώντας τη διαπολιτισμική εκπαιδευτική πολιτική στην Κύπρο: Θεωρία, παραδοχές και πράξη

*Θεοδώρου Ελένη
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η μετάβαση από χώρα εξαγωγής μεταναστών σε χώρα υποδοχής τους και η αυξανόμενη ετερότητα που αυτό συνεπάγεται αποτελούν καινούρια φαινόμενα για την Κύπρο της οποίας οι αρχές, συμπεριλαμβανομένου και του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, βρέθηκαν σχετικά απροετοίμαστες να αντιμετωπίσουν.

Η ελληνοκυπριακή εκπαιδευτική πολιτική αναφορικά με την εκπαίδευση των μεταναστών πουλών συνίσταται ουσιαστικά στην ένταξη των δίγλωσσων μαθητών στη γενική τάξη παράλληλα με την παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας στην ελληνική γλώσσα (ΥΠΠ, 2007). Η επίσημη ρητορική του Υπουργείου τονίζει την ανάγκη αποδοχής των δίγλωσσων μαθητών και προστασίας των δικαιωμάτων όλων των μελών της κυπριακής κοινωνίας, απορρίπτοντας την αφομοίωση, το ρατσισμό και την κοινωνική περιθωριοποίηση (ΥΠΠ, 2007). Εντούτοις, ερευνητικά δεδομένα καταδεικνύουν ότι οι μη ελληνόφωνοι μαθητές στην Κύπρο τυγχάνουν μιας μονοπολιτισμικής και μονογλωσσικής εκπαίδευσης (Angelides, Stylianos, & Leigh, 2004) που, παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί, δεν έχει μέχρι στιγμής βοηθήσει επαρκώς στην επιτυχή αντιμετώπιση ζητημάτων σχετικών με τη μάθησή τους (Αλεξάνδρου, 2006). Η συγκεκριμένη προσέγγιση της πολυπολιτισμικότητας έχει επίσης δεχθεί κριτική για μία ελλειμματική θεώρηση των πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών (Trimikliniotis, 2004) εφόσον αδυνατεί να στηρίξει και να στηριχθεί στις υφιστάμενες γλωσσικές δομές του παιδιού (βλ. Ευαγγέλου, 2003) καθώς και να συμβάλει στη διατήρηση της μητρικής του γλώσσας (Δαμανάκης, 2004).

Περαιτέρω, η εθνοκεντρική και θρησκευοκεντρική φύση του ελληνοκυπριακού εκπαιδευτικού συστήματος που χαρακτηρίζει ορισμένες εκδηλώσεις και πρακτικές στα δημόσια σχολεία (Trimikliniotis, & Demetriou, 2005) αφήνει λίγο χώρο για την ανάπτυξη των πολιτισμικών ταυτοτήτων των μη-Κύπριων μαθητών και την καλλιέργεια πολυπολιτισμικών παιδαγωγικών πρακτικών στα σχολεία.

Όλα τα πιο πάνω καταδεικνύουν την ανάγκη μιας συστηματικής και κριτικής ανάλυσης της διαπολιτισμικής εκπαιδευτικής πολιτικής στην Κύπρο όπως αυτή εφαρμόζεται την τελευταία δεκαετία και αποσκοπεί στην ενσωμάτωση των πολιτισμικά διαφορετικών μαθητών στα ελληνοκυπριακά δημόσια δημοτικά σχολεία. Σε αυτό το πλαίσιο, αντλώντας από αρχειακό υλικό που περιλαμβάνει εγκυκλίους, αλληλογραφία, εκθέσεις και άλλα κείμενα πολιτικής που έχουν εκδοθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, η παρούσα πρόταση επιχειρεί να χαρτογραφήσει τα μέτρα που πάρθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού καθώς και να εξετάσει την ρητορική που υιοθετείται σχετικά με θέματα της εκπαίδευσης μεταναστών σε μια προσπάθεια εντοπισμού και αποσαφήνισης των λανθάνουσων παραδοχών που τα διέπουν.

Σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής: αυθεντική στρατηγική ένταξης ή κατασκευή συναίνεσης;

Ιακώβου-Χαραλάμπους Μαρία & Φτιάκα Ελένη
Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στην πορεία της αιώνιας ανάπτυξης και εξέλιξης των κοινωνιών ανά το παγκόσμιο, ποιες ήταν ανά καιρούς οι κινητήριες δυνάμεις που έδρασαν ως καταλύτες στη δημιουργία διαχωριστικών εκπαιδευτικών συστημάτων; Από πού προέρχεται αυτή η ανάγκη ύπαρξης τέτοιων συστημάτων; Σε αυτή τη μελέτη υποστηρίζεται ότι οι απαντήσεις σε τέτοια ερωτήματα δεν θα έπρεπε σε καμία περίπτωση να θεωρούνται αυτονόητες. Με άλλα λόγια, είναι ζωτικής σημασίας όχι μόνο η συνεχής υποβολή τέτοιων ερωτημάτων και η ουσιαστική εμπλοκή σε σχετικές συζητήσεις – με κριτικό πάντα μάτι - αλλά και η επίμονη αναζήτηση των αληθινών απαντήσεων, ως αναπόσπαστο κομμάτι του συνεχούς μας αγώνα για τη δημιουργία ενιαίων εκπαιδευτικών συστημάτων. Είναι αναγκαίο βέβαια να τονιστεί ότι αυτή η πορεία προς την αλήθεια είναι επίπονη και σχεδόν ποτέ εύκολη.

Επιπλέον, γίνεται στη μελέτη αυτή μια προσπάθεια να αποκαλυφθεί η πραγματική φύση των διαχωριστικών συστημάτων: μια προσβλητική και απαράδεκτη φύση. Βασισμένη στο γεγονός αυτό είναι και η απόφαση μας να αποφύγουμε συστηματικά τη λέξη ειδικός/ή/ό και αντί αυτής να προτιμούμε τη λέξη διαχωριστικός/ή/ό, παραδειγματός χάριν, διαχωριστική εκπαίδευση αντί «ειδική εκπαίδευση», σαν μια μορφή προσωπικής διαμαρτυρίας για όλα τούτα που συμβαίνουν στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα. Ως εκ τούτου, τονίζεται η σημασία της χρήσης της γλώσσας και του τρόπου έκφρασης κατά την εμπλοκή μας σε θέματα εκπαίδευσης.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης, τη θεωρητική ανασκόπηση, ξεδιπλώνεται η φύση των διαχωριστικών συστημάτων σε ένα κοινωνικό, ιστορικό και επιστημονικό πλαίσιο. Αυτή η θεωρητική μελέτη γίνεται βάσει της πεποίθησης μας ότι για να ελπίζει κανείς ότι μπορεί να κερδίσει μια μάχη, πρέπει να γνωρίζει καλά τον εχθρό του. Με άλλα λόγια, ο καταλύτης για τη δημιουργία αυθεντικών ενταξιακών (και σταδιακά ενιαίων) εκπαιδευτικών συστημάτων είναι η διεξοδική μελέτη της πραγματικής φύσης και του περίπλοκου τρόπου έκφρασης των διαχωριστικών πολιτικών ή αλλιώς, η συνειδητοποίηση ότι κάτι το ανάρμοστο, το προσβλητικό και το τερατώδες συμβαίνει στο παρόν εκπαιδευτικό σύστημα. Θα υποστηριχθεί σε αυτή τη μελέτη ότι η επίμονη ύπαρξη τέτοιων διαχωριστικών συστημάτων, αντί να μας ξενίζει, θα μπορούσε να προκαλέσει μια εξίσου επίμονη προσπάθεια εκ μέρους μας, ως κύριο χαρακτηριστικό του αγώνα μας για ένα καλύτερο μέλλον της κυπριακής εκπαίδευσης.

Για να αποκτήσει πραγματική υπόσταση η θεωρητική ανασκόπηση του πρώτου μέρους της εργασίας, ακολουθείται από το ερευνητικό μέρος. Η έρευνα που έγινε αφορούσε σχολική μονάδα ειδικής αγωγής σε Λύκειο της επαρχίας Λευκωσίας. Αν δεχθούμε ότι οι σχολικές μονάδες δημιουργήθηκαν ως ένα βήμα ένταξης των παιδιών με διαφορετικότητα στο συνηθισμένο σχολείο, τότε, όπως γίνεται φανερό σε αυτή την έρευνα, ένα κύριο χαρακτηριστικό των σχολικών μονάδων είναι ότι η ύπαρξη τους βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ διαχωριστικών και ενταξιακών πολιτικών. Ως εκ τούτου, αποτελούν ένα ιδανικό χώρο έρευνας για να διαπιστωθεί αν ο τρόπος λειτουργίας τους αποτελεί αυθεντική στρατηγική ένταξης ή αν πρόκειται απλά για συναινετικό μηχανισμό. Αν συμβαίνει το πρώτο, τότε κατοχυρώνεται ως ένα βαθμό η υλοποίηση της νομοθεσίας του 1999 και ξέρουμε ότι όλα οδεύουν καλώς. Αν όμως συμβαίνει το δεύτερο, τότε

επιβάλλεται να αναζωπυρωθούν εκ νέου οι προσπάθειες και οι αγώνες μας για ένα καλύτερο μέλλον. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν να συμβαίνει το δεύτερο...

Οι εφαρμογές των διδακτικών εγχειριδίων της γλώσσας στην πρώτη τάξη του δημοτικού. Προκλήσεις για την προώθηση του κριτικού γραμματισμού

*Ιωαννίδου Έλενα
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν γίνει μεγάλα βήματα στις σπουδές του γραμματισμού στην εκπαίδευση. Ο παραδοσιακός όρος αλφαριθμητικός αντικαταστάθηκε από τον πολυδύναμο και πολύπλευρο όρο γραμματισμό, αναγνωρίζοντας την αλληλεπίδραση κοινωνικού συγκειμένου, γλωσσικής χρήσης και γλωσσικών αξιών (Gee, 2006; Baynham, 2005). Όροι όπως κειμενοκεντρική προσέγγιση, κειμενικά είδη, γραμματική κειμένου, αλλά και λεκτικές πράξεις, περιστάσεις επικοινωνίας, πολυτροπικότητα και πολυγραμματισμοί, αποτελούν κεντρικά σημεία στις σπουδές του νέου γραμματισμού για τη διδασκαλία της γλώσσας και επηρεάζουν άμεσα τους τρόπους διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος.

Η πρώτη τάξη του δημοτικού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διδασκαλία του κριτικού γραμματισμού μια και οι μαθητές διδάσκονται για πρώτη φορά συστηματικά τη μητρική τους γλώσσα και έρχονται αντιμέτωποι με ποικιλία κειμενικών ειδών και γλωσσικών δομών. Στην Κύπρο η διδασκαλία της πρώτης γραφής και ανάγνωσης πέρασε από διάφορα στάδια όσον αφορά τη μέθοδο (π.χ. ολική, αναλυτικό-συνθετική, κειμενοκεντρική) και τα προτεινόμενα διδακτικά εγχειρίδια. Ταυτόχρονα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι μαθητές αναμένονται στην πρώτη τάξη να «μετακινηθούν» από την κυπριακή διάλεκτο στην κοινή νεοελληνική (Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 1996) και να γίνουν κριτικά εγγράμματοι σε μια ποικιλία που παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις από τη μητρική τους, χρησιμοποιώντας βιβλία γραμμένα στον ελλαδικό χώρο.

Σε αυτό το πλαίσιο, σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι να παρουσιάσει τα πρώτα αποτελέσματα εθνογραφικής έρευνας που εξετάζει τις διδακτικές πρακτικές των εκπαιδευτικών στην πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου, διερευνώντας κατά πόσον οι πρακτικές που υιοθετούνται συνάδουν με τη φιλοσοφία του κριτικού γραμματισμού. Συγκεκριμένα, η παρούσα έρευνα εξετάζει τη διδασκαλία της γλώσσας στην Α' τάξη του δημοτικού σχολείου με ιδιαίτερη έμφαση στη μεθοδολογία που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί και τη σημασία που δίνεται στους επιμέρους τομείς του γλωσσικού μαθήματος (γλωσσική χρήση, μεταγλωσσική ενημερότητα, γραμματική κτλ). Παράλληλα, εξετάζεται η χρήση της γλώσσας ως μέσο διδασκαλίας, με έμφαση στην εναλλαγή χρήσης κοινής νεοελληνικής και διαλέκτου στο μάθημα, ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας. Τα δεδομένα που θα παρουσιαστούν προκύπτουν από συστηματική εθνογραφική έρευνα και παρακολούθησεις διδακτικών ενοτήτων σε τρεις Α' τάξεις διαφορετικών σχολείων σε διαφορετικές φάσεις της σχολικής χρονιάς. Τα κύρια μέσα συλλογής δεδομένων ήταν η συμμετοχική παρατήρηση, οι σημειώσεις πεδίου καθώς και οι συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς.

Η θέση των δίγλωσσων ή πολύγλωσσων μαθητών στην τάξη: Γραμματισμός για ποιους;

Ιωάννου Άντρια & Ιερωνυμίδα Στάλω
Πανεπιστήμιο Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στη συγκεκριμένη εργασία θα παρουσιαστούν δύο επιτόπιες έρευνες που διεξήχθησαν σε μονόγλωσσα σχολεία της Κύπρου και αφορούσαν τη διδασκαλία σε τμήματα με δίγλωσσους και πολύγλωσσους μαθητές. Σκοπός της εργασίας είναι να γίνει μια προσπάθεια να διερευνηθεί η θέση των πολύγλωσσων μαθητών στα σχολεία, όχι τόσο από πλευράς ποσοτικών δεδομένων, αλλά από πλευράς εκπαιδευτικής διαδικασίας. Λέγοντας εκπαιδευτική διαδικασία, εννοούμε το τι συμβαίνει στην τάξη, το πώς αντιμετωπίζονται οι αλλόγλωσοι μαθητές τόσο από την εκπαιδευτικό, όσο και από τους συμμαθητές τους, τη θέση που έχουν γενικά στην τάξη, τη συμμετοχή τους στο μάθημα και το πώς το ίδιο το σχολείο ως μονάδα αντιμετωπίζει τους μαθητές αυτούς. Εκτός από τις σημειώσεις πεδίου που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της παρατήρησης διδακτικών περιόδων, έγινα και συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς για να διερευνηθούν οι στάσεις τους απέναντι στο φαινόμενο της πολυγλωσσίας στα κυπριακά σχολεία καθώς και τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι ως εκπαιδευτικοί τους μαθητές αυτούς μέσα στην τάξη. Συγκεκριμένα, η παρούσα εισήγηση επιχειρεί να δώσει απαντήσεις στα εξής ερωτήματα:

- Ποια η θέση των αλλόγλωσσων μαθητών στις τάξεις του Δημοτικού σχολείου;
- Ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν στο γλωσσικό μάθημα αλλά και σε άλλα μαθήματα του σχολικού προγράμματος;
- Ποιες δυσκολίες συναντούν οι εκπαιδευτικοί;

Ταυτόχρονα, θα γίνει αναφορά στη βιβλιογραφία στην οποία στηριχθήκαμε και θα προταθούν μοντέλα πολύγλωσσης εκπαίδευσης που δύναται να υιοθετηθούν από το κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, αφού εφαρμόστηκαν με επιτυχία στο εξωτερικό.

Διαμόρφωση νοημάτων γραμματισμού ως αποτέλεσμα αλυσιδωτών αποφάσεων και ιδεολογικών συγκρούσεων: το παράδειγμα μιας τρίτης τάξης

Κοντοβούρκη Σταυρούλα
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το περιεχόμενο της γλωσσικής διδασκαλίας και οι γραμματισμοί που αναπτύσσουν οι μαθητές/τριες κατά τη διάρκειά της είναι αποκύημα γνωστικών και κοινωνικο-πολιτισμικών διεργασιών που συντείνουν ώστε συγκεκριμένα νοήματα γραμματισμού να υπερισχύουν άλλων. Οι διεργασίες αυτές λαμβάνουν χώρα μέσα στην τάξη, αλλά επηρεάζονται και από ευρύτερα θεσμικά, κοινωνικο-οικονομικά, και πολιτισμικά πλαίσια. Η παρούσα εργασία έχει στόχο να εκθέσει και να αναλύσει κριτικά αυτή τη διαδικασία διαμόρφωσης νοημάτων γραμματισμού σε μια περίοδο έντονης εκπαιδευτικής αλλαγής. Συγκεκριμένα, εστιάζοντας σε μια τρίτη τάξη δημοτικού σχολείου, η εργασία παρουσιάζει τις αλυσιδωτές αποφάσεις σε επίπεδο εκπαιδευτικής πολιτικής, που επηρέαζαν και διαμόρφωναν τις καθημερινές πρακτικές γραμματισμού και την επιτέλεση εγγράμματων ταυτοτήτων σε επίπεδο σχολικής τάξης. Με τον τρόπο αυτό, επιχειρεί να συνδέσει και να ερμηνεύσει την ανάπτυξη νοημάτων γραμματισμού σε μικρο- και μακρο-επίπεδο.

Στην εργασία αυτή, αξιοποιούνται δεδομένα από μια ευρύτερη εθνογραφική μελέτη που σκοπό είχε να διερευνήσει πώς ένα κειμενοκεντρικό αναλυτικό πρόγραμμα

συνδυασμένο με πρακτικές σταθμισμένης αξιολόγησης διαμόρφωναν τα κείμενα, τις εμπειρίες και την επιτέλεση ταυτοτήτων εκ μέρους των μαθητών/τριών. Η εργασία στηρίζεται θεωρητικά στη μεταδομιστική έννοια του Λόγου και την έννοια του γραμματισμού ως κοινωνικής πρακτικής. Οι έννοιες αυτές επιτρέπουν την εξέταση των νοημάτων και του περιεχομένου του γραμματισμού στα πλαίσια συγκεκριμένων περιστάσεων, όπως αυτές διαμορφώνονται ιστορικά από συστήματα αξιών που ορίζουν συγκεκριμένους τρόπους νοηματοδότησης, αισθήματα, συναισθήματα και πρακτικές, και διέπονται από ευρύτερες σχέσεις ισχύος. Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στην εργασία συλλέχθηκαν κατά τη διάρκεια ενός ακαδημαϊκού έτους μέσω συμμετοχικής παρατήρησης, συνεντεύξεων και μελέτης κειμένων. Η ανάλυση των δεδομένων στηρίχτηκε σε θεματική ανάλυση, ανάπτυξη μελετών περίπτωσης και κριτική ανάλυση λόγου.

Ο συνδυασμός κριτικής ανάλυσης λόγου και εθνογραφικών μεθόδων συλλογής και ανάλυσης δεδομένων επέτρεψε να διαφανεί ο τρόπος με τον οποίο τα νοήματα γραμματισμού που αναπτύσσονταν στη συγκεκριμένη τρίτη τάξη ήταν το αποτέλεσμα αλυσιδωτών αποφάσεων σχετικά με το αναλυτικό πρόγραμμα της γλωσσικής διδασκαλίας που λήφθηκαν σε διαφορετικά επίπεδα εκπαιδευτικής πολιτικής και πράξης. Αφετηρία της πολυεπίπεδης ανάλυσης αποτελεί ο νόμος No Child Left Behind, που οδήγησε στην πιο πρόσφατη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση των Ηνωμένων Πολιτειών. Παρουσιάζεται περαιτέρω ο τρόπος με τον οποίο η συγκεκριμένη εκπαιδευτική αλλαγή έτυχε διαχείρισης σε τοπικό και πολιτειακό επίπεδο. Η αναθεώρηση των στόχων της γλωσσικής διδασκαλίας και ο καθορισμός δεικτών επιτυχίας σε πολιτειακό επίπεδο, η εντατικοποίηση της παιδαγωγικής κατάρτισης των εκπαιδευτικών και η υιοθέτηση ενός μοντέλου διδασκαλίας με επιστημονικές βάσεις διαφορετικές από αυτές της εθνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο, αποτελούν δείγματα του τρόπου διαχείρισης της εκπαιδευτικής αλλαγής. Οι έννοιες γραμματισμού που προωθούνταν μέσα από αυτά πολλές φορές αντίφασκαν μεταξύ τους, αλλά και με τις παιδαγωγικές αρχές της εκπαιδευτικού της τάξης και τις εμπειρίες γραμματισμού των ίδιων των μαθητών/τριών. Ως αποτέλεσμα, η επιτέλεση εγγράμματων ταυτοτήτων και η ανάπτυξη δεξιοτήτων γραμματισμού αποτελούσε μια δυναμική διαδικασία, που πολλές φορές χαρακτηριζόταν από αντιφάσεις και ιδεολογικές συγκρούσεις.

Η εργασία αυτή βοηθά εκπαιδευτικούς και ερευνητές στην Κύπρο να κατανοήσουν τη διαδικασία εκπαιδευτικής αλλαγής ως πολύπλοκης διεργασίας, που λειτουργεί σε πολλαπλά επίπεδα και διέπεται από εμφανείς και λιγότερο εμφανείς σχέσεις ισχύος. Αποτελεί επίσης παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο αποφάσεις που επιβάλλονται από εξωτερικούς παράγοντες τυγχάνουν διαχείρισης και πραγματώνονται κατά τη διδακτική πράξη.

Το Δυναμικό Μοντέλο στην αξιολόγηση της σχολικής μονάδας

Κούβαρου Μαρία & Γεωργίου Μαρία
Πανεπιστήμιο Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το Δυναμικό Μοντέλο Εκπαιδευτικής Αποτελεσματικότητας είναι ένα πολυεπίπεδο μοντέλο το οποίο αναφέρεται σε παράγοντες αποτελεσματικότητας σε τέσσερα επίπεδα: το επίπεδο του μαθητή, της τάξης, του σχολείου και του συστήματος. Οι παράγοντες αυτοί θεωρούνται πολυδιάστατοι, επομένως για τη μέτρησή τους χρησιμοποιούνται πέντε συγκεκριμένες διαστάσεις: η συχνότητα, το στάδιο, η εστίαση, η ποιότητα και η

διαφοροποίηση. Η μελέτη αυτή εστιάζεται στο επίπεδο του σχολείου και παρουσιάζει αναλυτικά τους παράγοντες αποτελεσματικότητας του επιπέδου αυτού καθώς επίσης και τις διαστάσεις οι οποίες πρέπει να χρησιμοποιούνται για να μετρηθούν οι παράγοντες αυτοί. Ακολούθως, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνονται οι παράγοντες αυτοί στα δημοτικά σχολεία της Κύπρου. Συγκεκριμένα, διαμορφώνεται μια κλίμακα για κάθε επιμέρους πτυχή των παραγόντων η οποία περιέχει δράσεις που λαμβάνουν χώρα στα σχολεία, διαβαθμισμένες από τις περισσότερο αποτελεσματικές στις λιγότερο αποτελεσματικές. Τέλος, παρουσιάζονται τα εργαλεία τα οποία μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει για την αξιολόγηση μιας σχολικής μονάδας έτσι ώστε να γίνεται φανερός ο βαθμός στον οποίο ένα σχολείο είναι αποτελεσματικό και σε ποιους τομείς πρέπει να γίνουν βελτιώσεις.

Η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στο γλωσσικό μάθημα: η περίπτωση του λογισμικού Inspiration κατά την επιμόρφωση εκπαιδευτικών φιλολογικών μαθημάτων

Κυριακίδη Έλενα & *Ξενή Έλενα*
Πανεπιστήμιο Κύπρου & *Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Το άρθρο πραγματεύεται το θέμα της επιμόρφωσης εκπαιδευτικών φιλολογικών μαθημάτων σχετικά με την προστιθέμενη αξία της χρήσης νέων τεχνολογιών και συγκεκριμένα του λογισμικού Inspiration στο γλωσσικό μάθημα στη Μέση Εκπαίδευση. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο σειράς σεμιναρίων που διοργανώθηκαν στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο το εαρινό εξάμηνο 2010. Στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί που παρακολούθησαν τα επιμορφωτικά σεμινάρια είναι σε θέση να σχεδιάζουν διδασκαλίες ενσωματώνοντας λειτουργικά το εν λόγω λογισμικό με τρόπο που να προσθέτει στη μαθησιακή διαδικασία στο μάθημα της γλώσσας. Για το σκοπό αυτό, προηγήθηκε παρουσίαση και συζήτηση από δύο εκπαιδευτριες με εξειδίκευση στη Διδακτική της Ελληνικής Γλώσσας ώστε οι εκπαιδευτικοί να έχουν την ευκαιρία να συνδέσουν αποτελεσματικά τις πληροφορίες για το λογισμικό με τις τρέχουσες προσεγγίσεις του γλωσσικού μαθήματος. Στο άρθρο επεξηγείται αναλυτικά η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε (περιεχόμενο παρουσίασης και συζήτησης, συλλογή και ανάλυση δεδομένων). Στη συνέχεια αναλύεται και σχολιάζεται κριτικά η ανατροφοδότηση που παρείχαν οι εκπαιδευτικοί σχετικά με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της ενσωμάτωσης ΤΠΕ στο γλωσσικό μάθημα γενικά και του λογισμικού Inspiration ειδικά. Τέλος, παρέχονται εισηγήσεις σχετικά με τον τρόπο που μπορούν να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που προκύπτουν από την ενσωμάτωση ΤΠΕ στη γλωσσική διδασκαλία.

Η πολιτική του σχολείου για τη διδασκαλία και το περιβάλλον μάθησης: Διερεύνηση παραγόντων που καθορίζουν τη σχολική αποτελεσματικότητα

Κυριακίδης Λεωνίδας & *Δημητρίου Δημήτρης*
Πανεπιστήμιο Κύπρου & *Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Το ΔΜΕΑ περιγράφει τους παράγοντες του σχολικού επιπέδου που σχετίζονται με τα μαθησιακά αποτελέσματα. Ειδικότερα, εστιάζεται σε δύο κύριες πτυχές της σχολικής πολιτικής: την αξιολόγηση και την βελτίωση των σχολείων που επηρεάζει την ποιότητα

της διδασκαλίας και της μάθησης στο επίπεδο του μαθητή και του εκπαιδευτικού. Σύμφωνα με το ΔΜΕΑ, η οποιαδήποτε παρέμβαση για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της σχολικής μονάδας δεν αξιολογείται με βάση την εφαρμογή ή όχι μιας μορφής παρέμβασης, ούτε γίνεται μονοδιάστατα με βάση κάποιο λειτουργικό ορισμό, αλλά στη βάση πέντε πιο εξειδικευμένων διαστάσεων που ορίζουν την εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα και συγκεκριμένα τη συχνότητα, εστίαση, στάδιο, ποιότητα και διαφοροποίηση. Μια σειρά από έρευνες που διενεργήθηκαν επιβεβαιώνουν την εγκυροποίηση του ΔΜΕΑ στο επίπεδο του σχολείου. Επιπλέον, οι παράγοντες του σχολικού επιπέδου που περιλαμβάνονται στο ΔΜΕΑ βρέθηκαν να συνδέονται με τις επιδόσεις των μαθητών σε μικρό όμως βαθμό. Το ΔΜΕΑ υποστηρίζει ότι οι παράγοντες του σχολικού επιπέδου πιθανόν να έχουν έμμεση επίδραση στις επιδόσεις των μαθητών αλλά αυτό δεν επιβεβαιώθηκε από διάφορες έρευνες που διενεργήθηκαν. Από την άλλη, το ΔΜΕΑ στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι παράγοντες που επιδρούν στο ίδιο επίπεδο σχετίζονται μεταξύ τους, συνεπώς το ΔΜΕΑ προτείνει την έννοια της ομαδοποίησης των παραγόντων. Εντούτοις, αυτού του είδους οι σχέσεις εντοπίστηκαν μόνο για το επίπεδο του εκπαιδευτικού. Το άρθρο αυτό επιδιώκει να επεκτείνει τους παράγοντες του σχολικού επιπέδου που περιλαμβάνει το ΔΜΕΑ με την προσθήκη της έννοιας της "υλοποιούμενης" σχολικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, η έννοια της σχολικής πολιτικής όπως αρχικά είχε διατυπωθεί κατά την ανάπτυξη του ΔΜΕΑ εστιαζόταν κυρίως στις ενέργειες του σχολείου για την ανάπτυξη σχολικής πολιτικής. Η υλοποιούμενη σχολική πολιτική επικεντρώνεται και στις πράξεις των εκπαιδευτικών κάθε σχολείου σε σχέση με τη σχολική πολιτική. Στο άρθρο αυτό παρουσιάζονται επίσης τα αποτελέσματα διαχρονικής έρευνας που διενεργήθηκε την περίοδο 2009 - 2010 και που αφορούσε στη διερεύνηση του βαθμού στον οποίο η υλοποιούμενη σχολική πολιτική συνδέεται με τις επιδόσεις των μαθητών. Με τυχαία δειγματοληψία επιλέχθηκαν 52 από τα 191 δημοτικά σχολεία της Κύπρου. Σε όλους τους μαθητές (n=2385) της Ε΄ τάξης (n=121) των σχολείων έγιναν μετρήσεις στο γνωστικό επίπεδο στην αρχή και στο τέλος της σχολικής χρονιάς στα μαθηματικά με δοκίμια που αξιολογούν τις γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών στα μαθηματικά όπως προσδιορίζονται στο ΑΠ σπουδών της Κύπρου. Χρησιμοποιώντας πολυεπίπεδες τεχνικές ανάλυσης δεδομένων εντοπίστηκαν έμμεσες επιδράσεις της υλοποιούμενης σχολικής πολιτικής στις επιδόσεις των μαθητών. Στο τέλος του άρθρου κατατίθενται εισηγήσεις για την ανάπτυξη εκπαιδευτικής πολιτικής και την επέκταση του ΔΜΕΑ.

Οι στάσεις των μαθητών του δημοτικού προς τη Φυσική Αγωγή

*Κωνσταντίνος Πάνος
Πανεπιστήμιο Frederick*

Η στάση των μαθητών προς τη Φυσική Αγωγή διαμορφώνεται από τα προσωπικά τους πιστεύω, παίρνει καιρό για να διαμορφωθεί και επηρεάζει τη συμμετοχή τους στο μάθημα. Στη Μέση Εκπαίδευση οι μαθητές με αρνητική στάση προς τη Φυσική Αγωγή, έχουν την τάση μεγαλώνοντας να αποφεύγουν το μάθημα και τη φυσική δραστηριότητα στον ελεύθερο τους χρόνο. Οι πληροφορίες για τις στάσεις των μαθητών του δημοτικού προς τη Φυσική Αγωγή είναι περιορισμένες και με δεδομένες τις διαστάσεις επιδημίας που έχει πάρει η παχυσαρκία, κρίθηκε αναγκαία η μελέτη του θέματος αυτού. Σκοπός της έρευνας λοιπόν, ήταν η μελέτη της στάσης των μαθητών και η εξακρίβωση αν οι αρνητικές στάσεις στη μέση εκπαίδευση, διαμορφώνονται προτού οι μαθητές έρθουν στο γυμνάσιο. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 762 μαθητές ηλικίας 10-12 χρόνων από 6 διαφορετικά δημοτικά σχολεία της Κύπρου, οι οποίοι απάντησαν σε ερωτηματολόγιο το οποίο σχεδιάστηκε από

τους Silverman & Subramaniam (2000). Το ερωτηματολόγιο το οποίο εξετάζει δύο βασικούς παράγοντες, την απόλαυση και τη χρησιμότητα και δύο δευτερεύοντες παράγοντες, το δάσκαλο της γυμναστικής και το αναλυτικό πρόγραμμα, εξετάστηκε για την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων του. Με βάση τα δεδομένα, υπολογίσθηκαν οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις, ενώ στη συνέχεια έγινε πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (MANOVA) για να διαπιστωθεί αν υπήρχαν σημαντικές διαφορές ανάλογα με το φύλο και την τάξη. Ακολούθως, πραγματοποιήθηκε ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) και Student Newman-Keuls test για να βρεθεί η πρώτη μεταβλητή η οποία θα προέβλεπε τη διαφορά.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα κορίτσια της 4ης και της 5ης τάξης είχαν παρόμοια αποτελέσματα με τα αγόρια για τους δευτερεύοντες παράγοντες, αλλά τα κορίτσια της 6ης τάξης είχαν χαμηλότερα αποτελέσματα από τα αγόρια. Τα αποτελέσματα των κοριτσιών μειώθηκαν σημαντικά στην 6η τάξη, ενώ για τα αγόρια παρέμειναν σχετικά σταθερά για όλες τις τάξεις. Η τάξη και το φύλο ανά τάξη, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στα αποτελέσματα. Όσο ανέβαινε η τάξη, τόσο κατέβαιναν τα αποτελέσματα, και τόσο πιο πολύ έδειχναν οι μαθητές ότι δεν απολάμβαναν το μάθημα, γεγονός το οποίο θα πρέπει ίσως να προβληματίσει όλους τους εμπλεκόμενους με το μάθημα. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν με τις έρευνες που έχουν γίνει στη μέση εκπαίδευση, το σημαντικότερο όμως, καταδεικνύουν ότι η αρνητική στάση προς τη Φυσική Αγωγή αρχίζει μάλλον, πριν από την είσοδο των παιδιών στο γυμνάσιο. Η απόλαυση του μαθήματος είναι απαραίτητο συστατικό για την ανάπτυξη θετικών στάσεων προς τη φυσική δραστηριότητα. Αν λοιπόν τα παιδιά δεν απολαμβάνουν το μάθημα της Φυσικής Αγωγής, τότε δύσκολα θα επιτευχθούν οι στόχοι του μαθήματος και ακόμα πιο δύσκολα θα αναπτυχθούν θετικές στάσεις για συστηματική ενασχόληση με την άσκηση.

Διαθεματική προσέγγιση της σχολικής φυσικής αγωγής βάσει του Sport Education

Λευτεράτος Χρυσόστομος & Τσαγγαρίδου Νίκη
Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η συγκεκριμένη έρευνα αναφέρεται στην διαθεματική προσέγγιση της σχολικής Φυσικής Αγωγής (Φ.Α.) βάσει του μοντέλου Sport Education (S.E.). Ως διαθεματικότητα ορίζουμε την εκπαιδευτική διαδικασία που οργανώνεται με τέτοιον τρόπο ώστε να διαπερνά τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των περιεχομένων μάθησης των επιμέρους αντικειμένων, συσχετίζοντας έτσι ποικίλες διαστάσεις του Αναλυτικού Προγράμματος σε μία λογική σύνδεση, με σκοπό την εστίαση του ενδιαφέροντος σε ευρύτερους τομείς μελέτης. Συνεπώς, η μάθηση και η διδασκαλία προσεγγίζονται με έναν ολιστικό τρόπο που αντικατοπτρίζει τον πραγματικό κόσμο, ο οποίος είναι διαδραστικός. Είκοσι-δύο (22) μαθητές/τριες μίας πέμπτης (Ε') τάξης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης διδάχθηκαν μια ενότητα καλαθόσφαιρας (13 μαθήματα) βάσει του μοντέλου S.E.. Το S.E. θεωρείται καινοτόμο επειδή οργανώνει τα παιδιά σε μεικτές ομάδες προσφέροντάς τους την ευκαιρία να βιώσουν το διδασκόμενο άθλημα από περισσότερες από μία οπτικές γωνίες, αναλαμβάνοντας συγκεκριμένους ρόλους (παίκτης, προπονητής, γραμματεία, διαιτητής και αρχηγός ομάδας). Οι βασικές αρχές του μοντέλου είναι οι εξής: (i) Σεζόν, (ii) Αλληλεπίδραση, (iii) Αγωνιστικές Συναντήσεις, (iv) Τελικό Αθλητικό Γεγονός, (v) Καταγραφή Δεδομένων και (vi) Εορτασμός, οι οποίες αξιοποιήθηκαν από τους ερευνητές για να προσεγγισθεί διαθεματικά η συγκεκριμένη ενότητα της καλαθόσφαιρας. Για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν συνεντεύξεις, παρατήρηση, ημερολόγια

συναισθημάτων, ερωτηματολόγια, και έντυπα (π.χ. φύλλα αγώνων που συμπλήρωσαν τα ίδια τα παιδιά). Τα 13 μαθήματα Φ.Α. αποτέλεσαν τον πυρήνα του προγράμματος. Τα παιδιά αναλαμβάνοντας ρόλους γραμματείας συμπλήρωναν τα Φύλλα Αγώνων σε κάθε αγωνιστική του πρωταθλήματος. Στα μαθηματικά, τα παιδιά συγκέντρωσαν τα δεδομένα αυτά, τα ομαδοποίησαν, εξήγαγαν συμπεράσματα και τα παρουσίασαν αναλύοντας τα στην ολομέλεια της τάξης. Επιπλέον, για την διοργάνωση του Τελικού Αθλητικού Γεγονότος, στο μάθημα των Ελληνικών δημιουργήθηκαν προσκλήσεις προς όλους τους καλεσμένους. Ανάλογα με τον παραλήπτη χρησιμοποιούταν και το ανάλογο ύφος ενώ δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στα μέρη και την δομή της πρόσκλησης. Στο μάθημα της Ιστορίας, ο εκπαιδευτικός αναφέρθηκε στην ιστορία και τη σημασία της μασκότ για κάθε ομάδα αλλά και την ύπαρξη τους στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Οι μαθητές/τριες ευαισθητοποιημένοι/ες θέλησαν να δημιουργήσουν τις δικές τους μασκότ, κάτι που έπραξαν στο μάθημα της Τέχνης. Τα αποτελέσματα της εφαρμογής του μοντέλου S.E. βάσει της διαθεματικής προσέγγισης έδειξαν ότι όλα τα παιδιά είχαν την δυνατότητα να συγκροτήσουν ένα ενιαίο σύνολο γνώσεων και δεξιοτήτων, μία ολιστική αντίληψη της γνώσης, που τους επέτρεψε να διαμορφώσουν προσωπική άποψη για θέματα που σχετίζονται μεταξύ τους. Συμπερασματικά το συγκεκριμένο πρόγραμμα πρόσφερε ευκαιρίες στα παιδιά για μια πιο ολοκληρωμένη και πολύπλευρη κατανόηση και εφαρμογή βασικών θεμελιωδών εννοιών και δεξιοτήτων που οδηγούν στην ανάπτυξη της δημιουργικής και κριτικής τους σκέψη, διευρύνοντας τους ορίζοντες τους.

Εισαγωγή, εφαρμογή και αξιολόγηση των καινοτομιών του Ενιαίου Λυκείου στην Κύπρο: Οι απόψεις των εκπαιδευτικών που εργάζονται στο Ενιαίο Λύκειο

*Μαυραδά Μαρία
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού*

Η έρευνα με τον τίτλο όπως παρουσιάζεται πιο πάνω, διεξήχθη κατά τη διάρκεια του 2008 και κατατέθηκε ως διπλωματική εργασία στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου στην Εκπαιδευτική Ηγεσία. Υιοθετήθηκε το ποσοτικό μοντέλο και συγκεκριμένα η μέθοδος της επισκόπησης.

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών που εργάζονταν το 2008 στο Ενιαίο Λύκειο, σχετικά με την εισαγωγή, εφαρμογή και αξιολόγηση της εφαρμογής των καινοτομιών του Ενιαίου Λυκείου και στηρίχθηκε στη βασική υπόθεση ότι και στις τρεις διαδικασίες παρατηρούνται ελλείψεις ή προβλήματα που περιορίζουν την αποτελεσματικότητα του θεσμού, ο οποίος εισήχθη ως μια καινοτομία από το 2000-2001 και ως μετεξέλιξη του Ενιαίου Λυκείου που είχε εφαρμοστεί πειραματικά από το 1995 μέχρι το 2000 σε τρία μόνο Λύκεια της Λευκωσίας. Το θεωρητικό του υπόβαθρο στηρίζεται στην παροχή μιας διευρυμένης γενικής παιδείας παράλληλα με την εξειδίκευση, η οποία προετοιμάζει το μαθητή, ως μελλοντικό πολίτη της Κύπρου, της Ευρώπης και του κόσμου, να ανταποκριθεί στις προκλήσεις και τις ανάγκες της εποχής μας και ταυτόχρονα να αναπτυχθεί σε ολοκληρωμένο άτομο.

Η έρευνα αρχίζει με μια εισαγωγή και ακολουθεί η βιβλιογραφική επισκόπηση η οποία αναφέρεται στην αναγκαιότητα των εκπαιδευτικών καινοτομιών στη σύγχρονη εποχή, στη σχέση τους με την κουλτούρα, την αποτελεσματικότητα, τη βελτίωση και την ποιότητα στην εκπαίδευση, στους παράγοντες οι οποίοι σύμφωνα με τη σύγχρονη βιβλιογραφία σχετίζονται με την εισαγωγή και την εφαρμογή καινοτομιών. Παρουσιάζονται επίσης κάποια γνωστά παραδείγματα εφαρμογής καινοτομιών με επιτυχία

μέσα από τη βιβλιογραφία και ακολουθεί μια παρουσίαση των καινοτομιών του Ενιαίου Λυκείου στην Κύπρο.

Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας (υποθέσεις, μεθοδολογική προσέγγιση, σκοπός, στόχοι, δείγμα, πληθυσμός, περιγραφή του ερευνητικού εργαλείου). Ακολουθεί η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας με την παράθεση των πινάκων ή των ιστογραμμάτων και σχεδιαγραμμάτων τα οποία σχολιάζονται σε σχέση με τη βιβλιογραφία. Στο τέλος της έρευνας εξάγονται από την ερευνήτρια τα συμπεράσματα και κατατίθενται εισηγήσεις.

Σε μια περίοδο που το Υπουργείο Παιδείας προγραμματίζει εκπαιδευτική μεταρρύθμιση με πρόθεση την εισαγωγή καινοτομιών είναι σημαντικό να γνωρίζει τις απόψεις των εκπαιδευτικών, αφού αυτοί στο τέλος θα κληθούν να τις εφαρμόσουν στην επόμενη φάση. Πρέπει να εμπλακούν ενεργά και υπεύθυνα και οι ίδιοι κατά τη φάση της εισαγωγής ώστε να τις θεωρήσουν "δικές τους" και να εργασθούν με όραμα για την επιτυχία τους. Είναι γεγονός ότι τη στιγμή αυτή έχει παγιωθεί η άποψη ότι το Ενιαίο Λύκειο παρουσιάζει αρκετά προβλήματα στη λειτουργία του, για αυτό μελετάται η αναδιάρθρωσή του. Οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις αιτίες που τα προκαλούν πρέπει να ληφθούν υπόψη. Δεν είναι αρκετή η εισαγωγή μιας καινοτομίας, αλλά η παρακολούθηση της πορείας της και η λήψη μέτρων για βελτίωση της εφαρμογής της. Είναι ενδεικτικό το γεγονός ότι, παρόλο που τα πρώτα προβλήματα κατά την εφαρμογή του Ενιαίου Λυκείου είχαν επισημανθεί πολύ έγκαιρα κατά την πρώτη αξιολόγηση του 2002, επισημάνθηκαν ξανά και κατά τη δεύτερη αξιολόγηση του 2003, αλλά διαφάνηκαν και μέσα από την παρούσα έρευνα το 2008 χωρίς να έχουν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά όλα αυτά τα χρόνια. Η εμπειρία των εκπαιδευτικών από την εφαρμογή του Ενιαίου Λυκείου μπορεί να αποβεί πολύτιμη στην κεντρική διοίκηση, γιατί μόνο οι σχεδιασμοί επί χάρτου δεν είναι αρκετοί για την επίτευξη της αλλαγής. Τα λάθη και οι παραλείψεις στη διαχείριση των καινοτομιών του Ενιαίου Λυκείου δεν πρέπει να επαναληφθούν, αλλιώς μπαίνουμε σε ένα φαύλο κύκλο αλλαγών χωρίς να επιτυγχάνουμε βελτίωση ούτε των αποτελεσμάτων, ούτε της ποιότητας της εκπαίδευσής μας.

Εισαγωγή της Υποστηρικτικής Τεχνολογίας στο Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα: προκλήσεις και προοπτικές για πολιτική και πρακτική

Μάγρου Κατερίνα
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Σε χώρες όπου η Υποστηρικτική Τεχνολογία (Υ.Τ.) βρίσκεται στα πρώτα στάδια της εισαγωγής της στο εκπαιδευτικό σύστημα σε ότι αφορά τους μαθητές με αναπηρίες, θεωρείται και συχνά διαχειρίζεται ως μια εκπαιδευτική καινοτομία. Συνεπώς, η πολιτική και η πρακτική μιας τέτοιας πρόνοιας έρχεται αντιμέτωπη με τους κινδύνους και τις προκλήσεις οποιασδήποτε καινοτομίας και μεταρρύθμισης και αποτελεί μια πρόκληση και ένα νέο πεδίο για την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής έρευνας σε μια χώρα. Πολλά είναι τα χαρακτηριστικά σχετικά με την Υ.Τ. που αφορούν στις διαδικασίες αξιολόγησης και εφαρμογής, τα οποία επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τα αποτελέσματα για τους μαθητές με αναπηρίες (Corpley and Ziviani, 2007). Το παρόν άρθρο έχει ως στόχο να επισημάνει τους βασικούς προβληματισμούς και τις προκλήσεις σχετικά με την πολιτική και πρακτική στο Κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, όπου η Υ.Τ. έχει πολύ πρόσφατα εισαχθεί. Μέσα από 4 μελέτες περίπτωσης αξιολογείται σε πρώτη φάση η επίδραση της Υ.Τ. στα πρώτα στάδια εφαρμογής της. Παράλληλα δίνεται έμφαση στον καθορισμό των προτεραιοτήτων

για κατευθύνσεις στο σύντομο μέλλον με στόχο μια ενιαία και προσβάσιμη εκπαιδευτική κοινότητα που να σέβεται τη διαφορετικότητα.

Σύμφωνα με τους Nachmias et al. (2004) οι έρευνες δείχνουν ότι η επιτυχία μιας εκπαιδευτικής μεθόδου και η αποτελεσματική αξιοποίηση των πηγών στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στις στάσεις των εμπλεκόμενων και στην κατανόηση της έννοιας της καινοτομίας και της μεταρρύθμισης. Στον τομέα της αναπηρίας βασικό μοχλό αλλαγής των στάσεων αποτελεί η υιοθέτηση του κοινωνικού μοντέλου της ενιαίας εκπαίδευσης, όπου η αναπηρία καθορίζεται από το πλαίσιο και όχι από την ιατρική διάγνωση (Abbott, 2007). Στην περίπτωση της Υ.Τ. απαραίτητη είναι επίσης η προϋπόθεση της ορθής διαχείρισης της τεχνολογίας ως εφαρμογή, για να μπορέσουν οι μαθητές να απολαύσουν τα πλεονεκτήματα (Copley and Ziviani, 2007). Στο Κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα η οργανωμένη διαχείριση της Υ.Τ. άρχισε μόλις τα τελευταία 4 χρόνια με πειραματισμούς και χωρίς ξεκάθαρες πρόνοιες στην νομοθεσία.

Το άρθρο παρουσιάζει μια ποιοτική έρευνα - έρευνα δράσης με μελέτες περίπτωσης. Η συλλογή δεδομένων έγινε μέσω: (α) συνεντεύξεων με μαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς, (β) συλλογής στοιχείων από έγγραφα (αρχείο μαθητών, νομοθεσία και αλληλογραφία) και (γ) το ημερολόγιο της ερευνήτριας, ως εμπλεκόμενης στη διαδικασία. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας ακολούθησε ένα μοντέλο θεματικής ανάλυσης και έδωσε στοιχεία σε τρεις διαφορετικούς άξονες: (α) Πλαίσιο και διαδικασίες, όπου φάνηκε ότι η Υ.Τ. έχει αφομοιωθεί στις υφιστάμενες διαδικασίες και παρά τις κάποιες ιδιαιτερότητες δεν έχουν οριστεί πλαίσια και ρόλοι που να βοηθούν στην αποφυγή διαδικαστικών και νομικών σφαλμάτων. (β) Εφαρμογή και ανάπτυξη Υ.Τ. η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την φοβία και άρνηση των εμπλεκόμενων ως προς την τεχνολογία αλλά και από το θέμα του χρόνου. (γ) Προβληματισμοί και προκλήσεις, οι οποίες αφορούν τις διαδικασίες αξιολόγησης, την ενημέρωση και εκπαίδευση των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών και τη διάθεση πηγών τόσο εντός όσο και εκτός σχολικού πλαισίου. Γενικά τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν εντοπίσει την ανάγκη ενός ξεκάθਾਰου πλαισίου πολιτικής για την πρόνοια της Υ.Τ. και ηλεκτρονικής ενσωμάτωσης στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου. Το πλαίσιο αυτό πρέπει να δίνει έμφαση στην πολυθεματικότητα, και στις διαδικασίες με επίκεντρο το μαθητή/χρήστη, σε στοχευμένα προγράμματα εφαρμογής, με εκπαιδευτική και τεχνική υποστήριξη στους εμπλεκόμενους και τέλος την ενημέρωση για τις εξελίξεις της τεχνολογίας. Μόνο μια ξεκάθαρη πολιτική που να φορά την εισαγωγή της καινοτομίας και όχι την αφομοίωση σε υφιστάμενες τετριμμένες πρακτικές μπορεί να κάνει την τεχνολογία πραγματικά διαθέσιμη και αποδοτική για την αναπηρία (Seelman, 2008).

Ανάπτυξη και ερευνητική εγκυροποίηση κλιμάκων για τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ κινήτρων και αυτορρυθμιστικών στρατηγικών μάθησης στις Φυσικές Επιστήμες από παιδιά 11 – 14 χρόνων.

*Μιχαηλίδου Μαρία & Κωνσταντίνος Κωνσταντίνου Π.
Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Οι Φυσικές Επιστήμες (Φ.Ε.) παίζουν σημαντικό ρόλο στις πτυχές της ζωής μας. Είναι μία από τις γνωστικές περιοχές όπου η εδραιωμένη γνώση έχει πάρει διαστάσεις και επομένως, σκοπός τους είναι ο Επιστημονικός και Τεχνολογικός Αλφαριθμητισμός (Watters & Ginns,

2000). Παρά την ανάπτυξη των επιστημών στις σύγχρονες κοινωνίες όλο και περισσότεροι νέοι χάνουν το ενδιαφέρον τους προς αυτή (Schreiner & Sjøberg, 2004).

Μέχρι τώρα στη διδασκαλία και μάθηση των Φ.Ε. δινόταν κυρίως έμφαση στο γνωστικό τομέα. Εντούτοις, ο συναισθηματικός τομέας παίζει το ρόλο του στις Φ.Ε. Μία σημαντική πτυχή του συναισθηματικού τομέα που δυνητικά συμβάλλει στην προώθηση της εμπλοκής των πολιτών με τις Φ.Ε. είναι τα κίνητρα (motivation). Οι άνθρωποι, όμως, για να καθοδηγήσουν και να ρυθμίσουν τις ανθρώπινες δραστηριότητες, δημιουργούν κοινωνικά συστήματα, που καθορίζονται από τις προσωπικές επιλογές του ατόμου. Το άτομο μπορεί να αξιοποιήσει τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που του παρέχει το σύστημα ώστε να προοδεύσει. Επομένως, ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης προσωπικότητας για να επιτευχθεί το πιο πάνω θεωρείται η αυτορρύθμιση (self-regulation). Έρευνες που έγιναν εισηγούνται ότι οι παράγοντες κινήτρων σχετίζονται με την αυτορρυθμιστική μάθηση, εφόσον φαίνεται να επηρεάζουν την έκβαση της μάθησης.

Η παρούσα εργασία εντάσσεται σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο και αποσκοπεί στην ανάπτυξη και ερευνητική εγκυροποίηση δύο κλιμάκων που έχουν ως βασική τους επιδίωξη τη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ κινήτρων και αυτορρυθμιστικών στρατηγικών μάθησης στις Φ.Ε. από παιδιά 11–14 χρόνων. Τα ερευνητικά ερωτήματα που απορρέουν είναι τα εξής:

(α) Με ποιο τρόπο και σε ποιο βαθμό οι παράγοντες κινήτρων σχετίζονται μεταξύ τους και με ποιο τρόπο και σε ποιο βαθμό οι παράγοντες κινήτρων σχετίζονται με τις αυτορρυθμιστικές στρατηγικές μάθησης στις Φ.Ε. για παιδιά 11-14 χρόνων;

(β) Πώς διαφοροποιούνται οι σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα στους παράγοντες κινήτρων και μεταξύ κινήτρων και αυτορρυθμιστικών στρατηγικών μάθησης στις Φ.Ε. κατά τη μετάβαση από μικρότερη βαθμίδα της εκπαίδευσης, το δημοτικό, σε μεγαλύτερη βαθμίδα της εκπαίδευσης, το γυμνάσιο;

Η έρευνα ολοκληρώθηκε σε πέντε φάσεις. Στην πρώτη φάση, έγινε η επισκόπηση της βιβλιογραφίας για να καθοριστούν οι παράγοντες κινήτρων καθώς και τα μοντέλα αυτορρυθμιστικής μάθησης. Στη δεύτερη φάση υλοποιήθηκε η ανάπτυξη και διαμόρφωση της πρώτης εκδοχής των κλιμάκων (corrected item-scale correlations & reliability analysis) με χορήγησή τους σε μικρό (n=75) αριθμό μαθητών δημοτικού (Στ' τάξη), γυμνασίου (Β' τάξη) και λυκείου (Α' τάξη). Ως επακόλουθο, τα ερωτηματολόγια αναθεωρήθηκαν βάσει των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την πιλοτική χορήγησή τους και διαμορφώθηκαν οι τελικές εκδοχές.

Στην τρίτη φάση, οι τελικές εκδοχές των κλιμάκων χορηγήθηκαν σε μεγαλύτερο (n=397) αριθμό μαθητών δημοτικού (Στ' τάξη) και γυμνασίου (Β' τάξη). Σε αυτή την περίπτωση τα δεδομένα αναλύθηκαν με σκοπό την εγκυροποίηση των δύο κλιμάκων μέτρησης των παραγόντων των κινήτρων και των αυτορρυθμιστικών στρατηγικών μάθησης (Rasch & Confirmatory Factor Analysis). Στην τελευταία φάση, ακολούθησε η ανάλυση των δεδομένων (correlations/ Spearman's Rho) με σκοπό να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παρούσα εργασία, σχετικά με τις κλίμακες μέτρησης των κινήτρων και των στρατηγικών μάθησης, αποκάλυψαν κάποιες δυνατότητες βελτίωσης ώστε να μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι έγκυρες και αξιόπιστες. Όσον αφορά στις συσχετίσεις μεταξύ των παραγόντων των κινήτρων και μεταξύ των παραγόντων των κινήτρων και των στρατηγικών μάθησης στις Φ. Ε., για όλο το δείγμα (n=397), παρουσιάστηκαν σημαντικές συσχετίσεις. Οι συσχετίσεις όμως ξεχωριστά στις βαθμίδες της εκπαίδευσης, δημοτικό-γυμνάσιο, δεν φανέρωσαν σημαντικές διαφοροποιήσεις. ;

Η προώθηση της επιστημονικής εγγραμματοσύνης μέσω της αξιοποίησης κοινωνικό-επιστημονικών ζητημάτων στη διδακτική διαδικασία

Μπάιτελμαν Ανδριανή & Κορφιάτης Κωνσταντίνος
Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Κύπρου

Στην εργασία αυτή, θα γίνει μια βιβλιογραφική επισκόπηση όσον αφορά στην αξιοποίηση κοινωνικό-επιστημονικών θεμάτων (SSI) για την προώθηση της επιστημονικής εγγραμματοσύνης των πολιτών. Η στοιχειώδης επιστημονική εγγραμματοσύνη θεωρείται απαραίτητη για την αποτελεσματική λειτουργία μιας σύγχρονης δημοκρατικής πολιτείας, στο πλαίσιο της οποίας οι πολίτες καλούνται να αποφασίσουν για ολοένα και περισσότερα ζητήματα μεγάλης κοινωνικής σημασίας που έχουν μια έντονη επιστημονική διάσταση. Σήμερα όμως, παρόλη τη διαπίστωση της ανάγκης προώθησης του επιστημονικού αλφαριθμητισμού, ένας διαρκώς αυξανόμενος αριθμός ατόμων ολοκληρώνουν τη φοίτησή τους στη Μέση, Ανώτερη ή Ανώτατη Εκπαίδευση χωρίς να διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις και δεξιότητες για μια ορθολογική διαχείριση των σύγχρονων κοινωνικό-επιστημονικών ζητημάτων.

Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής, υποστηρίζεται από διάφορους ερευνητές ότι τα κοινωνικό-επιστημονικά θέματα (SSI) λειτουργούν ως γέφυρες ανάμεσα στην επιστήμη και την κοινωνία και ότι η αξιοποίησή τους μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά στην προώθηση της επιστημονικής εγγραμματοσύνης. Συγκεκριμένα, τα SSI είναι θέματα τα οποία δεν έχουν μόνον μια λύση, είναι αντικείμενο πολλαπλών προσεγγίσεων και, συνήθως, εστιάζουν σε επιστημονικά ζητήματα τα οποία προέρχονται από ανάλυση αμφιλεγόμενων δεδομένων και θέσεων που πολλές φορές μπορεί να βρίσκονται σε αντιπαράθεση με τα προσωπικά πιστεύω και αρχές των εκπαιδευόμενων. Με βάση λοιπόν αυτά τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των SSI, μέσα από την αξιοποίησή τους στη διαδικασία της μάθησης, παρέχεται η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να εμπλακούν σε μια διαδικασία λήψης απόφασης σε σχέση με τρέχοντα κοινωνικά ζητήματα τα οποία χαρακτηρίζονται από ηθικές προεκτάσεις και επιστημονικό περιεχόμενο, να αναστοχαστούν για θέματα επιστήμης, να τα συνδέσουν με προσωπικές τους εμπειρίες και την ποιότητα της ζωής στην κοινότητά τους και, γενικά, να αποκτήσουν τέτοιες δεξιότητες που θα τους επιτρέπουν να διαχειρίζονται υπεύθυνα κοινωνικό-επιστημονικά ζητήματα και να εφαρμόζουν την επιστημονική γνώση στην καθημερινή τους ζωή, ως υπεύθυνοι πολίτες.

Με βάση το πιο πάνω θεωρητικό πλαίσιο, στην αρχή της παρουσίασης, θα γίνει αναφορά στην ανάγκη προώθησης της επιστημονικής εγγραμματοσύνης και στη σύνδεσή της με το μοντέλο μάθησης SSI. Ακολούθως, θα υποστηριχθεί ότι τα SSI προσφέρονται ως ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορεί να προωθηθεί η ανάπτυξη της επιστημολογικής επάρκειας των μαθητών, η ανάπτυξη δεξιοτήτων επιχειρηματολογίας, η ανάπτυξη της μη τυπικής σκέψης, καθώς και η ανάπτυξη της εννοιολογικής κατανόησης. Μέσα από διάφορες ερευνητικές εργασίες διαφαίνεται ότι η γνώση της φύσης της επιστήμης αποτελεί προϋπόθεση για μια συνειδητή λήψη απόφασης (π.χ. Kolsto, 2001; Zeidler et al., 2009), τα επιχειρήματα αντιπροσωπεύουν τη δημόσια διαπραγμάτευση ισχυρισμών και δεδομένων, ενώ η μη τυπική σκέψη αντιπροσωπεύει τις γνωστικές διαδικασίες που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στην προσπάθειά τους να λύσουν αμφιλεγόμενα προβλήματα (π.χ. Sadler, 2006). Επιπλέον, η εννοιολογική κατανόηση, σύμφωνα και πάλιν με διάφορους ερευνητές συνεισφέρει σημαντικά στην επιχειρηματολογία, τη μη τυπική

σκέψη, και τη λήψη απόφασης, στο πλαίσιο των SSI (π.χ. Sadler, 2006; Sadler & Zeidler, 2005a).

Τέλος, θα γίνει αναφορά στην ηθική πτυχή των SSI και στη σημασία τους για την καλλιέργεια της ηθικής ευαισθησίας των πολιτών. Σειρά ειδικών για θέματα βιοηθικής και επιστήμονες της Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών (π.χ. Pedretti, 1999; Zeidler, 1984; Sadler & Zeidler, 2004) υποστηρίζουν ότι η λήψη απόφασης για θέματα κοινωνικο-επιστημονικού περιεχομένου σχετίζεται/ επηρεάζεται από το ήθος και την ηθική των εμπλεκόμενων ατόμων και παράλληλα, δυνητικά, επηρεάζει τις ηθικές αρχές και αξίες τους.

Οι απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με το διπλό ρόλο του επιθεωρητή ως αξιολογητή και συμβούλου

Μιχαηλίδης Μιχάλης
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο
Κύπρου/Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου & *Μωυσέως Νίκη*
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η παρούσα έρευνα εξετάζει τις απόψεις των εκπαιδευτικών για το διπλό ρόλο του επιθεωρητή ως αξιολογητή και σύμβουλου. Η διεξαγωγή μιας τέτοιας έρευνας θεωρείται σημαντική και αναγκαία γιατί έρχεται να ενισχύσει σχετικές έρευνες με τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για το ρόλο που διαδραματίζει σήμερα ο επιθεωρητής στην κυπριακή εκπαίδευση, αλλά και για το ρόλο που θα ήθελαν να διαδραματίσει. Ενόψει μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στο κυπριακό σύστημα αξιολόγησης η έρευνα αυτή ευελπιστεί να συνεισφέρει, παρουσιάζοντας τις θέσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το αν πρέπει να διαχωριστεί ο διπλός ρόλος του επιθεωρητή και να εκτελεί χρέη μόνο αξιολογητή ή μόνο συμβούλου.

Συγκεκριμένα η έρευνα αυτή είχε σκοπό να διερευνήσει τις απόψεις των εκπαιδευτικών δημοτικής εκπαίδευσης για το αν:

- (α) οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών από τον επιθεωρητή, ενισχύουν και βελτιώνουν τη διδακτική διαδικασία, και
- (β) ο ρόλος του αξιολογητή επιθεωρητή εμπνέει εμπιστοσύνη στους εκπαιδευτικούς ώστε να τον δεχτούν ως σύμβουλο στο εκπαιδευτικό τους έργο.

Πιο ειδικά θα εξετάστηκαν οι πιο κάτω υποθέσεις αναφορικά με τις απόψεις των εκπαιδευτικών:

- (α) Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών γίνεται κατά τρόπο που δε βοηθά στη βελτίωση του διδακτικού έργου του εκπαιδευτικού.
- (β) Ο επιθεωρητής συμπεριφέρεται περισσότερο ως αξιολογητής παρά ως σύμβουλος.
- (γ) Οι εκπαιδευτικοί βλέπουν τον επιθεωρητή ως αξιολογητή.
- (δ) Οι εκπαιδευτικοί δεν βλέπουν τον επιθεωρητή ως σύμβουλο.
- (ε) Οι εκπαιδευτικοί θα επιθυμούσαν ο επιθεωρητής να έχει μόνο ένα ρόλο, αυτό του συμβούλου.
- (στ) Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών δε διαφοροποιούνται ανάλογα με τα δημογραφικά τους στοιχεία.

Η έρευνα που διεξήχθη ήταν μικρής κλίμακας, ποσοτική, περιγραφική έρευνα επισκόπησης και για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο συστάθηκε μετά από δοκιμαστική χορήγηση. Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από κλειστού τύπου ερωτήσεις. Το δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν 30 εκπαιδευτικοί

δημοτικής εκπαίδευσης τεσσάρων δημόσιων σχολείων της Πάφου, ένα της πόλης και τρία της υπαίθρου. Η δειγματοληψία έγινε με βολικό τρόπο. Η στατιστική επεξεργασία και ανάλυσή των δεδομένων έγινε με το πρόγραμμα SPSS. Επισημαίνεται ότι ο περιορισμένος χρόνος, ο μικρός αριθμός του δείγματος καθώς και ο τρόπος δειγματοληψίας, δεν επιτρέπουν εκτίμηση του δειγματοληπτικού σφάλματος, οπότε δεν μπορούν να γίνουν στατιστικές αναλύσεις τα αποτελέσματα των οποίων να μπορούν να γενικευθούν στον πληθυσμό. Τα αποτελέσματα αυτά μπορούν να θεωρηθούν ως πιλοτική έρευνα για προετοιμασία μεγαλύτερης κλίμακας διερεύνησης με τυχαίο και μεγαλύτερο δείγμα που να καλύπτει ολόκληρη τη διοικητική περιοχή Πάφου ή και ολόκληρη την κυπριακή επικράτεια.

Με την ανάλυση των δεδομένων τη έρευνας αυτής διαφάνηκε ότι έχουν επαληθευτεί οι υποθέσεις της και έχει επιτευχθεί ο σκοπός της. Συγκεκριμένα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος πιστεύουν ότι οι επιθεωρητές χρησιμοποιούν τεχνικές αξιολόγησης που καταδεικνύουν περισσότερο τον αξιολογικό τους ρόλο παρά το συμβουλευτικό και άρα δεν συμβάλλουν στη βελτίωση της διδακτικής διαδικασίας. Επίσης ο θεσμός του επιθεωρητή όπως εφαρμόζεται σήμερα προκαλεί άγχος και δεν εμπνέει εμπιστοσύνη στους εκπαιδευτικούς ώστε να ζητήσουν τη βοήθεια του σε θέματα που τους αφορούν. Οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι ο αξιολογητικός ρόλος του επιθεωρητή υπερισχύει του συμβουλευτικού και θα επιθυμούσαν σε περίπτωση εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης στο αξιολογικό σύστημα της Κύπρου να διαχωριστεί αυτός ο ρόλος και να δοθεί σε διαφορετικά άτομα. Οι αντιλήψεις αυτές δεν φάνηκε να διαφοροποιούνται σημαντικά σε σχέση με το φύλο και τα προσόντα των εκπαιδευτικών.

Ερμηνεία και Παραρμηνεία του "Εμείς και οι Άλλοι": Οι στάσεις Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων φοιτητών απέναντι στον "άλλο".

*Νεοφύτου Αντρη
Πανεπιστήμιο Joensuu, Φινλανδία*

Μελετώντας την Κυπριακή πραγματικότητα θα διαπιστώσουμε ότι βρισκόμαστε μπροστά από πάρα πολλές αντιθέσεις/προκλήσεις που αφορούν τις αντιλήψεις, τις ερμηνείες, αλλά και τις στάσεις/πρακτικές, τόσο σε ατομικό όσο και σε επίπεδο οργανωμένων συνόλων. Η μελέτη των στάσεων των φοιτητών/ φοιτητριών θεωρείται πολύ σημαντική, εφόσον στο σύντομο μέλλον θα βρίσκονται σε καίριες θέσεις που αφορούν την πολιτική, κοινωνική, οικονομική ζωή της χώρας τους.

Η ποσοτική έρευνα που προηγήθηκε, είχε ως στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων φοιτητών/τριών για τον "άλλο". Διερευνήθηκε κατά πόσο έχουν θετική, ουδέτερη, ή αρνητική στάση. Κατ' επέκταση, μελετήθηκε κατά πόσο η στάση αυτή έχει θετική ή αρνητική συσχέτιση με συγκεκριμένες μεταβλητές, και σε ποιο βαθμό. Η πρώτη μεταβλητή αφορά την "επαφή με άλλους πολιτισμούς" (αν άκουσαν, διάβασαν, γνώρισαν από κοντά πολιτισμούς της Ανατολής ή και της Δύσης), η δεύτερη αφορά την αντίληψη που έχουν για τον εθνισμό/εθνικισμό (αίσθηση της ταυτότητας, αντίληψη για τη γλώσσα και τη θρησκεία τους, σχέση ανωτερότητας, κατωτερότητας σε σχέση με τον "άλλο"), και η τελευταία αναφέρεται στην επαφή που είχαν/έχουν με τον "άλλο" (αν άκουσαν, διάβασαν, γνώρισαν από κοντά τον "άλλο").

Η μέτρηση της "στάσης", έγινε με τη χρήση ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο γράφτηκε στα Αγγλικά, αξιολογήθηκε στα πλαίσια παρουσίασης σεμιναρίου και μεταφράστηκε από έμπειρους μεταφραστές στην Ελληνική και Τουρκική

γλώσσα. Στη συνέχεια δοκιμάστηκε (pre-test) και έγιναν οι ανάλογες διορθώσεις. Οι ερωτήσεις ήταν με τέτοιο τρόπο γραμμένες, ούτως ώστε να φαίνεται πως οι ερωτηθέντες τοποθετούν τον εαυτό τους σε σχέση με τον "άλλο". Η επιλογή των ερωτήσεων έγινε, αφού προηγήθηκε εκτενής έρευνα που αποτέλεσε το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας.

Αρχικά, στο θεωρητικό υπόβαθρο ερμηνεύεται η "στάση". Στη συνέχεια, ακολουθεί μια σύντομη ιστορική αναδρομή, μέσα από την οποία προκύπτουν διάφορες περιπτώσεις για τις οποίες οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι έχουν διαφορετική αντίληψη.

Ακολούθως, μελετάται η αίσθηση του εθνισμού/εθνικισμού, μέσα από την διαμόρφωση της "ταυτότητας" (national/cultural identity). Για παράδειγμα σύμφωνα με τον Clem Robyns (1994, 1995), υπάρχουν τέσσερις διαφορετικοί τρόποι "τοποθέτησης" της κουλτούρας μας σε σχέση με αυτήν του "άλλου". (imperialist stand, defensive, trans-cultural, defective). Επιπλέον, σύμφωνα με τη Malory Nye (2003), παρόλο που η εθνική ταυτότητα είναι κάτι φανταστικό, εντούτοις, δημιουργεί ένα δυνατό δεσμό στους ανθρώπους, ικανό να οδηγήσει σε συγκρούσεις. Θεωρίες που ανέπτυξαν ο Hall, ο Bauman και άλλοι αναφέρουν εκτενώς, ότι ένας συνήθης τρόπος ερμηνείας, είναι ερμηνεύοντας το αντίθετο (what it is not, what you are not, what we do not do etc).

Έπειτα, αναλύονται θεωρίες που εξηγούν τη δημιουργία στερεότυπων, του "εμείς" και οι "άλλοι", και γίνεται μια προσπάθεια διερεύνησης της συσχέτισης της "επαφής με τον άλλο" με τη διαμόρφωση των στάσεων. Μέσα από τη βιβλιογραφία προκύπτουν διάφορες, απόψεις, συχνά αντικρουόμενες. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τον Broome (2004), η επαφή ατόμων σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα αφού είναι πιθανό να τους προκαλέσει προσωπικά προβλήματα, στην οικογένεια, ή και στο χώρο εργασίας τους. Αντίθετα, οι Hampson (1996) and Lederach (1997), αναφέρουν ότι οι δικαιοδικές συναντήσεις μπορούν να συμβάλουν σημαντικά στην ανάπτυξη θετικών στάσεων.

Ακόμα, μέσα από τη βιβλιογραφία, προκύπτουν απόψεις που υποστηρίζουν ότι η επαφή με άτομα που προέρχονται από άλλους πολιτισμούς, προάγει την αναγνώριση παγκόσμιων αξιών. Διερευνάται κατά πόσο αυτή η επαφή συσχετίζεται θετικά με την ανάπτυξη στάσεων. Η επαφή αυτή μπορεί να υπάρχει σε διαφορετικά επίπεδα. Τέλος παρατίθενται τα αποτελέσματα της έρευνας και ακολουθεί συζήτηση.

Η διαδικασία εγκυροποίησης του EQ-i στην Κύπρο

*Νεοφύτου Λεύκιος
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας*

Η Συναισθηματική Νοημοσύνη (ΣΝ) σχετίζεται με πολλές με ικανότητες όπως να μπορείς να βρίσκεις κίνητρα για τον εαυτό σου και να αντέχεις τις απογοητεύσεις, να ελέγχεις την παρόρμηση και να χαλιναγωγείς την ανυπομονησία σου, να ρυθμίζεις σωστά τη διάθεση σου και να εμποδίζεις την απογοήτευση να καταπνίξει την ικανότητα σου για σκέψη (Goleman, 1998).

Η ΣΝ αποτιμάται με τη χρήση διαφόρων οργάνων τα οποία και δημιουργήθηκαν στη βάση αντίστοιχων θεωρητικών μοντέλων. Το πρώτο και πιο ευρέως διαδομένο όργανο μέτρησης για τη ΣΝ είναι το Emotional Quotient Inventory (EQ-i) (Bar-On, 1997; 2004). Το EQ-i είναι ένα ερωτηματολόγιο αυτό-αναφοράς που αποτελείται από 133 δηλώσεις, οι οποίες ανάγονται σε πέντε κλάδους (παράγοντες 2ης τάξης): Ενδοπροσωπικά Στοιχεία, Διαπροσωπικά Στοιχεία, Διαχείριση του άγχους, Προσαρμοστικότητα και Γενική Διάθεση. Το EQ-i δίνει επίσης ένα γενικό Δείκτη Συναισθηματικής Νοημοσύνης(

παράγοντας 3ης τάξης). Το εργαλείο θεωρείται, με βάση πολλές έρευνες (Dawda&Hart, 2000), ότι είναι τόσο αξιόπιστο όσο και έγκυρο (Cronbach α = 0.69-0.89, αξιοπιστία επαναληπτικών μετρήσεων= 0.75- 0.86) και έχει χρησιμοποιηθεί σε ποικίλα πλαίσια και διαφορετικές χώρες (Slaski&Cartwright, 2002• 2003).

Η παρούσα εργασία εξετάζει την εγκυρότητα και αξιοπιστία της ελληνικής έκδοσης του EQ-*i* εξετάζοντας δεδομένα που συγκεντρώθηκαν με τη χορήγηση του σε ένα δείγμα 272 κύριων συμμετεχόντων.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο συντελεστής αξιοπιστίας του οργάνου Cronbach's α ήταν πολύ ψηλός τόσο για τη συνολική κλίμακα (0.94) όσο και για τις πλείστες επιμέρους κλίμακες του ($0.9 \leq \alpha \leq 0,8$).

Από την εξέταση του περιεχομένου και της διατύπωσης των δηλώσεων του οργάνου δε διαπιστώθηκαν οποιεσδήποτε ασάφειες ή αντιθέσεις, οπότε η εγκυρότητα όψης και περιεχομένου του οργάνου θεωρήθηκε ικανοποιητική.

Κατά τη διαδικασία ελέγχου της εγκυρότητας γνωρίσματος του EQ-*i* εξετάστηκε κατά πόσον οι 133 μεμονωμένες δηλώσεις που περιλαμβάνει το όργανο, θα μπορούσαν να αναχθούν στους αντίστοιχους παράγοντες (1ης, 2ης και 3ης τάξης) των προδιαγραφών του οργάνου. Ο έλεγχος αυτός ξεκίνησε με διερευνητική παραγοντική ανάλυση που αποσκοπούσε στην αναγωγή των μεμονωμένων δηλώσεων-υποκλιμάκων του οργάνου σε παράγοντες πρώτης τάξης. Εξετάστηκαν διάφοροι στατιστικοί δείκτες (ιδιοτιμή >1 , $h^2 \geq 0.4$, το ποσοστό διακύμανσης, η φόρτιση σε παράγοντες πέραν του ενός με φόρτιση σε δεύτερο παράγοντα >0.30 ή και διαφορά <0.10 , ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach's α και ο συντελεστής συσχέτισης Pearson >0.3) που οδήγησαν σε μια νέα παραγοντική δομή που περιλάμβανε 33 παράγοντες πρώτης τάξης (το τεχνικό εγχειρίδιο εισηγείται 15).

Στη συνέχεια εξετάστηκε εάν οι 33 παράγοντες πρώτης τάξης θα μπορούσαν να αναχθούν στους πέντε παράγοντες δευτέρας τάξης (που αντανακλούν τους επιμέρους κλάδους του οργάνου) και κατά πόσο οι πέντε παράγοντες 2ης τάξης θα μπορούσαν με τη σειρά τους να αναχθούν σε ένα γενικό παράγοντα 3ης τάξης που θα αντανακλά το γενικό βαθμό της ΣΝ. Για το σκοπό αυτό διενεργήθηκε επιβεβαιωτική παραγοντική ανάλυση. Η διαδικασία επιβεβαίωσε την παραγοντική δομή για τον κάθε έναν από τους πέντε παράγοντες δευτέρας τάξης του EQ-*i*. Εντούτοις, η αναγωγή των πέντε αυτών παραγόντων σε ένα συνολικό παράγοντα τρίτης τάξης, που θα αντανακλά το συνολικό βαθμό της ΣΝ δεν επιβεβαιώθηκε ($\chi^2=58.5$, $df=5$, $\chi^2/df= 11$, $p=0.001$, $RMSEA=0.16$, $CFI=0.91$).

Σε γενικές γραμμές τα τεχνικά χαρακτηριστικά του οργάνου (με εξαίρεση τον γενικό βαθμό για τη ΣΝ) επιβεβαιώθηκαν από τα δεδομένα μας.

Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής στο νηπιαγωγείο: παραδείγματα σχεδίασης και υλοποίησης σεναρίων χρήσης διαφόρων εκπαιδευτικών λογισμικών κατάλληλων για παιδιά προσχολικής εκπαίδευσης από μελλοντικές νηπιαγωγούς

*Νεοφύτου Σκέυη
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η ενσωμάτωση των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση η οποία λαμβάνει χώρα στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια, έχει επηρεάσει ουσιαστικά και συνεχίζει να επηρεάζει τη διαδικασία διδασκαλίας και μάθησης. Οι ΤΠΕ έχουν μπει και στο χώρο του Νηπιαγωγείου και ο εκπαιδευτικός καλείται να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις που δημιουργούν τα νέα δεδομένα. Ο εκπαιδευτικός πρέπει κατ' αρχήν να αποκτήσει βασικές δεξιότητες χρήσης των ΤΠΕ και αφετέρου να ευαισθητοποιηθεί στο διεπιστημονικό πλαίσιο της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ μέσω της ανάπτυξης και αξιολόγησης

κατάλληλων αναπτυξιακά δραστηριοτήτων, που κάνουν ευρεία χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και των εκπαιδευτικών λογισμικών και που είναι κατάλληλες για το νηπιαγωγείο. Ως εκ τούτου, η παρούσα εργασία προσπαθεί να συμβάλει στο εξής ερώτημα: «Τι πρέπει να περιλαμβάνει το μάθημα 'Ο Ηλεκτρονικός Υπολογιστής στο Νηπιαγωγείο' για να προετοιμάζει τις μελλοντικές νηπιαγωγούς για τη χρήση των ΤΠΕ στην προσχολική εκπαίδευση;».

Στα πλαίσια της εργασίας αυτής παρουσιάζεται η μεθοδολογία σχεδίασης, υλοποίησης και αξιολόγησης ενός μαθήματος του προγράμματος σπουδών των νηπιαγωγών του Τμήματος Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου, με τίτλο «Ο Ηλεκτρονικός Υπολογιστής στο νηπιαγωγείο», που έλαβε χώρα κατά το εαρινό εξάμηνο του ακαδημαϊκού έτους 2009-2010.

Σκοπός του μαθήματος είναι να προσφέρει στους φοιτητές/τριες τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες να χρησιμοποιούν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή στο νηπιαγωγείο ως βάση επίδειξης και αλληλεπίδρασης και ως γνωστικό εργαλείο για τη διδασκαλία και μάθηση. Επιπλέον, μέσα από τη θεωρητική και πρακτική μελέτη των διαφόρων λογισμικών κατάλληλων για το νηπιαγωγείο να αναπτύξουν τις ικανότητες αξιολόγησης και σωστής επιλογής καθώς επίσης και τις κατάλληλες μεθόδους χρήσης τους με παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Μέσα από το πρακτικό μέρος του μαθήματος οι φοιτητές/τριες ήρθαν σε επαφή με διάφορα πληροφορικά εργαλεία για την ανάπτυξη διδακτικού υλικού με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα του νηπιαγωγείου. Τα εργαλεία αυτά είναι τα ακόλουθα: εργαλεία χαρτογράφησης εννοιών, πολυμέσα και υπερμέσα, προσομοιώσεις, εργαλεία οπτικοποίησης και μοντελοποίησης εννοιών και διάφορα άλλα εκπαιδευτικά λογισμικά.

Κατά τη διάρκεια του μαθήματος σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν από τις φοιτήτριες του Τμήματος, σενάρια χρήσης διάφορων εκπαιδευτικών λογισμικών κατάλληλων για το νηπιαγωγείο.

Ξεκινώντας με τη σημειογραφία στο μάθημα της Μουσικής: Μια πρόταση για ένα "μουσικό", ευχάριστο και βιωματικό μάθημα στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου

*Οικονομίδου-Σταύρου Νατάσα
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Οι σύγχρονες τάσεις στη διδακτική της Μουσικής καθώς επίσης ερευνητικά δεδομένα της τελευταίας δεκαετίας υποστηρίζουν ότι η ανάγνωση και γραφή της ευρωπαϊκής μουσικής σημειογραφίας έχει ελάχιστο νόημα για τους μικρούς μαθητές αν δεν είναι άμεσα συνδεδεμένη με τον ήχο. Η μουσική σημειογραφία δε θεωρείται πια ξεχωριστή μουσική δραστηριότητα αφού συνδέεται πάντα με τις δραστηριότητες ακρόασης, εκτέλεσης ή σύνθεσης και δεν πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό. Πολλές φορές, ωστόσο, βλέπουμε τόσο σε προγράμματα σπουδών, στην προσέγγιση που ακολουθούν ορισμένα διδακτικά εγχειρίδια του μαθήματος στον κυπριακό και ελλαδικό χώρο καθώς επίσης και στη διδακτική πράξη να δίνεται ιδιαίτερη έμφαση και να παρουσιάζονται από πολύ νωρίς τα μουσικά σύμβολα στους μαθητές, χωρίς να έχει προηγηθεί η άμεση και βιωματική επαφή τους με τη νέα γνώση. Αναπόφευκτη συνέπεια μιας τέτοιας διδακτικής μεθοδολογίας αποτελεί η πολύ επιφανειακή αλλά και βραχυπρόθεσμη κατάκτηση της γνώσης.

Στην εισήγηση αυτή, υιοθετώντας την παραδοχή ότι οτιδήποτε μπορεί να διδαχθεί αποτελεσματικά με πνευματικά κατάλληλο τρόπο σε οποιοδήποτε παιδί σε οποιοδήποτε στάδιο ανάπτυξης, παρουσιάζεται μια πρόταση διδασκαλίας του μαθήματος της Μουσικής

σε μαθητές 5-10 ετών μέσα από το πρίσμα της θεωρίας μάθησης του Bruner. Πιο συγκεκριμένα, εστιάζουμε στο πώς ξεκινούμε με τη μουσική σημειογραφία ακολουθώντας τα τρία επίπεδα αναπαράστασης της γνώσης: το πραξιακό, το εικονικό και το συμβολικό, θέτοντας γερές βάσεις για ένα «μουσικό», ευχάριστο και βιωματικό μάθημα Μουσικής.

Πόσο αξιόπιστες, αντικειμενικές και χρήσιμες είναι οι αξιολογήσεις εκπαιδευτικών από τους διευθυντές δημοτικών σχολείων;

*Ορφανός Στέλιος
Πανεπιστήμιο Frederick*

Σύμφωνα με το προτεινόμενο νέο σύστημα αξιολόγησης στην εκπαίδευση, οι αξιολογήσεις των εκπαιδευτικών από τους διευθυντές των σχολείων θα αποκτήσουν μεγαλύτερη βαρύτητα. Ερευνητές στο εξωτερικό όμως έχουν διατυπώσει έντονες αμφιβολίες όσον αφορά την αξιοπιστία και την αντικειμενικότητα των αξιολογήσεων αυτών. Συγκεκριμένα, έχει υποστηριχθεί ότι οι διευθυντές δεν μπορούν να διακρίνουν ανάμεσα σε αποτελεσματικούς και μη αποτελεσματικούς εκπαιδευτικούς, δίνουν ιδιαίτερα ψηλές βαθμολογίες και επηρεάζονται στις αξιολογήσεις τους από παράγοντες που δεν έχουν πραγματική σχέση με το διδακτικό έργο των εκπαιδευτικών.

Η παρούσα έρευνα είχε στόχο να διερευνήσει το βαθμό αξιοπιστίας και αντικειμενικότητας των αξιολογήσεων των εκπαιδευτικών από τους διευθυντές και να εντοπίσει τους παράγοντες που επηρεάζουν τη κρίση των διευθυντών. Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 80 διευθυντές δημοτικών σχολείων σε Λευκωσία και Λεμεσό.

Για τους σκοπούς της έρευνας έχουν συλλεχθεί μια γενική αξιολογήσιμη-βαθμολογία των εκπαιδευτικών από τους διευθυντές καθώς και επιμέρους βαθμολογίες σε συγκεκριμένα κριτήρια όπως η προετοιμασία διδασκαλίας, η διοίκηση τάξης, οι διαπροσωπικές σχέσεις με μαθητές και εκπαιδευτικούς, η μεταδοτικότητα στη διδασκαλία και ικανότητα βελτίωσης της μαθησιακής επίδοσης. Έχουν συλλεχθεί επίσης στοιχεία σχολείων (αριθμός μαθητών και εκπαιδευτικών, σύσταση μαθητικού πληθυσμού, βαθμός εμπλοκής γονέων), προσωπικά στοιχεία διευθυντών (επαγγελματική εμπειρία, προσόντα και προίστορία επαγγελματικής συνεργασίας με εκπαιδευτικούς), πρακτικές διευθυντών (εμφάσεις, διδασκαλίες, συναντήσεις με γονείς) και χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών (επαγγελματική εμπειρία και προσόντα και ακαδημαϊκή ικανότητα).

Για την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της πολλαπλής παλινδρόμησης (Multiple Regreesion). Τα κυριότερα αποτελέσματα της ανάλυσης είναι:

(1) Οι διευθυντές έδωσαν γενικά υψηλές βαθμολογίες στα κριτήρια αξιολόγησης (μέσος όρος 7.75/10) όπως συμβαίνει γενικά στο εξωτερικό.

2) Οι παράγοντες με στατιστικά σημαντική επίδραση στο μέγεθος της βαθμολογίας που έδωσαν διευθυντές σε εκπαιδευτικούς ήταν η ακαδημαϊκή επίδοση των εκπαιδευτικών (θετική σχέση), τα χρόνια υπηρεσίας του διευθυντή ως διευθυντή (αρνητική σχέση) και η ανάμιξη των γονέων στο σχολείο (αρνητική σχέση). Αν η ακαδημαϊκή επίδοση των εκπαιδευτικών αποτελεί ένδειξη ποιότητας τότε οι διευθυντές φαίνεται να διακρίνουν αυτή την ποιότητα και αυτό αποτελεί ένδειξη αξιοπιστίας των αξιολογήσεων. Αντίθετα, ο βαθμός επαγγελματικής συνεργασίας-γνωριμίας ανάμεσα σε διευθυντές και προσωπικό δεν επηρεάζει το μέγεθος της βαθμολογίας και αυτό αποτελεί μια ένδειξη αντικειμενικότητας των αξιολογήσεων.

(3) Οι παράγοντες με στατιστικά σημαντική επίδραση στο εύρος της βαθμολογίας που έδωσαν διευθυντές σε εκπαιδευτικούς είναι η ακαδημαϊκή επίδοση των εκπαιδευτικών

(αρνητική σχέση), ο αριθμός διαφορετικών τμημάτων στα οποία διδάσκει ένας διευθυντής (θετική σχέση) και η συχνότητα συναντήσεων και επαφών του διευθυντή με γονείς (θετική σχέση). Ο βαθμός επαγγελματικής συνεργασίας-γνωριμίας ανάμεσα σε διευθυντές και προσωπικό και τα προσωπικά στοιχεία των διευθυντών δεν επηρεάζουν το εύρος βαθμολογίας.

Οι πρακτικές του Αποτελεσματικού Εκπαιδευτικού στη Κύπρο

*Ορφανός Στέλιος
Πανεπιστήμιο Frederick*

Αρκετές έρευνες έχουν δείξει ότι ο εκπαιδευτικός είναι ένας από τους σημαντικότερους (αν όχι ο σημαντικότερος) παράγοντες καθορισμού των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Ως εκ τούτου υπάρχει έντονο ενδιαφέρον εκ μέρους της ερευνητικής κοινότητας για την κατανόηση της ποιοτικής διδασκαλίας με απώτερο στόχο τον εντοπισμό των χαρακτηριστικών και των διδακτικών πρακτικών και προσεγγίσεων που έχουν τη μεγαλύτερη θετική επίδραση σε μαθησιακά και σχολικά αποτελέσματα. Αρκετές έρευνες στο εξωτερικό έχουν εντοπίσει μια θετική σχέση ανάμεσα σε συγκεκριμένες διδακτικές πρακτικές και μαθησιακά αποτελέσματα αλλά υπάρχει και μια διαφωνία για το ποιες πρακτικές μπορούν πραγματικά να χαρακτηριστούν ως αποτελεσματικές.

Η παρούσα έρευνα είχε στόχο να εντοπίσει τις πρακτικές των αποτελεσματικών εκπαιδευτικών της Κύπρου. Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 230 εκπαιδευτικοί δημοτικών σχολείων σε Λευκωσία και Λεμεσό. Για τη μέτρηση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών έχουν συλλεχθεί τρεις διαφορετικές αξιολογήσεις των εκπαιδευτικών:

- (1) Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών από τον διευθυντή του σχολείου,
- (2) Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών από συναδέλφους που εργάζονται στην ίδια τάξη (Α', Β' κλπ) αλλά σε διαφορετικά τμήματα (Α1, Α2 κλπ),
- (3) Αυτοαξιολογήσεις των εκπαιδευτικών.

Η χρήση τριών διαφορετικών αξιολογήσεων κρίθηκε αναγκαία για την όσο το δυνατόν καλύτερη απόδοση της εικόνας που παρουσίαζε ο κάθε εκπαιδευτικός στο σχολείο του. Τα 3 είδη αξιολόγησης είναι άμεσα συγκρίσιμα διότι στηρίζονται στα ίδια κριτήρια αξιολόγησης. Οι εκπαιδευτικοί αξιολογήθηκαν σε 10 κριτήρια αποτελεσματικότητας μερικά από τα οποία είναι η προετοιμασία διδασκαλίας, η διοίκηση τάξης, οι διαπροσωπικές σχέσεις τους με μαθητές και εκπαιδευτικούς, η μεταδοτικότητα στη διδασκαλία τους και η ικανότητα τους να βελτιώνουν την επίδοση των μαθητών τους. Δόθηκε επίσης ερωτηματολόγιο στους εκπαιδευτικούς οι οποίοι και έδωσαν πληροφορίες σχετικά με την οργάνωση και προγραμματισμό της διδασκαλίας τους και τη συχνότητα χρήσης συγκεκριμένων πρακτικών διδασκαλίας και αξιολόγησης.

Με βάση τις αξιολογήσεις που συλλέχθηκαν, οι εκπαιδευτικοί του δείγματος τοποθετήθηκαν σε 4 κατηγορίες. Στη πρώτη κατηγορία τοποθετήθηκε το 25% των εκπαιδευτικών με τις υψηλότερες αξιολογήσεις ενώ στη τέταρτη κατηγορία τοποθετήθηκε το 25% των εκπαιδευτικών με τις χαμηλότερες αξιολογήσεις. Στη συνέχεια με τη χρήση t-tests έγινε σύγκριση των πρακτικών που χρησιμοποιούν οι δύο αυτές κατηγορίες εκπαιδευτικών. Η σύγκριση αυτή κατέδειξε σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς που συγκέντρωσαν υψηλές βαθμολογίες αξιολόγησης και όσους συγκέντρωσαν χαμηλές βαθμολογίες αξιολόγησης. Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευτικοί με τις καλύτερες αξιολογήσεις (οι οποίοι μπορούν να θεωρηθούν ως αποτελεσματικοί εκπαιδευτικοί) αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στον ημερήσιο προγραμματισμό,

εμπλέκονται λιγότερο σε δραστηριότητες παραδοσιακής διδασκαλίας, χρησιμοποιούν τα δικά τους διαγνωστικά δοκίμια και επενδύουν περισσότερο χρόνο στη κάλυψη αδυναμιών των μαθητών και μάλιστα εκτός διδακτικού χρόνου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στην εφαρμογή και συχνότητα συγκεκριμένων πρακτικών εκ μέρους των εκπαιδευτικών και την αποτελεσματική διδασκαλία. Όλες οι προαναφερθείσες πρακτικές μπορούν να καλλιεργηθούν σε όλους τους εκπαιδευτικούς είτε μέσα από τη βασική τους κατάρτιση είτε μέσα από στοχευμένη επαγγελματική επιμόρφωση.

Η χρήση των συλλογών και συστημάτων συμβόλων σε γενικά σχολεία στην Κύπρο και Αγγλία

*Πάμπουλον Ηλιάδα
King's College, Λονδίνο*

Οι συλλογές και τα συστήματα συμβόλων, όπως π.χ. τα Picture Communication Symbols (PCS) και Blissymbols χρησιμοποιούνται από τη δεκαετία του '80 για στήριξη του προφορικού λόγου. Για αυτό το λόγο η περισσότερη βιβλιογραφία για τη χρήση των συμβόλων αναφέρεται στον προφορικό λόγο και συγκεκριμένα στην Εναλλακτική και Ενισχυτική Επικοινωνία. Τα τελευταία χρόνια γίνεται εισήγηση από διάφορους συγγραφείς για τη χρήση των συμβόλων και στη στήριξη και ενίσχυση του γραπτού λόγου. Περαιτέρω, με την ένταξη των παιδιών με Ειδικές Ανάγκες στα γενικά σχολεία έχει παρατηρηθεί, ειδικά σε σχολεία του Ηνωμένου Βασιλείου, η χρήση των συμβόλων όχι μόνο από λογοθεραπευτές αλλά και από δασκάλους και σχολικούς βοηθούς.

Η βιβλιογραφία είναι ελλιπής σε ότι αφορά τη χρήση των συμβόλων στον γραπτό λόγο αλλά και τη χρήση τους στα γενικά σχολεία από διάφορους επαγγελματίες, οι οποίοι ως πολυθεματική ομάδα χρειάζεται να δουλεύουν μαζί για την στήριξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι είναι αναγκαία η διεκπεραίωση έρευνας για τη χρήση των συμβόλων σε γενικά σχολεία αλλά και πολύ περισσότερο για τη συνεργασία εκπαιδευτικών, σχολικών βοηθών, και λογοθεραπευτών ή άλλων ειδικών.

Σκοπός της παρουσίασης είναι να κάνει μια εισαγωγή στη θεωρία και πράξη γύρω από το θέμα της εκπαιδευτικής χρήσης των συμβόλων, καθώς και να παρουσιάσει τα πρώτα στάδια σχετικής έρευνας που άρχισε ήδη να γίνεται στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, σκοπός είναι να γίνει αναφορά σε κάποιες από τις συλλογές και συστήματα συμβόλων που υπάρχουν στην αγορά, κυρίως της Κύπρου και τα οποία χρησιμοποιούνται τόσο στα ειδικά όσο και στα γενικά σχολεία. Στη συνέχεια, να παρουσιαστεί πρόσφατη βιβλιογραφία σχετική με τη χρήση των συμβόλων για στήριξη του προφορικού και του γραπτού λόγου. Τέλος, θα τεθούν τα επιστημονικά ερευνητικά ερωτήματα και η μεθοδολογία έρευνας η οποία θα πραγματοποιηθεί σε γενικά σχολεία στην Αγγλία αλλά και στην Κύπρο, αλλά και κάποιοι προβληματισμοί από πιλοτικά δεδομένα.

Αυτορρύθμιση σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

*Παπαλεοντίου-Λουκά Ελεονώρα & Κύρου-Θωμά Νίκη
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα στοχεύει να διερευνήσει τους πιθανούς τρόπους που αναπτύσσουν παιδιά νηπιακής ηλικίας ώστε να διαχειρίζονται προβλήματα και δυσκολίες,

βασισμένα στις δικές τους δυνάμεις. Στο πρόγραμμα αυτό έλαβαν μέρος δέκα νηπιαγωγοί των δημοσίων και ιδιωτικών νηπιαγωγείων, οι οποίες εργάστηκαν μέσα στις τάξεις τους, προσπαθώντας από τη μια να ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναπτύξουν και από την άλλη να διαπιστώσουν, κατά πόσο αυτά χρησιμοποιούσαν τεχνικές αυτορρύθμισης και ανεξάρτητης μάθησης σε διάφορους τομείς: Σωματική, Συναισθηματική, Κοινωνική και Νοητική Αυτορρύθμιση. Ταυτόχρονα, οι νηπιαγωγοί προσπαθούσαν να διερευνήσουν ποιες πιθανές στρατηγικές χρησιμοποιούσαν τα νήπια, προκειμένου να χειριστούν διάφορα προβλήματα, όπως αυτοβοήθεια, αναζήτηση βοήθειας από συνομηλίκους και από ενήλικες.

Διάφορα περιστατικά ανεξάρτητης μάθησης έχουν επισημανθεί και οπτικογραφηθεί, δίνοντάς μας ενδείξεις ότι ακόμα και παιδιά νηπιακής ηλικίας (3-4 χρόνων) έχουν στοιχειώδεις δεξιότητες αυτορρύθμισης, όπως σε περιπτώσεις στις οποίες προτείνουν ιδέες, επιλύουν προβλήματα και συγκρούσεις, παίρνουν αποφάσεις μετά από συλλογισμό, προγραμματίζουν, αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και στοχάζονται πάνω ή αξιολογούν την εργασία την οποία επέλεξαν οι ίδιοι.

Τέλος, τα παιδιά στην έρευνα αυτή, φάνηκε να εργάζονται αποτελεσματικά, τόσο σε ατομικό επίπεδο, όσο και με συνομηλίκους και ενήλικες, και γενικότερα, να επιδεικνύουν δυνατότητες ανάληψης πρωτοβουλίας στην ίδια τους τη μάθηση.

**"Πώς πάμε στο «και» περνώντας από το δρόμο του «τζει;" ή αλλιώς
Διδιαλεκτική εκπαίδευση και μεταγλωσσική ενημερότητα στα πλαίσια της
παιδαγωγικής του κριτικού εγγραμματισμού. Η περίπτωση της Α΄ Δημοτικού**

*Ευάνθη Παπανικόλα
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού*

Η επιδίωξη των στόχων του αναθεωρημένου αναλυτικού προγράμματος της γλώσσας είναι βασισμένη στην παιδαγωγική του κριτικού εγγραμματισμού, σύμφωνα με την οποία η γλώσσα δεν αποτελεί ένα αποπλαισιωμένο σύστημα φωνολογικών και μορφοσυντακτικών δομών. Αντίθετα, η γλώσσα αντιμετωπίζεται σαν ένα ζωντανό, κι επομένως μεταβλητό σύστημα που έχει τη δυνατότητα αναπαράστασης, αλλά και αναθεώρησης της κοινωνικής πραγματικότητας. Κατά συνέπεια, η κατάρτιση και παραγωγή πολλαπλών κειμενικών ειδών και μορφών γλώσσας, αλλά και η κριτική επίγνωση της κοινωνικής-σημειωτικής λειτουργίας των διαφόρων μορφών του γλωσσικού συστήματος προβάλλει σαν αναγκαιότητα. Η υλοποίηση του πιο πάνω στόχου δεν είναι εφικτή, χωρίς την καλλιέργεια της μεταγλωσσικής ενημερότητας, της ενσυνείδητης, δηλαδή, γνώσης και χρήσης των δομικών και λειτουργικών χαρακτηριστικών διαφόρων ειδών και μορφών λόγου.

Με βάση τα παραπάνω, είναι αυτονόητο πως στο γλωσσικά δίμορφο περιβάλλον της Κύπρου, η παρουσία και η διδακτική αξιοποίηση της μητρικής ποικιλίας των Ελληνοκύπριων μαθητών, στα πλαίσια του γλωσσικού μαθήματος, αποτελεί μια αδιαμφισβήτητη αναγκαιότητα και απαραίτητη προϋπόθεση για την ουσιαστική υλοποίηση των στόχων του κριτικού εγγραμματισμού.

Στόχος της εργασίας αυτής, είναι να επιχειρήσει μια θεωρητική διασύνδεση των όρων του κριτικού εγγραμματισμού και της μεταγλωσσικής ενημερότητας με τη διδιαλεκτική εκπαίδευση. Τέλος, θα γίνει αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα αξιοποίησης της αντιπαραβολικής διδασκαλίας κυπριακής διαλέκτου και Κοινής Νεοελληνικής, όπως αυτά διενεργήθηκαν με μαθήτριες/ές της Α΄ δημοτικού, τόσο στα πλαίσια του αναδυόμενου εγγραμματισμού, όσο και στο ευρύτερο πλαίσιο του κριτικού εγγραμματισμού.

Εκπαιδευτική παρέμβαση δευτεροβάθμιας πρόληψης: Βελτιώνοντας την αναγνωστική ικανότητα παιδιών δημοτικού σχολείου

Παπανικολάου Ιουλία & Κουρέα Λευκή
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου & Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Τα τελευταία χρόνια σωρεία ερευνών έχει επικεντρωθεί πρωτίστως στην πρόληψη και αντιμετώπιση μαθησιακών και συμπεριφορικών προβλημάτων (Fletcher, Lyon, Fuchs, & Barnes, 2007). Σύμφωνα με το εκπαιδευτικό μοντέλο των τριών βαθμίδων πρόληψης (preventative three-tiered model), κεντρικός άξονάς του είναι η παροχή επαρκούς και κατάλληλης στήριξης με βάση τις ανάγκες σε κάθε βαθμίδα πρόληψης (όσο αυξάνεται η βαθμίδα πρόληψης τόσο περισσότερες είναι ανάγκες στήριξης και παρέμβασης). Με άλλα λόγια, το εκπαιδευτικό μοντέλο πρόληψης εστιάζεται στην εξασφάλιση αποτελεσματικής διδασκαλίας και στη μείωση του αριθμού των μαθητών με σοβαρές μαθησιακές και συμπεριφορικές δυσκολίες.

Η παρούσα έρευνα επικεντρώθηκε στη δευτεροβάθμια πρόληψη κι εξέτασε την επίδραση της στρατηγικής της επαναλαμβανομένης ανάγνωσης με υποστήριξη στην ανάπτυξη της αναγνωστικής ικανότητας τεσσάρων παιδιών (3 αγόρια, 1 κορίτσι) ηλικίας από 7:0 χρόνων έως και 7:9 μηνών. Τρία παιδιά βρίσκονταν σε κίνδυνο ανάπτυξης μαθησιακών δυσκολιών (ΜΔ) ενώ το τέταρτο παιδί παρουσίαζε ΜΔ. Η αναγνωστική ικανότητα ορίστηκε με τρεις εξαρτημένες μεταβλητές: αναγνωστική ευχέρεια, ακρίβεια και κατανόηση. Οι λειτουργικοί ορισμοί των εξαρτημένων μεταβλητών ήταν ορθές λέξεις το λεπτό (ολλ), λανθασμένες λέξεις το λεπτό (λλλ) και ορθές ελλείψεις προτάσεις κατανόησης (επκ). Για τη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της παρέμβασης στις τρεις εξαρτημένες μεταβλητές χρησιμοποιήθηκε ο ατομικός πειραματικός σχεδιασμός των πολλαπλών βασικών επιπέδων με πειραματοπρόσωπα (multiple-baseline-across-subjects design) (Baer et al, 1968).

Η έρευνα εξελίχθηκε σε τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο περιλαμβάνονταν ο προέλεγχος κατά τον οποίο έγινε η επιλογή των συμμετεχόντων μέσω της χορήγησης δυο σταθμισμένων δοκιμών αξιολόγησης: (α) του τεστ Αναγνωστικής Ικανότητας – Τάφα (Τάφα, 1995) και (β) του Early Reading Skills - Assessment Battery (Papadopoulos & Spanoudis, 2007). Η χορήγηση των τεστ αποσκοπούσε στην ανίχνευση των αναγνωστικών προβλημάτων και την αξιολόγηση της αναγνωστικής ευχέρειας των μαθητών. Το δεύτερο στάδιο σηματοδοτούσε την έναρξη της Α΄ πειραματικής φάσης (δηλ. του βασικού επιπέδου) με την εφαρμογή της σιωπηρής ανάγνωσης και τη χρονομετρημένη αξιολόγηση. Το τελευταίο στάδιο περιλάμβανε τη Β΄ πειραματική φάση με την εφαρμογή της παρέμβασης της επαναλαμβανόμενης ανάγνωσης. Οι μαθητές έλαβαν έξι μέχρι 17 συναντήσεις παρέμβασης. Η διάρκεια κάθε συνάντησης ήταν 20 λεπτά και περιλάμβανε εναλλάξ αναγνωστικές επαναλήψεις ανάμεσα στην ερευνητρία-υποστηρίκτρια και τον αρχάριο αναγνώστη, άμεση ανατροφοδότηση (καθοδηγημένη διαδικασία διόρθωσης λαθών και θετική ενίσχυση) και καταγραφή των αποτελεσμάτων σε γραφική παράσταση.

Κατά την ολοκλήρωση της πειραματικής έρευνας αξιολογήθηκε η κοινωνική της εγκυρότητας, η οποία αναφέρεται στην κοινωνική σημασία και τη χρησιμότητα των ερευνητικών στόχων, διαδικασιών και συμπερασμάτων. Η αξιολόγηση έγινε με ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις. Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων ανέδειξαν τη θετική στάση και ικανοποίηση των συμμετεχόντων για την παρέμβαση.

Με βάση την οπτική και στατιστική ανάλυση των δεδομένων εντοπίστηκε μια λειτουργική σχέση ανάμεσα στην παρέμβαση και σε κάθε εξαρτημένη μεταβλητή. Περαιτέρω, τα μεγέθη επίδρασης (effect sizes) των τριών εξαρτημένων μεταβλητών ήταν μεγάλα (ολλ, 3.4 -7.7, λλλ, 1.5-2.1, επκ, 1.3-4.1). Η αξιοπιστία των μετρήσεων για κάθε εξαρτημένη μεταβλητή ανά συμμετέχοντα καθώς και η διατήρηση της ακεραιότητας της παρέμβασης ήταν ψηλές: 92.7%-100% και 98.25%, αντιστοίχως.

Τέλος, η συγκεκριμένη παρουσίαση θα αναφερθεί στους περιορισμούς της έρευνας και θα εισηγηθεί τρόπους αξιοποίησης των εμπειρικών αποτελεσμάτων για βελτίωση της εκπαιδευτικής πράξης και ομαλότερης συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς μαθησιακές και συμπεριφορικές δυσκολίες.

Οι επιπτώσεις των ειδικών μονάδων στην ένταξη παιδιών με αναπηρίες: Μία μελέτη περίπτωσης στην Κύπρο

*Περίδου Μύρια
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η Κύπρος παραδοσιακά έχει αναπτύξει ένα δυαδικό εκπαιδευτικό σύστημα, στο οποίο διαχωρίζονταν τα παιδιά με 'ειδικές ανάγκες' από τα υπόλοιπα και περιθωριοποιούνταν σε ειδικά σχολεία και ιδρύματα. Με τη νομοθεσία «Περί Αγωγής και Εκπαίδευσης Παιδιών με Ειδικές Ανάγκες» του 1999 τα παιδιά με αναπηρίες απέκτησαν το δικαίωμα να φοιτούν στα γενικά σχολεία μαζί με τους συνομηλίκους τους. Μία από τις κύριες πρόνοιες της νομοθεσίας είναι η ύπαρξη ειδικών μονάδων στο γενικό σχολείο, στις οποίες τα παιδιά με αναπηρίες λαμβάνουν ατομική υποστήριξη, ενώ παράλληλα είναι ενταγμένα σε μερικά μαθήματα στη γενική τους τάξη. Η παρουσίαση αφορά την έρευνα του μεταπτυχιακού μου στο Institute of Education – University of London, και μελετά τις επιπτώσεις της ειδικής μονάδας σε τέσσερα παιδιά με αναπηρίες μέσα από μια μελέτη περίπτωσης. Η κριτική ανάλυση της νομοθεσίας, η παρατήρηση των παιδιών στην ειδική μονάδα και τις γενικές τάξεις, και οι ημι-δομημένες συνεντεύξεις με την διευθύντρια, ειδικές και γενικές δασκάλες και συννοδούς αποτελούν την ποιοτική συλλογή δεδομένων για την έρευνα. Παρόλο που η ανάλυση των αποτελεσμάτων αποκάλυψε διαφορές ανάμεσα στις απόψεις των συμμετεχόντων ως προς την υπάρχουσα νομοθεσία και τον ορισμό της ένταξης, η πλειονότητα συμφωνούσε για το ρόλο της ειδικής μονάδας ως το διαμεσολαβητή που διευκολύνει την ένταξη των παιδιών στο γενικό σχολείο. Τα αποτελέσματα έδειξαν ωστόσο ότι η χωρική μετακίνηση των παιδιών με αναπηρίες από τις γενικές τάξεις στην ειδική μονάδα είχε σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική και εκπαιδευτική τους ανάπτυξη. Ακόμη, ο ρόλος του γενικού εκπαιδευτικού αποδείχτηκε κρίσιμος, αφού οι απόψεις και συμπεριφορά του, η διαφοροποίηση του τρόπου διδασκαλίας και εκπαιδευτικού υλικού, και η ενημέρωση των παιδιών χωρίς αναπηρίες μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά ως προς την ένταξη των παιδιών. Ουσιαστικά, η έρευνα έδειξε ότι η επιτυχία ή αποτυχία της ένταξης εξαρτάται από ποικίλους παράγοντες, και έτσι η ολοκλήρωση της μελέτης γέννησε περαιτέρω ερευνητικά ερωτήματα, που πρέπει να μελετηθούν μέσα από μια μεγαλύτερης διάρκειας ποιοτική έρευνα. Η διασαφήνιση των παραγόντων που λειτουργούν αρνητικά στην ένταξη και οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό των παιδιών με αναπηρίες εντός του σχολικού περιβάλλοντος είναι απαραίτητη, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη το κοινωνικό πλαίσιο. Εντοπίζοντας τους παράγοντες που δυσχεραίνουν την προσπάθεια για ενιαία εκπαίδευση, όπως η υπάρχουσα νομοθεσία, το αναλυτικό πρόγραμμα και η ελλιπής κατάρτιση των εκπαιδευτικών,

κάνουμε βήματα προς την αλλαγή και τη δημιουργία σχολείων που σέβονται και εκτιμούν τη διαφορετικότητα.

Οικογενειακά προβλήματα και προβλήματα συμπεριφοράς: Μια μελέτη περίπτωσης

Πολυδώρου Έμιλυ & *Φτιάκα Ελένη*
Πανεπιστήμιο Κύπρου *Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Το παιδί που μελετήσαμε είναι μαθητής της Δ' τάξης του δημοτικού σχολείου και αντιμετωπίζει σοβαρά συμπεριφορικά προβλήματα στο σπίτι και το σχολείο. Στο σπίτι έχει μάθει να γίνεται πάντα το δικό του και στο σχολείο, παρουσιάζει αντικοινωνική και επιθετική συμπεριφορά, τόσο με τους δασκάλους, όσο και με τους συμμαθητές του με αποτέλεσμα να έχουν παρατηρηθεί 5 σοβαρά περιστατικά. Μελετήσαμε τη συμπεριφορά του μαθητή στο σχολικό χώρο χρησιμοποιώντας παρατήρηση και συνέντευξη προσπαθώντας να εξακριβώσουμε κατά πόσο η αντιμετώπιση του μαθητή στο σχολείο ήταν βοηθητική και εάν γίνονταν προσπάθειες βελτίωσης της ακαδημαϊκής όσο και κοινωνικής συμπεριφοράς του. Μέσα από τις παρατηρήσεις και τις συνεντεύξεις φαίνεται να προκύπτει ότι η προβληματική συμπεριφορά, οφείλεται στα προβλήματα που παρατηρούνται στο σπίτι. Το θεωρητικό υπόβαθρο της έρευνας στηρίχθηκε σε κυπριακή και διεθνή βιβλιογραφία της αναπηρίας και της ένταξης η οποία προέκυψε κατά τη διάρκεια της μελέτης μας στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα της Ενιαίας Εκπαίδευσης.

Η συμβολή του θεατρικού παιχνιδιού στην ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων των παιδιών με ελαφριά και μέτρια νοητική καθυστέρηση

Σαββίδου Εύη *Κουρέα Λευκή* *Κοντοβούρκη Σταυρούλα*
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο *Υπουργείο Παιδείας και* *Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο*
Κύπρου *Πολιτισμού* *Κύπρου*

Το θεατρικό παιχνίδι συνιστά εναλλακτική εκπαιδευτική προσέγγιση για τη διδασκαλία και τη δημιουργική απασχόληση των παιδιών με ελαφρά και μέτρια νοητική καθυστέρηση (NK) (Kennedy, 1990; McCullough, 1988). Η παρούσα έρευνα εξέτασε τη συμβολή του θεατρικού παιχνιδιού στην ανάπτυξη επικοινωνιακών δεξιοτήτων σε παιδιά με ελαφριά ως μέτρια NK (2 αγόρια με μέτρια NK και 1 κορίτσι με ελαφριά NK). Ειδικότερα, η έρευνα διερεύνησε τη συμβολή του θεατρικού παιχνιδιού στις δεξιότητες επικοινωνίας σχετικές με το γνωστικό και συναισθηματικό τομέα.

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί παρεμβατική έρευνα κατά την οποία αξιοποιήθηκαν τρεις μελέτες περίπτωσης για τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Δεδομένα συλλέχθηκαν μέσα από μη συμμετοχικές παρατηρήσεις και ημιδομημένες συνεντεύξεις. Διεκπεραιώθηκαν 30 συναντήσεις για τη συλλογή δεδομένων σε διάστημα έξι εβδομάδων. Ο προγραμματισμός και η στοχοθέτηση των εργαστηρίων θεατρικού παιχνιδιού έγινε μεταξύ της πρώτης ερευνήτριας και της δραματοθεραπεύτριας του σχολείου. Κατά την εφαρμογή της παρέμβασης, διατηρώντας αμέτοχο ρόλο η πρώτη ερευνήτρια κατέγραφε τις συμπεριφορές των τριών μαθητών. Κάθε συνάντηση θεατρικού παιχνιδιού απαρτιζόταν από τέσσερα μέρη:

(α) "απελευθέρωση": τα παιδιά προετοιμάζονταν σωματικά και ψυχολογικά για να «εισαχθούν» στο παιχνίδι με τη βοήθεια των κινητικών παιχνιδιών, της σωματικής έκφρασης και της μάθησης μέσω των αντικειμένων. (β) "παιχνίδι ρόλων": τα παιδιά

επέλεξαν τους ρόλους που θα είχαν στη δραστηριότητα και άκουγαν απλές πληροφορίες για το τι θα γινόταν στη συνέχεια. (γ) "παρουσίαση δρώμενου": τα παιδιά έχοντας συγκεκριμένο ρόλο μπορούσαν να τον ερμηνεύσουν, σχηματίζοντας ομάδες ρόλων και καθορίζοντας το θέμα και την υπόθεση της μικρής παράστασης. (δ) "αξιολόγηση/επανατροφοδότηση": τα παιδιά συζητούσαν με τη δραματοθεραπεύτρια τις δραστηριότητες που προηγήθηκαν, εξέφραζαν τα συναισθήματα που ένιωσαν και μιλούσαν για το δικό τους ρόλο. Τα θέματα του θεατρικού παιχνιδιού ήταν βασισμένα στην καθημερινή ζωή και αναφέρονταν στις έννοιες της συνεργασίας και της ομαδικής σκέψης για την επίλυση ενός προβλήματος ή την προετοιμασία και τη διοργάνωση μιας επίσκεψης ή μιας εκδρομής (π.χ. «οι ιατροί», «μια περιπετειώδης εκδρομή», «βαρκαδά για ψάρεμα», «επίσκεψη στην υπεραγορά της γειτονιάς»). Για την ανάλυση και κωδικοποίηση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό πρόγραμμα Atlas.

Μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων προέκυψαν έξι κατηγορίες για κάθε μελέτη περίπτωσης: α) συνομιλία - συνεργασία: Τα παιδιά επικοινωνούσαν όλο και περισσότερο μεταξύ τους και αυτό ήταν εμφανές όταν κατά τη διάρκεια των συναντήσεων σχημάτιζαν ζευγάρια. Αρχικά οι διάλογοι τους ήταν μικροί και σύντομοι, αλλά στην πορεία οι συζητήσεις που έκαναν ήταν μεγαλύτερης διάρκειας. β) Εκφραστικότητα: Έμαθαν να εκφράζουν τις απόψεις τους, να επαναλαμβάνουν κάτι για να το κατανοήσουν καλύτερα, να διατυπώνουν ερωτήσεις και να εξηγούν αυτά που έλεγαν στους συμμαθητές τους. γ) Ατομικός τρόπος σκέψης: με το θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά έδιναν πιο 'προσωπικές' και ευρηματικές λύσεις στα προβλήματα που προέκυπταν μέσα από τα δρώμενα, γίνονταν δημιουργικά ως προς τα δρώμενα, συνεργάσιμα και ευρηματικά σε τυχόν δυσκολίες που προέκυπταν. δ) Εκδήλωση συναισθημάτων: κατανόησαν τα διάφορα συναισθήματα, απέκτησαν αυτοπεθαρχία, θάρρος, υπομονή, καθώς επίσης απαλλάχτηκαν από τη δισταχτικότητα. Ακόμη απέκτησαν εμπιστοσύνη τόσο στον εαυτό τους όσο και στους άλλους, μείωσαν την αντιδραστική συμπεριφορά και την τάση για απομόνωση. ε) Γνωστικός τομέας: το λεξιλόγιο των παιδιών εμπλουτίστηκε, ήταν φανερό η χρήση στερεότυπων εκφράσεων και λέξεων.

Τέλος, η παρούσα εισήγηση θα αναφερθεί στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των αποτελεσμάτων της παρεμβατικής έρευνας που αποσκοπούν στη βελτίωση της συνεκπαίδευσης παιδιών με και χωρίς ΝΚ στα γενικά σχολεία.

Ιδεολογίες για τη γλώσσα στις κυπριακές εφημερίδες: Η περίπτωση του γραμματισμού

Σελιά Άννα & Ιωαννίδου Έλενα
Πανεπιστήμιο Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ο τίτλος της παρούσας εργασίας « Ιδεολογίες για τη γλώσσα στις κυπριακές εφημερίδες» έχει δύο σημασίες. Η πρώτη παράμετρος, η οποία είναι πιο εύκολο να εντοπιστεί, αφορά στις αντιλήψεις που μπορεί να έχουν διάφορες κοινωνικές ομάδες για τις ιδιότητες της γλώσσας Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ιδεολογίας της γλώσσας είναι η διαμάχη κοινής- διαλέκτου. Η δεύτερη πτυχή, της γλωσσικής ιδεολογίας, αναφέρεται στο ότι μια ιδεολογία ενέχεται στη γλώσσα, ότι υπάρχει εντός της, ότι είναι εν-γραμμένη σ' αυτή. Αυτή η απόκρυφη δύναμη του λόγου, μελετήθηκε από τον Van Dijk (1991, 1997) και τον Fairclough (1989) οι οποίοι ασχολήθηκαν με τον λόγο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (media discourse). Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση της έννοιας του εγγραμματισμού (όπως αυτή εξηγείται από τη σύγχρονη βιβλιογραφία) μέσα από τον

έντυπο δημοσιογραφικό λόγο. Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος ήταν: Να βρεθούν οι κοινοί άξονες που απασχολούν τις κυπριακές εφημερίδες σχετικά με τον εγγραμματισμό και να μελετηθεί το κατά πόσον ο λόγος που χρησιμοποιούν συνδέεται με την ιδεολογία τους. Για την πραγμάτωση της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα των τελευταίων δέκα ετών από τρεις κυπριακές ημερήσιες εφημερίδες. Έχοντας ως γνώμονα την «κοινή γνώμη» για την πολιτική ιδεολογία των εφημερίδων, επιλέχθηκε μια εφημερίδα που να ενστερνίζεται και να εκφράζει τις απόψεις του αριστερού χώρου (Η Χαραυγή,) μια που να θεωρείται «κεντρώα» (Ο Πολίτης,) και μια που κατά καιρούς να συμμερίζεται τις απόψεις της «δεξιάς» (Η Σημερινή). Στο πρώτο μέρος, νοηματική επεξεργασία, γίνεται ομαδοποίηση των θεμάτων για την κάθε εφημερίδα για να φανούν τα κυρίαρχα ζητήματα που θίγει η καθεμιά. Στη συνέχεια, έγινε προσπάθεια για να διαφανεί το αν συγκλίνουν οι τρεις εφημερίδες στα ζητήματα που τις απασχολούν. Η θέση με τη συχνότερη εμφάνιση στις τρεις εφημερίδες είναι ότι η γλώσσα κινδυνεύει από τα γλωσσικά δάνεια. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι θεματικοί άξονες των κειμένων δεν εξήχθησαν μόνο από τον τίτλο τους, αλλά από ολόκληρο το κείμενο. Το δεύτερο μέρος, γλωσσική ανάλυση, στηρίζεται στο ότι η ιδεολογία μιας εφημερίδας εμφανίζεται σε πολλά επίπεδα του λόγου της (π.χ. μορφολογικό, λεξιλογικό). Ένα δημοσιογραφικό κείμενο που προσπαθεί να πείσει το κοινό σχετικά με ένα θέμα, χρησιμοποιεί πολλούς μηχανισμούς για να το πετύχει. Μέσα από την ανάγνωση των κειμένων εντοπίστηκαν άξονες- τρόποι με τους οποίους η κάθε εφημερίδα υποστηρίζει τη θέση της γύρω από τα γλωσσικά ζητήματα.

Επιστημολογικές πεποιθήσεις και επίδοση σε αριθμητικά έργα με το μηδέν

Σοφοκλέους Παρασκευή & Φιλίππου Γιώργος
Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Κύπρου

Παρά τη διαρκώς εντεινόμενη έρευνα αναφορικά με τη δομή των επιστημολογικών πεποιθήσεων (ΕΠ) των μαθητών και των εκπαιδευτικών, πολύ λίγες έρευνες ασχολήθηκαν με τις ΕΠ των μαθητών δημοτικού για τα μαθηματικά, και ελάχιστες στο δικό μας πολιτισμικό περιβάλλον. Στην εργασία αυτή εξετάζεται η δομή των ΕΠ των μαθητών δημοτικού για τα μαθηματικά και η σχέση των ΕΠ με την επίδοση των μαθητών σε δοκίμιο με αριθμητικά έργα. Σε 205 μαθητές Ε΄ και Στ΄ τάξης δημοτικού χορηγήθηκε κλίμακα μέτρησης των ΕΠ και δοκίμιο με αριθμητικά έργα που περιλάμβαναν το μηδέν. Η διερευνητική παραγοντική ανάλυση ανέδειξε πέντε παράγοντες ΕΠ: προέλευση της γνώσης, προσπάθεια και χρόνος μάθησης των μαθηματικών, ικανότητα μάθησης, σταθερότητα και δομή της μαθηματικής γνώσης. Επιβεβαιώθηκαν, δηλαδή, και οι πέντε παράγοντες ΕΠ, περιλαμβανομένης και της πηγής της γνώσης, που δεν είχε εντοπιστεί στις έρευνες που έγιναν στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής. Το αποτέλεσμα αυτό δείχνει ότι η δομή των ΕΠ των μαθητών δημοτικού είναι το ίδιο περίπλοκη και σύνθετη όπως των μεγαλύτερων μαθητών και των εκπαιδευτικών. Όσο αφορά την επίδοση των μαθητών στο δοκίμιο που δόθηκε βρέθηκε υψηλή στα έργα πρόσθεσης και πολλαπλασιασμού με έναν όρο το μηδέν, περιορισμένη στο έργο: "3-0=_", και πολύ χαμηλή στο έργο: "0-9=_". Στα έργα διαίρεσης είχαν υψηλή επιτυχία στο έργο: "0:8=_", αλλά απέτυχαν πλήρως στα έργα: "8:0 = _" και "0:0 = _". Ακόμη, η παλινδρομική ανάλυση έδειξε ότι ο παράγοντας προέλευση της γνώσης προβλέπει την επίδοση στα έργα του δοκιμίου. Δηλαδή, οι μαθητές που δεν αναμένουν τα μαθηματικά από τη αυθεντία, αλλά τα θεωρούν αποτέλεσμα εμπειρίας και κριτικής σκέψης, έχουν καλύτερη επίδοση στα έργα του δοκιμίου. Τα

ευρήματα υποδεικνύουν την ανάγκη περαιτέρω μελέτης των ΕΠ των μαθητών του δημοτικού σχολείου ως προς τα μαθηματικά.

**Έρευνα, πολιτική και πράξη για τη διαχείριση μιας εκπαιδευτικής 'αλλαγής':
Η ένταξη των Ρομά στο ελληνοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα**

<i>Συμεού Λοΐζος</i>	<i>Καραγιώργη Γιασεμίνα</i>	<i>Ρουσουνίδου Ελένη</i>
<i>Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο</i>	<i>Υπουργείο Παιδείας και</i>	<i>Υπουργείο Παιδείας και</i>
<i>Κύπρου</i>	<i>Πολιτισμού</i>	<i>Πολιτισμού</i>

Το άρθρο αυτό παρουσιάζει και συζητά τα εμπειρικά ευρήματα για την ένταξη των Ρομά στο ελληνοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα όπως αυτά προέκυψαν στο πλαίσιο της διεξαγωγής του ευρωπαϊκού προγράμματος INSETRom (<http://www.iaie.org/insetrom>). Η συλλογή των δεδομένων έγινε κατά μεταξύ 2007 και 2009 και περιλάμβανε συνεντεύξεις από παιδιά και γονείς Ρομά και εκπαιδευτικούς, όπως επίσης και ερωτηματολόγια τα οποία συμπλήρωσαν οι εκπαιδευτικοί πριν και μετά τη συμμετοχή τους σε ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση που οργανώθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος. Τα ευρήματα υποδεικνύουν ότι παρά την εξαγγελία εκπαιδευτικής πολιτικής για την ένταξη όλων των παιδιών στο σχολικό σύστημα ανεξαρτήτως κοινωνικής και εθνοπολιτισμικής καταγωγής και προέλευσης, και παρά την εφαρμογή σχετικών υποστηρικτικών μέτρων και εκπαιδευτικών παρεμβάσεων στα συγκεκριμένα σχολεία, τα παιδιά των Ρομά εμφανίζονται περιθωριοποιημένα μέσα στο σχολικό περιβάλλον- τόσο στο μαθησιακό τομέα όσο και στον κοινωνικό. Σχολείο και οικογένειες των Ρομά χρησιμοποιούν εκ διαμέτρου αντίθετες ρητορικές για την ερμηνεία της εκπαιδευτικής περιθωριοποίησης των παιδιών Ρομά μέσα στο σχολείο. Οι εκπαιδευτικοί, παρά τον ενστερνισμό της πολιτικής ένταξης των Ρομά στο ελληνοκυπριακό σχολείο, αποδίδουν αφενός -και κατά κύριο λόγο- την εκπαιδευτική περιθωριοποίηση των Ρομά σε πολιτισμικά τους 'ελλείμματα': ελλειμματικό ενδιαφέρον και κίνητρα για το σχολείο και την εκπαίδευση, ελλειμματική σχολική φοίτηση και προβληματικές κοινωνικές συμπεριφορές, και ελλειμματικές δεξιότητες προσαρμογής στον τρόπο και μεθόδους λειτουργίας του σχολείου. Αφετέρου πιστάνουν το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα με αδυναμία να αναγνωρίσει αυτά τα 'ελλείμματα' και να παρέμβει καταλυτικά τόσο σε επίπεδο πολιτικής όσο και σε σχέση με την επιμόρφωσή τους σε θέματα που αφορούν στην ένταξη των Ρομά στο εκπαιδευτικό σύστημα. Από την πλευρά τους, παιδιά και γονείς Ρομά, επικαλούνται την ίδια τη σχολική κουλτούρα για να ερμηνεύσουν την εκπαιδευτική τους περιθωριοποίηση: σχολικός εκφοβισμός, γλωσσική και πολιτισμική ομοιογένεια και σχολική -και εξ αυτού ευρύτερη- κοινωνική απομόνωση. Το άρθρο, αφού παρουσιάσει τα ευρήματα του συγκεκριμένου Προγράμματος στην Κύπρο, συζητά πώς αυτά δύνανται να αξιοποιηθούν από πλευράς περεταίρω τοπικής και συγκριτικής έρευνας, όπως επίσης από πλευράς χάραξης τοπικής εκπαιδευτικής και κοινωνικής πολιτικής, αλλά και καθημερινής εκπαιδευτικής πράξης. Τα ευρήματα της εφαρμογής του Προγράμματος στην Κύπρο, όπως αυτά περιγράφονται στο άρθρο αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και αξία μετά τη μερική άρση της διακίνησης ένθεν κακείθεν της διαχωριστικής γραμμής τον Απρίλη του 2003 και της μετακίνησης σημαντικού αριθμού Ρομά στις ελεγχόμενες από την Κυπριακή Δημοκρατία περιοχές της Κύπρου και της ένταξής τους στο ελληνοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα. Η μελέτη της περίπτωσης της ένταξης στο ελληνοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα των Ρομά -οι οποίοι σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας θεωρούνται μέλη της τουρκοκυπριακής κοινότητας- και της διαχείρισής της 'αλλαγής' αυτής μπορεί να συνδράμει στην κριτική μελέτη του εκπαιδευτικού συστήματος ως προς την πολιτική και πρακτική του για τη

συμπερίληψη των Τουρκοκυπρίων σε αυτό στο πλαίσιο μιας συνολικής επίλυσης του κυπριακού προβλήματος, αλλά και όλων των 'Άλλων' που δεν ανήκουν στην επικρατούσα εθνοπολιτισμική ομάδα.

Η διαφοροποίηση στο γλωσσικό μάθημα: Δυνατότητες και περιορισμοί του μαθήματος της Σχολικής Εμπειρίας

Συμεωνίδου Σιμώνη & Κυριακίδη Έλενα
Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το άρθρο πραγματεύεται το θέμα της προετοιμασίας των προπτυχιακών φοιτητών παιδαγωγικής κατεύθυνσης για την απόκτηση των βασικών δεξιοτήτων διαφοροποίησης για το γλωσσικό μάθημα. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος της Σχολικής Εμπειρίας του Τμήματος Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου το εαρινό εξάμηνο 2008. Στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι τελειόφοιτοι φοιτητές είναι σε θέση να σχεδιάζουν διδασκαλίες υιοθετώντας τις βασικές αρχές της διαφοροποίησης και να τις προσαρμόζουν αποτελεσματικά στο γνωστικό αντικείμενο του γλωσσικού μαθήματος. Για το σκοπό αυτό, προηγήθηκε συνδιδασκαλία από δύο εκπαιδευτριες με διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (Ενιαία Εκπαίδευση και Διδακτική της Ελληνικής Γλώσσας) ώστε οι φοιτητές να έχουν την ευκαιρία να συνδέσουν αποτελεσματικά τις πληροφορίες περί διαφοροποίησης με τις απαιτήσεις του γλωσσικού μαθήματος. Στο άρθρο επεξηγείται αναλυτικά η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε (περιεχόμενο συνδιδασκαλίας, συλλογή και ανάλυση δεδομένων). Στη συνέχεια αναλύονται και σχολιάζονται κριτικά δύο παραδείγματα διδασκαλιών που ετοιμάστηκαν από δύο συμμετέχουσες στην έρευνα. Τέλος, συνοψίζονται τα κοινά μεθοδολογικά προβλήματα που εντοπίζονται στις διδασκαλίες των τελειόφοιτων προπτυχιακών φοιτητών και ακολουθεί συζήτηση σχετικά με τον τρόπο που προσεγγίζεται το θέμα της διαφοροποίησης στην προπτυχιακή εκπαίδευση.

Οι παράγοντες που συνθέτουν την επαγγελματική ικανοποίηση των φοιτητών του Τμήματος Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου

Σωκράτους Μιχάλης
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η «επαγγελματική ικανοποίηση» είναι μια έννοια στενά συνδεδεμένη με την ψυχική υγεία των ατόμων (Κάντας, 1993). Οι επιστημονικές απόψεις για τη φύση της δίστανται, αφού κάποιιοι την αντιμετωπίζουν ως μια μονοδιάστατη έννοια που χαρακτηρίζεται από σφαιρικότητα, ενώ άλλοι της αποδίδουν σύνθετο και πολυδιάστατο χαρακτήρα. Δύο θεωρητικές σχολές λειτούργησαν ως το βασικό πλαίσιο στο οποίο κινήθηκε η έρευνα για την επαγγελματική ικανοποίηση. Η πρώτη θεωρητική σχολή λειτούργησε ουσιαστικά ως ο μηχανισμός μέτρησης των επιπέδων επαγγελματικής ικανοποίησης ή δυσαρέσκειας των εργαζομένων (March & Simon, 1958). Με διάφορες διαδικασίες έγινε προσπάθεια μέτρησης της διαφοράς ανάμεσα στις αντιλήψεις και τις αξίες που σχετίζονται με την εργασία και στα όσα συμβαίνουν πραγματικά σ' αυτή και μελετήθηκαν οι ψυχολογικές συνέπειες που προκύπτουν, μέσα στα πλαίσια της θεωρίας της γνωστικής ασυμφωνίας (Fenstinger, 1957· Smith et al., 1969). Η δεύτερη θεωρητική σχολή εστίασε το ενδιαφέρον της στον καθορισμό των παραγόντων που συμβάλλουν στην ικανοποίηση ή τη

δυσaréσκεια των εργαζομένων. Αυτό είχε ως συνέπεια τη δημιουργία μοντέλων, τα οποία συσχετίζουν διάφορους συνδυασμούς προσωπικών, εργασιακών, κοινωνικών ή άλλων παραγόντων με την ικανοποίηση ή τη δυσaréσκεια των εργαζομένων. Οι παράγοντες αυτοί αξιοποιήθηκαν ως ανεξάρτητες μεταβλητές κατά τις ερευνητικές προσπάθειες ώστε να εντοπισθούν αιτιώδεις σχέσεις με αυτούς και τα επίπεδα της επαγγελματικής ικανοποίησης των εργαζομένων (Agho et al., 1993· Glisson και Durick, 1988· Herzberg, 1966· Quarstein et al., 1992).

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η ανάπτυξη ενός δομικού μοντέλου που θα συνδυάζει τις δύο υπάρχουσες θεωρητικές σχολές της επαγγελματικής ικανοποίησης: αυτής που ελέγχει τη διαφορά της αναμενόμενης με την πραγματική επαγγελματική ικανοποίηση (discrepancy theory) στα πλαίσια της γνωστικής ασυμφωνίας (Festinger, 1957) και εκείνης που αναζητεί το συνδυασμό των παραγόντων που συνθέτουν την επαγγελματική ικανοποίηση (situational model) (Agho et al., 1993· Glisson & Durick, 1988· Quarstein et al., 1992). Με αυτό τον τρόπο επιχειρείται επιβεβαίωση και προέκταση των θεωριών των Herzberg (1966) και Dinham και Scott (2000), οι οποίοι αναζήτησαν παράγοντες που συνθέτουν την επαγγελματική ικανοποίηση. Παράλληλα, επιδιώκεται ο συνδυασμός των θεωριών αυτών και της επέκτασής τους με τη θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας του Festinger (1957).

Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας μελετήθηκε η επαγγελματική ικανοποίηση 178 τεταρτοετών φοιτητών του Τμήματος Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κύπρου Χρησιμοποιήθηκε ποσοτική μεθοδολογία. Η ανάλυση με τη χρήση δομικών εξισώσεων καταδεικνύει πως τρεις παράγοντες συνθέτουν την επαγγελματική ικανοποίηση των νεοδιορισθέντων εκπαιδευτικών και των φοιτητών. Οι παράγοντες αυτοί είναι: τα «δομικά χαρακτηριστικά του διδασκαλικού επαγγέλματος», τα «χαρακτηριστικά του χώρου εργασίας» και τα «χαρακτηριστικά του επαγγέλματος». Φαίνεται, επίσης πως η επαγγελματική ικανοποίηση είναι ένας παράγοντας ανώτερης τάξης που προκύπτει από τη σύνθεση τριών διακριτών παραγόντων, οι οποίοι παρουσιάζουν ισχυρή συσχέτιση μεταξύ τους.

Συγκριτική μελέτη των απόψεων προπτυχιακών εκπαιδευτικών δημοτικής εκπαίδευσης για τη φύση της Επιστήμης μέσα από τρεις διαφορετικές πηγές δεδομένων

Τζιαλλή Δώρα
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Λουκά Λουκάς
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Ζαχαρία Ζαχαρίας
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η κατανόηση των χαρακτηριστικών της φύσης της επιστήμης αποτελεί σημαντικό κομμάτι του επιστημονικού αλφαριθμητισμού (NRS, 1996). Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τη φύση της επιστήμης επηρεάζουν τη μάθηση των μαθητών τους (AAAS, 1993) και οι εκπαιδευτικοί συχνά κατέχουν ανεπαρκείς απόψεις για τη φύση της επιστήμης (Abd-El-Khalick & BouJaoude, 1997; Pomeroy, 1993).

Σήμερα επικρατούν τρεις προοπτικές που αφορούν την ανάπτυξη της κατανόησης των απόψεων για τα χαρακτηριστικά της φύσης της επιστήμης. Η πρώτη, θεωρεί ότι η κατανόηση αυτή χαρακτηρίζεται από στάδια εξελικτικής ανάπτυξης, ακολουθώντας πορεία όπως αυτή της γνωστικής ανάπτυξης (King & Kitchener, 2004). Η δεύτερη, θεωρεί ότι οι αντιλήψεις για τη φύση της επιστήμης αναπτύσσονται ως πεποιθήσεις για ένα αριθμό (ημι-) ανεξάρτητων διαστάσεων (Hofer & Pintrich, 1997). Η τρίτη, θεωρεί ότι οι απόψεις αυτές σχηματίζονται από επιστημολογικούς πόρους, στοιχεία μικρότερου γνωστικού μεγέθους από τα στάδια ανάπτυξης ή τις πεποιθήσεις (Hammer & Elby, 2002;

Louca, Elby, Hammer & Kagey, 2004). Συνεπώς, οι άνθρωποι κατέχουν ποικιλία επιστημολογικών πόρων οι οποίοι ενεργοποιούνται ή όχι ανάλογα με το συγκεκριμένο.

Η παρούσα έρευνα διερεύνησε συγκριτικά τις απόψεις 94 προπτυχιακών δασκάλων για τα χαρακτηριστικά της φύσης της επιστήμης μέσα από τρεις πηγές δεδομένων: (α) συνέντευξη για το τι είναι επιστήμη, (β) συζήτηση για την επίλυση ενός προβλήματος Φυσικής, και (γ) αναστοχασμός για την επιστημονικότητα της προηγούμενης συζήτησης. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με την προσέγγιση ανάλυσης λόγου/κειμένου (discourse analysis) με έμφαση σε τρεις πτυχές της φύσης της επιστήμης: (α) τι είναι Επιστήμη, (β) ποιο είναι το αποτέλεσμα της, και (γ) τι είναι επιστημονική γνώση. Για τη σύγκριση των απόψεων των φοιτητών ανάμεσα στις τρεις δραστηριότητες ξεχωριστά, εφαρμόσαμε τον μη παραμετρικό έλεγχο Wilcoxon Signed-Rank Test. Τα ευρήματα φανέρωσαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις απόψεις των φοιτητών ανάμεσα στις τρεις πηγές δεδομένων (Πίνακας 1) για την κάθε μία από τις 3 πτυχές που μελετήθηκαν ($p < 0,001$).

Κατά την επίλυση του προβλήματος Φυσικής, οι περισσότεροι φοιτητές (83,9%) αντιμετώπιζαν το αποτέλεσμα της επιστήμης ως ένα σύνολο από νόμους, κάτι το οποίο εξέφραζαν λιγότερο συχνά στη συνέντευξη (5,7%) και στον αναστοχασμό (8,6%). Στη συνέντευξη οι φοιτητές αντιλαμβάνονταν την επιστήμη ως ένα μέσο βελτίωσης της ποιότητας ζωής (14,3%) και ότι δίνει απαντήσεις σε ερωτήματα για φαινόμενα (20,0%), ιδέες που δεν παρουσιάστηκαν στις υπόλοιπες δραστηριότητες. Στη συνέντευξη και τον αναστοχασμό οι περισσότεροι φοιτητές χαρακτήριζαν την επιστημονική γνώση ως την ερμηνεία φυσικών φαινομένων, ενώ κατά την επίλυση του προβλήματος Φυσικής οι περισσότεροι φοιτητές (82,4%) αντιμετώπιζαν την επιστήμη ως μία διαδικασία αποδοχής ή απόρριψης θεωριών.

Τέλος, κατά την επίλυση του προβλήματος Φυσικής οι περισσότεροι φοιτητές (77,5%) αντιμετώπιζαν την επιστημονική γνώση ως τον τρόπο που ο καθένας αντιλαμβάνεται την αλήθεια για τον κόσμο, ενώ στον αναστοχασμό οι περισσότεροι (47,1%) έβλεπαν την επιστημονική γνώση ως μία κοινά αποδεκτή απάντηση σε ερωτήσεις του φυσικού κόσμου, και κατά τη συνέντευξη οι περισσότεροι (54,3%) έλεγαν ότι η επιστημονική γνώση είναι ότι μαθαίνουμε από τα πειράματα.

Τα ευρήματα αυτά υποδεικνύουν ότι οι απόψεις για τη φύση της επιστήμης πρέπει να μελετούνται σε σχέση με το συγκεκριμένο στο οποίο έχουν παρατηρηθεί, διότι είναι πιθανόν διαφορετικά συγκεκριμένα να ενεργοποιούν διαφορετικές απόψεις. Επιπρόσθετα, ενώ μέρος της έρευνας για τις απόψεις αυτές τις θεωρεί ως συνεκτικές και σταθερές γνωστικές δομές, τα ευρήματά μας μαζί με άλλες έρευνες (Louca et al, 2004) αμφισβητούν αυτό θεωρώντας ότι οι απόψεις για τη φύση της επιστήμης γίνονται ίσως καλύτερα αντιληπτές ως επιστημολογικοί πόροι των οποίων η ενεργοποίηση εξαρτάται από το συγκεκριμένο.

Πρόγραμμα Σπουδών Φυσικής Αγωγής

*Τσαγαρίδου Νίκη
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Το περιεχόμενο των Αναλυτικών Προγραμμάτων και η αποτελεσματική προσέγγιση εφαρμογής τους στα σχολεία είναι σημαντικά θέματα που προβληματίζουν την παγκόσμια εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή κοινότητα (Ennis, 2003; Lund & Tannehill, 2010). Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του νέου Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών της Φυσικής Αγωγής για τα Δημόσια σχολεία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στα νέα

Αναλυτικά Προγράμματα η Φυσική Αγωγή αντιμετωπίζεται ως ένα πολυδιάστατο γνωστικό αντικείμενο, πολύ σημαντικό για τη μαθητική ζωή των νέων αλλά και τη μετέπειτα λειτουργία τους στην κοινωνία, πέραν του σχολικού περιβάλλοντος. Πιο Συγκεκριμένα το Πρόγραμμα Σπουδών της Φυσικής Αγωγής στοχεύει στην ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων, γνώση ανάπτυξης και διατήρησης της φυσικής κατάστασης, καθώς και δραστηριοτήτων που αναπτύσσουν τη δημιουργική σκέψη, την επίλυση προβλημάτων, την επικοινωνία και τη σωστή κοινωνική συμπεριφορά. Στην εισήγηση αναλύονται οι σκοποί, οι στόχοι, οι επιδιώξεις και οι βασικές αρχές του νέου Αναλυτικού Προγράμματος. Τέλος παρουσιάζονται παιδαγωγικές εισηγήσεις για την εφαρμογή του Αναλυτικού Προγράμματος στα σχολεία.

Η λειτουργική διδασκαλία της δομής της γλώσσας στο πλαίσιο ενός προγράμματος κριτικού εγγραμματισμού

*Τσιπλάκου Σταυρούλα
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Παραδοσιακά η γλωσσική διδασκαλία είτε της πρώτης είτε της δεύτερης γλώσσας εξαντλείτο σε αποπλαισιωμένες ασκήσεις «γραμματικής», με τον όρο «γραμματική» να ταυτίζεται κατ' ουσίαν με την κλιτική μορφολογία και δευτερευόντως με τη σύνταξη, ενώ τυπικά δεν γινόταν συστηματική διδασκαλία του φωνητικού/φωνολογικού συστήματος, της παραγωγικής μορφολογίας, της αλληλεπίδρασης μορφολογίας και σύνταξης και των πραγματολογικών/υφολογικών προεκτάσεων των δομικών επιλογών. Ακόμα, η γλωσσική ποικιλότητα δεν εξεταζόταν αφού η «γραμματική» ταυτιζόταν κανονιστικά με αυτήν της πρότυπης γλώσσας. Στο πλαίσιο της «επικοινωνιακής προσέγγισης», η δομική πλευρά της γλώσσας είτε αγνοείται παντελώς είτε περιορίζεται σε αποσπασματικές δραστηριότητες μηχανιστικού τύπου. Στην παρούσα ανακοίνωση εξετάζονται τρόποι λειτουργικής αξιοποίησης της γνώσης της δομικής πλευράς της γλώσσας στο πλαίσιο ενός προγράμματος με στόχο την καλλιέργεια του κριτικού εγγραμματισμού. Ακολουθώντας αρχές της συστημικής-λειτουργικής γραμματικής του Halliday αντιμετωπίζουμε τις δομικές επιλογές, σε όλα τα επίπεδα (φωνητικό/φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό), ως μέρος της «γραμματικής» του κειμενικού είδους, και κατ' επέκταση ως ενδείκτες τόνου και πεδίου, δηλαδή όχι ως απλές εκφραστικές επιλογές αλλά ως μηχανισμούς κωδικοποίησης κοινωνικών σχέσεων, η κριτική κατανόηση των οποίων είναι αναπόσπαστο μέρος της παιδαγωγικής του κριτικού εγγραμματισμού. Στο πλαίσιο αυτό γίνονται προτάσεις για την κριτική αξιοποίηση της γλωσσικής ποικιλότητας.

Σχολική Επιθετικότητα και Θυματοποίηση: Μοντέλα Ερμηνείας με βάση τη Σχέση Γονιού-Παιδιού

*Φαίδωνος Φαίδη & Γεωργίου Στέλιος
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Σκοπός είναι η παρουσίαση και συζήτηση των τριών σχολών ερμηνείας του φαινομένου της Σχολικής Επιθετικότητας και Θυματοποίησης, όσον αφορά την κατεύθυνση της επίδρασης μεταξύ της γονεϊκής και παιδικής συμπεριφοράς. Οι πλείστες έρευνες γύρω από τη Σχολική Επιθετικότητα και Θυματοποίηση έχουν εξετάσει την επίδραση της γονεϊκής

εμπλοκής στην επιτυχία των παιδιών (parent effects models) υποστηρίζοντας ότι τα παιδιά μαθαίνουν να εκδηλώνουν επιθετική συμπεριφορά μέσω της κοινωνικής μάθησης, παρακολουθώντας δηλαδή τις καθημερινές αλληλεπιδράσεις των μελών της οικογένειάς τους. Από την άλλη, σύγχρονοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι είναι πιθανό οι γονείς να ρυθμίζουν τις ενέργειές τους με βάση τη συμπεριφορά των παιδιών τους (child effect models) και συνεπώς, η γονεϊκή συμπεριφορά ίσως αποτελεί αποτέλεσμα της διαταραχής του οικογενειακού περιβάλλοντος που προκλήθηκε λόγω των πράξεων του παιδιού. Μια τρίτη σχολή ερευνητών υποστηρίζει ότι τα παιδιά είναι τόσο παραλήπτες διαφόρων επιδράσεων από τους γονείς όσο και δημιουργοί της συμπεριφοράς των γονιών τους. Με άλλα λόγια, δημιουργείται ένας κύκλος σχέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ του παιδιού και των γονιών του, όπου τα δύο μέρη βρίσκονται σε διαρκή αλληλόδραση. Το διαδραστικό αυτό μοντέλο μπορεί να νοηματοδοτηθεί σαν ένα συνεχές διπλών κατευθύνσεων ή αμφίδρομων αλληλεπιδράσεων μεταξύ του παιδιού και του γονιού και διανοίγει νέους ερευνητικούς ορίζοντες στον ευρύτερο χώρο των κοινωνικών (και όχι μόνο) επιστημών.

Αναπτύσσοντας Προγράμματα για την Ενιαία Εκπαίδευση: Μια προσέγγιση στην πρόκληση της διαφοροποίησης

Φιλίππου Σταυρούλα & Συμεωνίδου Σιμώνη
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η εργασία αυτή συζητά ζητήματα διαφοροποίησης του αναλυτικού προγράμματος για την ενιαία εκπαίδευση, μέσα από την περίπτωση ενός μεταπτυχιακού μαθήματος κατά τη διάρκεια του οποίου οι φοιτητές/τριες καλούνται να αναπτύξουν πρόγραμμα σε μικροεπίπεδο για ενιαία τάξη, διαφοροποιώντας για μαθητή ή ομάδα μαθητών με συγκεκριμένη αναπηρία ή δυσκολίες. Περιγράφονται αρχικά οι στόχοι, το περιεχόμενο, η δομή και η οργάνωση του μαθήματος, τα οποία αντλώνται τόσο από το πεδίο της ανάπτυξης προγραμμάτων όσο και από το πεδίο της ενιαίας εκπαίδευσης. Στη συνέχεια επεξηγείται ο τρόπος με τον οποίο οι φοιτητές/τριες στηρίζονται στο να αναπτύξουν, εφαρμόσουν και αξιολογήσουν το πρόγραμμά τους και να εστιάζουν σε κάθε στάδιο στο ζήτημα της διαφοροποίησης. Ακολουθεί ανάλυση δεδομένων από αξιολογήσεις του μαθήματος από τους φοιτητές/τριες και από τις διδάσκουσες, συζητούνται οι προκλήσεις και ευκαιρίες που δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης των προγραμμάτων των φοιτητών/τριών και περιγράφονται οι αναπροσαρμογές που προέκυψαν από τις διδάσκουσες του μαθήματος ώστε η διαφοροποίηση να μην εκπίπτει σε περιορισμό της ποσότητας και της ποιότητας των μαθησιακών στόχων για τους μαθητές/τριες. Η εργασία ολοκληρώνεται με προβληματισμούς και εισηγήσεις που προέκυψαν από την εμπειρία αυτή, καθώς και εισηγήσεις ως προς το πώς η διαφοροποίηση θα μπορούσε να λαμβάνεται υπόψη εξαρχής και εγγενώς στην ανάπτυξη προγραμμάτων σε μικρο- και μακρο-επίπεδο, ιδιαίτερα στο πλαίσιο της επιχειρούμενης Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης για την ελληνοκυπριακή εκπαίδευση.

Η Αλήθεια της ‘Ευρώπης’ στο Πλαίσιο της Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης της Ελληνοκυπριακής Εκπαίδευσης: Μια Φιλοσοφική Προσέγγιση

Φιλίππου Σταυρούλα & *Χατζηπαύλου Εύη*
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου & *Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η εργασία αυτή διερευνά την ευέλικτη φύση του ευρωκεντρισμού, εστιάζοντας στην περίπτωση της υπό εξέλιξη Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης της ελληνοκυπριακής εκπαίδευσης και στον τρόπο με τον οποίο αρθρώνεται η ‘Ευρώπη’ σε επίσημα έγγραφα τα οποία γράφτηκαν κατά τη διάρκεια της μεταρρύθμισης. Σε θεωρητικό επίπεδο, υποδεικνύουμε την ειρωνεία της χρήσης της ‘Ευρώπης’ ως προτύπου για την ανάπτυξη μιας συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και αναλυτικού προγράμματος και ως μέσου νομιμοποίησης και διαχείρισης της επιχειρούμενης εκπαιδευτικής αλλαγής, νοουμένου ότι εντοπίζουμε τις φιλοσοφικές της ρίζες στις αρχές του Διαφωτισμού που συνεπάγονται ότι η ίδια η ‘Ευρώπη’ στηρίζεται σε μια αποκλειστική λογική. Για να το επιτύχουμε αυτό, έγγραφα εκπαιδευτικής πολιτικής και αναλυτικών προγραμμάτων για και γύρω από την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση από το 2004 μέχρι το Μάρτιο του 2010 αναλύθηκαν ποιοτικά με τη χρήση της ευρωπαϊκής φιλοσοφίας ως ερμηνευτικής πηγής. Συγκεκριμένα, έγινε ανάλυση περιεχομένου και ανάλυση λόγου του κειμένου των εγγράφων, αντλώντας από τον Martin Heidegger (1959, 1966, 1968, 1971, 1976, 1977)· η κριτική του της μεταφυσικής στη φιλοσοφία και η οντολογική/φαινομενολογική του προσέγγιση χρησιμοποιήθηκαν ως το ερμηνευτικό πλαίσιο ανάγνωσης των εγγράφων. Έχοντας εξερευνήσει τη ρητορική κατασκευή της ‘Ευρώπης’ στα δεδομένα, ολοκληρώνουμε την εργασία συζητώντας τις συνεπαγωγές των ευρημάτων και διατυπώνοντας εισηγήσεις για τον τρόπο διαχείρισης της εκπαιδευτικής αλλαγής και για ένα πιο συμπεριληπτικό μοντέλο εκπαίδευσης και αναλυτικών προγραμμάτων στο πλαίσιο της Κύπρου.

Η συνεισφορά του δυναμικού μοντέλου στην αντιμετώπιση και μείωση της εκφοβιστικής συμπεριφοράς

Χαραλάμπους Ανθή
Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η παρούσα έρευνα στηρίζεται σε πορίσματα εμπειρικής έρευνας που έχει διεξαχθεί στην Κύπρο και έδειξε ότι παράγοντες του δυναμικού μοντέλου ερμηνεύουν σημαντικό ποσοστό των αποκλίσεων του βαθμού αποτελεσματικότητας των σχολείων και των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού (bullying) (Kyriakides, Creemers & Charalambous, 2008). Έτσι, θεωρήθηκε σημαντικό να αναπτυχθεί πρόγραμμα έρευνας δράσης σε αριθμό σχολείων με σκοπό την αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού. Τα σχολεία ενθαρρύνθηκαν να αξιοποιήσουν ένα θεωρητικό σχήμα που αναπτύχθηκε και το οποίο στηρίζεται τόσο σε πορίσματα ερευνών στο χώρο του σχολικού εκφοβισμού όσο και στις βασικές θεωρητικές παραδοχές του δυναμικού μοντέλου. Με βάση το θεωρητικό αυτό σχήμα, το κάθε σχολείο κλήθηκε να αναπτύξει εσωτερικούς μηχανισμούς αυτο-αξιολόγησης και χρησιμοποίησε τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την αυτοαξιολόγηση για να καθοριστούν της δράσης η οποία αναλήφθηκε και η οποία στόχευε στην μείωση του σχολικού εκφοβισμού. Με την υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών θα διενεργηθεί μετα-αξιολόγησή τους, ώστε να εντοπιστεί η αποτελεσματικότητα του κάθε προγράμματος δράσης και να εξεταστούν οι συνθήκες οι οποίες πρέπει να

επικρατούν στο σχολείο ώστε να μεγιστοποιηθούν οι δυνατότητες αξιοποίησης του δυναμικού μοντέλου. Συγκεκριμένα, αρχικά επιλέγησαν 50 από τα 192 δημοτικά σχολεία στην Κύπρο στα οποία διενεργήθηκε μια αρχική μέτρηση του φαινομένου της εκφοβιστικής συμπεριφοράς και των παραγόντων του δυναμικού μοντέλου. Οι μαθητές της Ε' τάξης των 50 δημοτικών σχολείων αλλά και οι εκπαιδευτικοί του κάθε σχολείου συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια τα οποία διερευνούσαν την ύπαρξη των διαφόρων τύπων εκφοβιστικής συμπεριφοράς και το βαθμό αντιμετώπισης του εκφοβισμού. Η αρχική μέτρηση αφορούσε κυρίως στους παράγοντες σε επίπεδο τάξης και σχολείου που συνεισφέρουν στην εξήγηση και/ή στην αντιμετώπιση του εκφοβισμού. Οι παράγοντες σχετίζονταν κυρίως με την πολιτική του σχολείου σε πτυχές που αφορούν (άμεσα ή έμμεσα) την εκφοβιστική συμπεριφορά (δηλ. το μαθησιακό περιβάλλον του σχολείου, την πολιτική για την αντιμετώπιση περιστατικών εκφοβισμού, το μαθησιακό περιβάλλον της τάξης και την πολιτική για τη διδασκαλία) και με τους μηχανισμούς αξιολόγησης του σχολείου για τη συγκέντρωση δεδομένων για τον εκφοβισμό. Μέσα από αυτή την αρχική αξιολόγηση εντοπίστηκαν για κάθε σχολείο τρεις τομείς της σχολικής πολιτικής οι οποίοι αποτέλεσαν προτεραιότητες για ανάληψη συστηματικής δράσης για βελτίωσή τους. Κατόπιν δημιουργήθηκε ένα δίκτυο από 12 σχολεία τα οποία εξέφρασαν την επιθυμία να συμμετέχουν στο πρόγραμμα αντιμετώπισης της εκφοβιστικής συμπεριφοράς και να αναπτύξουν δράσεις και στρατηγικές για αντιμετώπιση της εκφοβιστικής συμπεριφοράς οι οποίες να στηρίζονται στο θεωρητικό υπόβαθρο του δυναμικού μοντέλου. Τα σχολεία αυτά αποτέλεσαν την πειραματική ομάδα. Τα σχολεία της ομάδας ελέγχου (12 σχολεία) αφέθηκαν μόνα τους να αναπτύξουν δράσεις και στρατηγικές. Με το τέλος του προγράμματος και μετά την υλοποίηση των στρατηγικών για αποτροπή και αντιμετώπιση του εκφοβισμού, διενεργήθηκε μία τελική μέτρηση. Τα αρχικά ερωτηματολόγια επαναχορηγήθηκαν σε μαθητές και δασκάλους τόσο της πειραματικής ομάδας όσο και της ομάδας ελέγχου. Με αυτόν τον τρόπο θα υπολογιστεί και πάλι η επίτευξη γνωστικών και συναισθηματικών στόχων (δηλ. κατανόηση κοινωνικών αξιών, συναισθηματική γνώση και ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι σε συνομηλίκους), η ποιότητα της σχολικής ζωής και η μείωση του εκφοβισμού. Συγκρίνοντας αυτές τις τελικές μετρήσεις με τις αρχικές μετρήσεις (δηλ. εκείνες που έγιναν πριν την υλοποίηση της παρέμβασης) θα είμαστε σε θέση να υπολογίσουμε το βαθμό στον οποίο το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα πέτυχε τους στόχους του.

Δημιουργική κίνηση και αναπηρία: Κίνηση για όλα τα παιδιά

Χαραλάμπος Έλια & *Φτιάκα Ελένη*
Πανεπιστήμιο Κύπρου & *Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Οι τέχνες προσφέρουν μία μοναδική δίοδο μάθησης, έκφρασης κι επικοινωνίας. Όλοι έχουμε τη δυνατότητα να είμαστε "καλλιτέχνες", εφόσον όλοι μπορούμε να είμαστε δημιουργικοί. Και η έννοια της δημιουργικότητας δεν πρέπει να ερμηνεύεται σε στενά πλαίσια, αλλά να περιλαμβάνει την ελευθερία της σκέψης, τον επαναπροσδιορισμό των ορίων μας, την αποδοχή και την έκφραση της ατομικότητάς. Την τόλμη να υπερασπιζόμαστε τις πεποιθήσεις μας ή την αλλαγή όσων δύνανται να αλλάξουν από εμάς, την ενεργή συμμετοχή στην κατεύθυνση της ζωής μας προς την ολοκλήρωση αλλά και την ειλικρίνεια προς τους εαυτούς μας. Το "μωσαϊκό" των τεχνών επιτρέπει την ενεργοποίηση και συμμετοχή όλων των αισθήσεων, έτσι διαφορετικές ιδέες επεξεργάζονται με διαφορετικό τρόπο και γίνονται πιο κατανοητές.

Η δημιουργική κίνηση είναι ίσως η πιο άμεση και εύκολα προσβάσιμη μορφή τέχνης, επειδή χρησιμοποιεί το ίδιο μας το σώμα ως όργανο. Τα παιδιά ψάχνουν τρόπους να διοχετεύσουν την ενέργειά τους και μαζί με τη γλώσσα του σώματος χρησιμοποιούν τον "ολοκληρωμένο εαυτό" τους για να εκφραστούν. Αποτελεί ερέθισμα για όλες τις αισθήσεις, επιτρέποντας έτσι ανταποκρίσεις από παιδιά που έχουν απώλεια κάποιων απ' αυτών. Συχνά τα μαθήματα φυσικής αγωγής και γενικά δραστηριότητες που αφορούν το σώμα, δεν είναι αγαπητές από ορισμένα παιδιά επειδή θεωρούν ότι δεν έχουν τόσο καλή επίδοση σε αυτές. Αντιθέτως όμως, η έκφραση θα πρέπει να δίνεται στην διαδικασία κι όχι στο αποτέλεσμα, καλλιεργώντας έτσι τη δημιουργικότητα, τη φαντασία και τον ενθουσιασμό.

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας είναι να διαφανούν τα ευεργετικά αποτελέσματα της δημιουργικής κίνησης κι άσκησης για όλα τα παιδιά, τα οποία δεν πρέπει να στερούνται από παιδιά με αναπηρίες και συγκεκριμένα από παιδιά με απώλεια ακοής στην εποχή της ενιαίας εκπαίδευσης, της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της τεχνολογικής ανάπτυξης. Όλα τα παιδιά έχουν τις ίδιες επιθυμίες κι ενδιαφέροντα, καθώς και την προσδοκία να πετύχουν και "να ανήκουν" κάπου.

Συγκεκριμένα διεξήχθη έρευνα δράσης, με έξι επισκέψεις στη ειδικό σχολείο της Λευκωσίας και τη διδασκαλία/παράδοση εργαστηρίων δημιουργικής κίνησης κι έκφρασης σε πέντε παιδιά ηλικίας 6-10 ετών. Οι συναντήσεις αυτές είχαν διάρκεια 40' λεπτών και διενεργήθηκαν στα πλαίσια του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής. Πρωτογενείς πληροφορίες επίσης συλλέχθηκαν από προφορικές συζητήσεις με άτομα από το διδακτικό προσωπικό του σχολείου, αλλά κι από τα ίδια τα παιδιά. Η έρευνα έδειξε ότι σωματικές δραστηριότητες, που πραγματοποιούνται στο κατάλληλο περιβάλλον και κλίμα, από ένα ευέλικτο δάσκαλο ο οποίος συμμετέχει και σέβεται τις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού, προσφέρουν σωματικά, ψυχολογικά, συναισθηματικά και κοινωνικά οφέλη. Καλλιεργούν τον έλεγχο και την αυτοπειθαρχία και δίνεται στα παιδιά με απώλεια ακοής μία πρόσθετη ευκαιρία κοινωνικοποίησης, έκφρασης κι επικοινωνίας, η οποία τα ανακουφίζει και είναι σημαντική σε "ειδικά" περιβάλλοντα, όπου συχνά τέτοιες προσπάθειες προκαλούν απόγνωση, απογοήτευση κι ανασφάλεια.

Αξιολογώντας βιώματα και διεκδικήσεις ενός εθνικού εαυτού μέσα από τις αναπαραστάσεις και το δεσμό των ανθρώπων με την πατρίδα τους στην ελληνοκυπριακή παιδική λογοτεχνία

*Χατζηαναστάση Μαρία
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Σκοπός της εργασίας αυτής ήταν να αξιολογήσει τα βιώματα και τις διεκδικήσεις ενός εθνικού εαυτού. Συγκεκριμένα, μέσα από το παράδειγμα της ελληνοκυπριακής παιδικής λογοτεχνίας επιχειρήθηκε η αξιολόγηση της έννοιας και της λειτουργίας που μπορούν να πάρουν οι εθνικές ταυτότητες, μέσα από τα βιώματα και τις διεκδικήσεις ενός εθνικού εαυτού κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες όπως για παράδειγμα η κυπριακή πραγματικότητα. Για το σκοπό αυτό αξιοποιήθηκε το βιβλίο «Μνήμες που πληγώνουν» της Σωτηρίας Πύλα (2004), στο οποίο διαφαίνονται τα δύο κριτήρια αξιολόγησης της έννοιας και λειτουργίας των εθνικών ταυτοτήτων, όπως τέθηκαν στη συγκεκριμένη εργασία, δηλαδή το βίωμα και η διεκδίκηση. Παράλληλα, μέσα από την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο χειρίζεται η συγγραφέας τα διάφορα θέματα, επιχειρήθηκε και ένας στοχασμός απέναντι στους χειρισμούς της συγγραφέως σε σχέση με θέματα στράτευσης και διδασκτισμού, που θα μπορούσαν να τίθενται, ως προς την προσπάθεια διατήρησης της

ελληνικότητας και της μνήμης. Στόχος της εργασίας αυτής, για να επιτευχθούν όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, ήταν να εντοπίσει και να μελετήσει κριτικά τον τρόπο και τα μέσα με τα οποία αναπαρίσταται η πατρίδα για τον πρωταγωνιστικό χαρακτήρα του βιβλίου και τα πλαίσια, στα οποία κινείται η σχέση που δημιουργεί ο χαρακτήρας αυτός με την πατρίδα του.

Ως προς το αντικείμενο της μελέτης και στα στοιχεία που θα αναδεικνύονταν μέσα από το βιβλίο, ώστε να αξιολογηθούν τα βιώματα και οι διεκδικήσεις ενός εθνικού εαυτού, ορίστηκαν κάποιοι άξονες μελέτης για την προσέγγιση του θέματος. Ο πρώτος αφορούσε τον εντοπισμό των αναπαραστάσεων που έχει ο πρωταγωνιστικός χαρακτήρας – ηρωίδα του βιβλίου για την πατρίδα της και ο δεύτερος τη σχέση του ανθρώπου με την πατρίδα του, όπως αυτή αποκαλύπτεται από τα συναισθήματα και τις πράξεις της πρωταγωνίστριας. Η μελέτη των συναισθημάτων και των πράξεων αυτών, συνέβαλε στην κατανόηση του χαρακτήρα αυτής της σχέσης· αν, δηλαδή, ο χαρακτήρας αυτής της σχέσης εμπειρείχε στοιχεία πατριωτισμού ή εθνικισμού ή συνδυασμό και αν μέσα από τις πράξεις του ο πρωταγωνιστικός χαρακτήρας εξέφραζε κάποια μορφή στρατεύση προς τη σχέση αυτή. Συγκεκριμένα εξετάστηκε, αν τα συναισθήματα του συγκεκριμένου χαρακτήρα περιορίζονται στην αγάπη για την πατρίδα και στην επιθυμία προστασίας της ή αν εκφράζουν αρνητική εκτίμηση και εκ των προτέρων απόρριψη του εθνικού «άλλου», εντός ή εκτός επικράτειας, χωρίς λόγο. Βασικά θέματα που απασχόλησαν την εργασία ήταν ο βαθμός και το είδος των συναισθημάτων που υποκινούν τις πράξεις της πρωταγωνίστριας, αλλά και το γενικότερο συναίσθημα που αποπνέει το συγκεκριμένο λογοτεχνικό έργο. Στον προσδιορισμό των συναισθημάτων λήφθηκε, επίσης, υπόψη και η αιτιολογία που υπάρχει πίσω αυτά και αν η κατάσταση που τα έχει προκαλέσει μπορεί να τα δικαιολογήσει και σε ποιο βαθμό.

Όσον αφορά τον προσδιορισμό των πράξεων στις οποίες προβαίνει η αφηγήτρια – πρωταγωνίστρια, η μελέτη επικεντρώθηκε (α) στην κατεύθυνση των πράξεων αυτών, εάν δηλαδή κατευθύνονται προς άλλα άτομα ή ομάδες ή αν αποτελούν προσωπική υπόθεση εσωτερικής ή εξωτερικής αναζήτησης και (β) στους λόγους που τις κατευθύνουν (π.χ. διαφύλαξη πατρίδας, αποκατάστασησαλήθειας,αεκδίκησηκεθνικώνγάλλων).

Γραμματισμός: «Κριτικός (δεν) είναι και (δε) φαίνεται» – Ενδείξεις από αναστοχαστικές συζητήσεις με εκπαιδευτικούς της Δημοτικής Εκπαίδευσης

*Χατζηλουκά Μαυρή Ειρήνη
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού*

Η παρούσα ανακοίνωση αφορμάται από το γεγονός ότι ο όρος «γραμματισμός», ως μία από τις πλέον σύγχρονες παιδαγωγικές προτεραιότητες, επιδέχεται συχνά υποκειμενικών ερμηνειών οι οποίες επηρεάζουν ανάλογα όχι μόνο τις θεωρητικές αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αλλά και τις γλωσσοδιδασκτικές πρακτικές τους. Αφορμάται, επίσης, από το γεγονός ότι η προστιθέμενη αξία του όρου «κριτικός γραμματισμός» έναντι άλλων γραμματισμικών προσεγγίσεων, η οποία έγκειται στη δυναμική θεώρηση της γλώσσας και των πραγμάτων, δεν έχει ακόμα εκτιμηθεί ή/και αξιοποιηθεί δεόντως, από τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας στην Κύπρο.

Ως εκ τούτου, η ανακοίνωση επικεντρώνεται στον αναδομητικό ρόλο που μπορεί να αναλάβει ο/η εκπαιδευτικός αναφορικά με τη διασύνδεση γλωσσικής διδασκαλίας και κριτικής επίγνωσης, ειδικά, αλλά και με μία αποτελεσματικότερη προσέγγιση του κριτικού γραμματισμού, γενικότερα. Δεδομένης της παραπάνω κατάστασης, παρουσιάζονται και σχολιάζονται ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία τα οποία προέκυψαν στη διάρκεια

αναστοχαστικών συζητήσεων με ομάδα εκπαιδευτικών της Δημοτικής Εκπαίδευσης, στη διάρκεια επιμορφωτικού προγράμματος που πραγματοποιήθηκε τη σχολική χρονιά 2008-2009.

Οι εν λόγω συζητήσεις, στο σύνολό τους, είχαν ως στόχο τους τη διερεύνηση συγκεκριμένων πτυχών και παραμέτρων του γλωσσικού μαθήματος, με τη χρήση «ασκήσεων», τιθέμενων υπό το πρίσμα της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού και στη βάση αντίστοιχων προς αυτή κριτηρίων. Επιπρόσθετα, είχαν ως ζητούμενό τους την εξελικτική αναπλαισίωση της διδασκαλίας των εκπαιδευτικών, σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, και την εκ μέρους τους διαμόρφωση εναλλακτικών όσο και ευέλικτων πλαισίων διδασκαλίας, τα οποία να αναδεικνύουν τη χρηστική διάσταση της κριτικής προσέγγισης του γραμματισμού στο δημοτικό σχολείο.

Από τις ενδείξεις που συζητούνται συνάγεται η ανάγκη άμεσου σχεδιασμού υποστηρικτικών για το έργο των εκπαιδευτικών διαδικασιών, οι οποίες θα συνεισφέρουν στην επαγγελματική τους ενδυνάμωση και στην εφαρμογή πρακτικών που να αποδεικνύουν ότι ο γραμματισμός «είναι και φαίνεται κριτικός».

Εν προκειμένω, η δυνατότητα για πολλαπλή ανάγνωση του νοήματος που δομείται από συναρτώμενες με τις παραπάνω ενδείξεις γλωσσικές επιλογές, όπως: «γραμματισμός: κριτικός (δεν) είναι και (δε) φαίνεται» (βλ. τίτλο ανακοίνωσης) δεν προκρίνει θετικές, κατ' ανάγκην, εξελίξεις στη διδασκαλία της γλώσσας (υπάρχουν τέσσερις τρόποι ανάγνωσής του, από τις οποίους μόνο ο ένας προκρίνει απόλυτα θετική εξέλιξη). Αντίθετα, αυξάνει τον προβληματισμό γύρω από την πρόκληση για σοφή διαχείριση των αλλαγών που σχετίζονται με τον κριτικό γραμματισμό σε όλα τα επίπεδα της διδακτικής πράξης, αλλά και για διασφάλιση της επιτυχίας της ήδη τροχοδρομημένης γλωσσικής, όπως και της ευρύτερης εκπαιδευτικής, μεταρρύθμισης.

Διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Κύπρο: Πραγματικότητα ή μύθος;

Χατζηπαναγιωτίδη Άννα & Τσολακίδης Συμεών
Πανεπιστήμιο Frederick Πανεπιστήμιο Frederick

Η εργασία αυτή αποτελεί μια συμβολή στην περιγραφή διάφορων σημαντικών πλευρών της διαπολιτισμικής αγωγής/εκπαίδευσης στην Κύπρο. Ως διαπολιτισμική αγωγή μπορεί να χαρακτηριστεί εκείνο το είδος της αγωγής/εκπαίδευσης που: α) απορρέει από την πεποίθηση ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, β) θεωρεί ότι οι πολιτισμικές και γλωσσικές διαφορές δεν αποτελούν αποδιοργανωτικό παράγοντα αλλά, αντίθετα, εκτιμώνται ως εμπλουτισμός και πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στα περιεχόμενα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, γ) προσανατολίζεται και αποσκοπεί στην ισότητα ευκαιριών για όλους, και δ) είναι ενάντια σε κάθε είδους διακρίσεις (Κανακίδου & Παπαγιάννη, 1998: 16-17).

Είναι γενικά αποδεκτό ότι σε μία δημοκρατική κοινωνία τα σχολεία θα πρέπει να προωθούν το σεβασμό των γηγενών μαθητών προς τους αλλόφωνους συμμαθητές τους και, επιπροσθέτως, να ενισχύουν την αυτοεκτίμηση και την ακαδημαϊκή επιτυχία των μαθητών με διαφορετικό εθνοπολιτισμικό υπόβαθρο, ως ισότιμα μέλη μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας (Ευαγγέλου & Κάζου 2005:53).

Στην παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα μιας εμπειρικής διερεύνησης που διεξήχθη με σκοπό να παρατηρήσουμε πώς αντιμετωπίζονται οι μειονοτικοί μαθητές, κατά πόσο συμμετέχουν στις σχολικές δραστηριότητες και κατά πόσο είναι αποδεκτά τα παιδιά αυτά από τους συμμαθητές τους αλλά και γενικότερα από τους εκπαιδευτικούς. Ο τρόπος που επιλέχθηκαν τα σχολεία (ένα σε μια αστική και ένα σε

μια περιιαστική περιοχή της Κύπρου) ήταν τυχαίος αλλά φυσικά λήφθηκε υπόψη η σύσταση του μαθητικού τους πληθυσμού (δηλ. ότι και στα δύο φοιτούσαν μειονοτικοί μαθητές). Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν τρία διαφορετικά ερωτηματολόγια: ένα για τους δασκάλους (συμμετείχαν δεκατέσσερις δάσκαλοι), ένα για τους 59 γηγενείς μαθητές και ένα για τους 57 μειονοτικούς μαθητές.

Η Γυναίκα στον Αθλητισμό: Εκπαιδευτικές αλλαγές για τη βελτίωση της θέσης και του ρόλου της

*Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα Κλέα
Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη θέση και το ρόλο της γυναίκας στον αθλητισμό σε διάφορες χρονικές περιόδους με σκοπό να προτείνει σε εκπαιδευτικό πλαίσιο ιδέες και πρακτικές ανάπτυξης της θέσης και του ρόλου της ως παράγοντες που θα επιφέρουν και κοινωνική αλλαγή. Συγκεκριμένα η εργασία παρουσιάζει τους παράγοντες που συνέβαλαν στην περιορισμένη συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό οι οποίοι σκιαγραφούνται σε άξονες σχετικούς με τη διάκριση του φύλου, τις προκαταλήψεις (κοινωνιολογικές, θρησκευτικές και άλλες) και τους κοινωνιολογικούς και οικονομικούς παράγοντες.

Με αναφορά στους παράγοντες αυτούς συζητούνται αλλαγές που έχουν συμβεί με την πάροδο του χρόνου σχετικές με την βελτίωση του ρόλου και της θέσης της γυναίκας στον αθλητισμό και τονίζεται η σημαντικότητα ενός εκπαιδευτικού πλαισίου προσανατολισμένου στην ενεργή συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό και στην ίση μεταχείριση τους. Συγκεκριμένα προτείνονται πρακτικές ανάπτυξης κινήτρων για συμμετοχή των γυναικών σε διάφορες δράσεις και δραστηριότητες του αθλητισμού, αναφέρονται αλλαγές που μπορούν να εφαρμοστούν σε διάφορες πτυχές και στο περιεχόμενο εκπαιδευτικών προγραμμάτων για ενθάρρυνση των γυναικών να συμμετάσχουν σε αθλητικά δρώμενα καθώς και νέα θέματα που δυνατόν να ενταχθούν στη φάση της σχολικής και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης των παιδιών και των νέων και των δύο φύλων.

Η έννοια της πολιτότητας και η εκπαίδευση του πολίτη

*Χρίστου Ευθυμία
Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού*

Μια ματιά στις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες αποτυπώνει τη σημερινή κατάσταση. Ενώ σήμερα υπάρχει η αναγκαιότητα να αποδεχθούμε την πολιτισμική διαφορετικότητα φοβόμαστε και αδυνατούμε να βρούμε τρόπους ώστε να διαχειριστούμε το διαφορετικό και μέσα σε συνθήκες σχεδόν πανικού ενισχύουμε τις ανισότητες, περιθωριοποιούμε σύνολα, είμαστε ανασφαλείς και καταστήσαμε την ελευθερία φαινομενική μόνο αξία, χωρίς πρακτική εφαρμογή.

Ο Πέτρον (2007) αναφέρει ότι ο πολιτισμικός πλουραλισμός δε συμβάλλει μονάχα στην ανάπτυξη πολιτικών και διαπολιτισμικών στάσεων, αλλά και αποτελεί πηγή οικονομικής, διανοητικής, συναισθηματικής, ηθικής και πνευματικής ανάπτυξης για την ανθρωπότητα. Υποστηρίζεται η αναγκαιότητα της αποδοχής της πολιτισμικής ετερότητας και ότι πρέπει να βρούμε τρόπους διαχείρισης του διαφορετικού. Τέλος ο Πέτρον (2007) για να φωτίσει την έννοια του αγαθού της πολιτότητας στρέφεται στις απαρχές της πολιτικής σκέψης και πιο συγκεκριμένα στην αριστοτελική.

Ποιες είναι λοιπόν οι προϋποθέσεις για την απόκτηση του αγαθού της πολιτότητας κατά τον Αριστοτέλη; Πρώτα – πρώτα η συνειδητοποίηση του καθήκοντος της ατομικής ευθύνης. Επίσης η συμμετοχή στα κοινά και ακόμα η ισοπολιτεία που πρέπει να πηγάζει από το πολιτικό σύστημα.

Τι εισηγείται ο Αριστοτέλης; Μια κοινή εκπαιδευτική πολιτική που να αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών με στόχο τόσο τη βελτίωση της ζωής όλων των πολιτών όσο και του κάθε πολίτη ξεχωριστά. Ένας τέτοιος πολίτης κατά τον Αριστοτέλη γίνεται «αγαθός, σπουδαίος και φρόνιμος». Τελικά αυτός ο πολίτης φτάνει στην ευτυχία.

Ποιος όμως κατέχει το αγαθό της πολιτότητας; Απαντά ο Αριστοτέλης: εκείνος που έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στην απονομή της δικαιοσύνης, στα δημόσια αξιώματα, στην κυβερνητική και δικαστική εξουσία. Όποιος δε συμμετέχει σ' όλα αυτά στερείται του αγαθού της πολιτότητας. Η ενεργός πολιτότητα κατά τον Αριστοτέλη είναι η συνέργεια μεταξύ των ενεργών πολιτών και των κοινωνικών και πολιτικών θεσμών. Βασικό ρόλο για όλα αυτά παίζει η αγωγή. Όσοι ανήκουν στην πόλη χωρίς να κατέχουν το αγαθό της πολιτότητας σύμφωνα με τον Αριστοτέλη μπορούν να οδηγηθούν στην αρετή αν εκπαιδευτούν κατάλληλα από την παιδική ηλικία.

Ήρθε όμως η ώρα να αναλυθεί ο όρος πολιτότητα. Σύμφωνα με την Κουτσελίνη (2007) πολιτότητα ορίζεται ως ο όρος που περιλαμβάνει την πολιτική, κοινωνική, οικονομική, εκπαιδευτική και πολιτιστική ταυτότητα του πολίτη. Γράφει για τις πολλαπλές ταυτότητες των πολιτών μέσα στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές και συνεχώς παγκοσμιοποιούμενες πολιτείες. Για διευκρινιστικούς λόγους αναφέρω μερικές από αυτές τις ταυτότητες που είναι η εθνική, η ευρωπαϊκή, η επαγγελματική, του φύλου, η πολιτική, η πολιτιστική.

Το ζητούμενο είναι η αρμονική συνύπαρξη όλων αυτών των ταυτοτήτων τόσο όσο αφορά το άτομο όσο και τις διαφορετικές ομάδες. Εδώ μπαίνει ο ρόλος της εκπαίδευσης που οφείλει να αναπτύξει την υγιή πολιτότητα όχι μόνο για την ειρηνική συμβίωση των διαφορετικών αλλά και για την αποδοχή του ίδιου του εαυτού. Η εκπαίδευση βέβαια για υγιή πολιτότητα δεν μπορεί να γίνει μόνο από το σχολείο.

Ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν επίσης ως εκπαιδευτικοί φορείς η οικογένεια, τα Μ.Μ.Ε., οι υπηρεσίες του κράτους, οι δικαστικοί, οι εργοδοτικοί μηχανισμοί, ο πολιτικός λόγος και πολλοί άλλοι ακόμα.

Η αναπηρία στο λογοτεχνικό έργο της Αλκυόνης Παπαδάκη

Ψάλιου Πόπη & Φτιάκα Ελένη
Πανεπιστήμιο Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου

Η λογοτεχνία, ως μείζων μορφή πνευματικής έκφρασης, ανέκαθεν αποτελούσε ένα μέσο αναφοράς, σχολιασμού, επαίνου, αλλά, κυρίως, επίκρισης της κοινωνίας. Οι συγγραφείς - λογοτέχνες, στο βαθμό που συνιστούν μια ομάδα πολιτών με έντονες κοινωνικές ανησυχίες, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενά τους καταπιάνονται με ποικίλα κοινωνικά προβλήματα. Σκοπός τους είναι, αφενός, να θίξουν τα προβλήματα αυτά προσδοκώντας σε εγρήγορση και ευαισθητοποίηση του αναγνωστικού κοινού και, αφετέρου, να πείσουν για υπέρβαση των προβλημάτων αυτών. Ως εκ τούτου, οι ποικίλες μορφές αναπηρίας, ως διακριτές εκφάνσεις της κοινωνικής ζωής, έχουν απασχολήσει τους λογοτέχνες, οι οποίοι ενσκύβουν στο θέμα της αναπηρίας αντλώντας υλικό για τα κείμενά τους.

Μια από τις συγγραφείς της νεοελληνικής λογοτεχνικής παράδοσης, στα κείμενα της οποίας η αναπηρία αποτελεί ένα συχνά επανερχόμενο θέμα είναι η Αλκυόνη

Παπαδάκη. Όντας κοινωνικά ευαισθητοποιημένη και με όραμα «ν' αλλάξει» τον κόσμο, είναι αναμενόμενο τα κείμενά της να αποπνέουν έντονο κοινωνικό προβληματισμό. Θέτοντας στο επίκεντρο της προσοχής της το σύγχρονο Άνθρωπο διεισδύει στην ψυχή του προσπαθώντας να δώσει τη δική της εξήγηση και ερμηνεία του κόσμου. Οι ήρωές της βρίσκονται ενώπιον προβλημάτων του βίου, τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν ή/και να υπερβούν. Η αναπηρία είναι μια από τις δυσκολίες με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωποι είτε σε προσωπικό, είτε σε οικογενειακό ή κοινωνικό επίπεδο.

Θέμα της συγκεκριμένης εργασίας είναι να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο η Παπαδάκη χειρίζεται το θέμα της αναπηρίας ενσωματώνοντας στα έργα της ανάπηρους χαρακτήρες. Γίνεται αντικείμενο σχολιασμού τόσο η στάση που υιοθετούν οι ίδιοι οι ανάπηροι απέναντι στην αναπηρία τους, όσο και ο τρόπος που το οικογενειακό ή ευρύτερα κοινωνικό περιβάλλον τους αντιμετωπίζει ως μέλη του κοινωνικού συνόλου. Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι να εντοπίσει κοινές συνισταμένες στον τρόπο με τον οποίο η συγγραφέας προσεγγίζει το θέμα της αναπηρίας και να δώσει μια συνολική εικόνα της προσέγγισης αυτής. Παράλληλα, για την όσο το δυνατόν πιο πλήρη και άρτια πραγμάτευση του θέματος, έχει μελετηθεί και συναφής βιβλιογραφία, της οποίας τα ευρήματα λειτουργούν ενισχυτικά και υποστηρικτικά των θέσεων της συγγραφέως.

Ως απόρροια της σχετικής μελέτης προέκυψαν ορισμένα συγκεντρωτικά αποτελέσματα όσον αφορά τη μορφή που προσλαμβάνει η σκιαγράφηση της αναπηρίας στα λογοτεχνικά κείμενα της εν λόγω συγγραφέως. Οι κοινές συνισταμένες που εντοπίστηκαν γίνονται αντικείμενο ιδιαίτερου σχολιασμού και παρουσιάζονται ξεχωριστά καταλαμβάνοντας η καθεμία και από ένα κεφάλαιο της εργασίας. Η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων που αφήνουν να διαφανεί η δυσμενέστατη αντιμετώπιση των αναπήρων από το κοινωνικό σύνολο γεγονός που ασκεί πιέσεις και επιβάλλει την όσο το δυνατόν πιο άμεση και γρήγορη αλλαγή νοοτροπίας.

**κατάλογος
ανακοινώσεων**

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ E-MAILS ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

(σε αλφαβητική σειρά)

A	
Αναγνώστου Γαρύφαλλος & Τσολακίδης Συμεών	pre.st@frederick.ac.cy
Αννίβα Ευρυδίκη	annivae@gmail.com
Αντωνίου Αντώνης & Τσιάκκιρος Ανδρέας	aantoniou@moec.gov.cy
Αντωνίου Δέσποινα & Σιμώνη Συμεωνίδου	dsp_antoniou@hotmail.com
Αντωνίου Παναγιώτης	antoniou.panayiotis@ucy.ac.cy
Απέργη-Γρηγορίου Καλυψώ	kalypsoap@yahoo.gr
B	
Βαλιαντή Σταυρούλα & Αφαντίτη - Λαμπριανού Θέκλα	stavroula@valiandes.com
Βαλιαντή Σταυρούλα, Κουτσελίνη Μαίρη & Λεωνίδα Κυριακίδη	stavroula@valiandes.com
Βασιλειάδης Γιαννάκης	yiannakis.vassiliades@cytanet.com.cy
Βότσης Εύανδρος	evandrosvotsis@gmail.com
Γ	
Γαβριηλίδου-Τσελεπή Ελένη	eleni_gavrielidou@yahoo.com
Δ	
Δαμιανίδου Ελένη & Φτιάκα Ελένη	eleni5da@cytanet.com.cy
Δημητρίου Άντρη & Φτιάκα Ελένη	se04ad1@ucy.ac.cy
Δημητρίου Δημήτρης	demetriou.demetris@ucy.ac.cy
E	
Ερημάκη Ελένη, Ζαχαρίου Χριστίνα, Χρυσοστόμου Αγγέλα, Γαγάτσης Αθανάσιος, Καλογήρου Παναγιώτα	zachariou.christina@ucy.ac.cy
H	
Ηλία Ιλιάδα, Αριστάρχου Ελισάβετ, Νίκη Χατζηγαβριήλ - Σιεκκέρη & Καλογήρου Παναγιώτα	elia.iliada@ucy.ac.cy
Θ	
Θεοδότου Αναστασία & Μιχαηλίδης Μιχάλης	anastasia.theodotou@st.ouc.ac.cy
Θεοδώρου Ελένη	E.Theodorou@euc.ac.cy
I	
Ιακώβου - Χαραλάμπους Μαρία & Φτιάκα Ελένη	iacovou_m@yahoo.gr
Ιωαννίδου Έλενα	ioannidou.elana@ucy.ac.cy
Ιωάννου Άντρια & Ιερωνυμίδα Στάλω	andriaiouannou@live.com stalo22@hotmail.com
K	
Κοντοβούρη Σταυρούλα	S.Kontovourki@euc.ac.cy
Κούβαρου Μαρία & Γεωργίου Μαρία	mariakouv@yahoo.com
Κυριακίδη Έλενα & Ξενή Έλενα	elenakyr@ucy.ac.cy
Κυριακίδης Λεωνίδα & Δημητρίου Δημήτρης	kyriakid@ucy.ac.cy demetriou.demetris@ucy.ac.cy
Κωνσταντινίδης Πάνος	panosc22@hotmail.com

Λ	
Λευτεράτος Χρυσόστομος & Τσαγγαρίδου Νίκη	clefteratos@gmail.com, edniki@ucy.ac.cy
Μ	
Μαυραδά Μαρία	maria_mavrada@hotmail.com
Μαύρου Κατερίνα	mavrou.k@gmail.com
Μιχαηλίδου Μαρία & Κωνσταντίνου Κωνσταντίνος	mmichaelidou@gmail.com
Μπάιτελμαν Ανδρεανή & Κορφιάτης Κωνσταντίνος	baytel@ucy.ac.cy Korfiati@ucy.ac.cy
Μουσέως Νίκη & Μιχαηλίδης Μιχάλης	niki74@cytanet.com.cy
Ν	
Νεοφύτου Αντρη	andri1us@yahoo.gr
Νεοφύτου Λεύκιος	neophytou.l@unic.ac.cy
Νεοφύτου Σκευή	neophytou.skevi@ucy.ac.cy
Ο	
Οικονομίδου – Σταύρου Νατάσα	n.economidou@euc.ac.cy
Ορφανός Στέλιος	pre.os@fit.ac.cy
Π	
Πάμπουλου Ηλιάδα	eliada.pampoulou@kcl.ac.uk
Παπαλεοντίου –Λουκά Ελεονώρα & Κύρου-Θωμά Νίκη	E.Papaleontiou@euc.ac.cy
Παπανικόλα Ευάνθη	evanthi20@yahoo.gr
Παπανικολάου Ιουλία & Κουρέα Λευκή	liapapanicolaou@yahoo.com, lefki.kourea@gmail.com
Περιδου Μύρια	myriapieridou@yahoo.com
Πολυδώρου Έμιλυ & Φτιάκα Ελένη	emi22pol@hotmail.com
Σ	
Σαββίδου Εύη, Κουρέα Λευκή & Κοντοβούρκη Σταυρούλα	evisavvidou@hotmail.com
Σελιά Άννα & Ιωαννίδου Έλενα	ioannidou.elana@ucy.ac.cy
Σοφοκλέους Παρασκευή & Φιλίππου Γιώργος	sophokleous.paraskevi@ucy.ac.cy
Συμεού Λοΐζος, Καραγιώργη Γιασεμίνα & Ρουσούνιδου Ελένη	L.Symeou@euc.ac.cy
Συμεωνίδου Σιμώνη & Κυριακίδη Έλενα	simoni@ucy.ac.cy,
Σωκράτους Μιχάλης	socratous@ucy.ac.cy
Τ	
Τζιαλλή Δώρα, Λουκά Λουκάς, Ζαχαρία Ζαχαρίας	dtzial01@ucy.ac.cy
Τσαγγαρίδου Νίκη	edniki@ucy.ac.cy
Τσιπλάκου Σταυρούλα	stavroula.tsiplakou@ouc.ac.cy
Φ	
Φαίδωνος Φαίδη & Γεωργίου Στέλιος	phedonos.phedi@ucy.ac.cy
Φιλίππου Σταυρούλα & Συμεωνίδου Σιμώνη	S.Philippou@euc.ac.cy

Φιλίππου Σταυρούλα & Χατζηπαύλου Εύη	S.Philippou@euc.ac.cy
X	
Χαραλάμπος Ανθή	anthie100@yahoo.g
Χαραλάμπος Έλια & Φτιάκα Ελένη	elia.charalambous@gmail.com
Χατζηαναστάση Μαρία	h_maria@windowslive.com
Χατζηλουκά-Μαυρή Ειρήνη	p.mavri@cytanet.com.cy
Χατζηπαναγιωτίδη Άννα & Τσολακίδης Συμεών	pre.st@frederick.ac.cy
Χατζηστεφάνου-Παπαέλληνα Κλέα	clea@ucy.ac.cy
Χρίστου Ευθυμία	efi_184@yahoo.com
Ψ	
Ψάλιου Πόπη & Φτιάκα Ελένη	popi_psaliou@yahoo.gr

σημειώσεις

σημειώσεις

σημειώσεις

σημειώσεις